

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

**Rhodes, Georges de
Lugduni, 1661**

Dispvtatio I. De iis quæ pertinent ad naturam & proprietates peccati.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](#)

DISPUTATIO I.

De iis que pertinent ad naturam, & proprietates Peccati.

S. Thomas quæst. 71. 72.

PECCATUM quilibet contra naturam est, ut dicam statim ex Sancto Thoma, & tamen natura quædam est, quia non est purum nihil, sed essentiam habet realem, quæ definitione aliqua explicari potest: eam igitur ut tradam plenissimè, quatuor mihi video esse necessaria, primò, quænam sit generatim propria quidditas peccati. Secundo, quænam sit quidditas peccati commissionis & omissionis. Tertiò, quænam sit propria quidditas peccati mortalis & venialis. Quartò generales proprietates peccati.

QUÆSTIO I.

De Natura Peccati generativi.

PECCATUM quodlibet sive in natura, sive in arte, sive in moribus, recessus quidam est à regula præscribente modum operationis: peccata enim naturæ dicitur monstra, artis peccata errores sunt: peccata moralia propriè retinuerunt peccati nomen, quorum naturam hic indagamus, explicabitur autem plenissimè si dicatur primò definitio & propria ratio peccati. Secundo unitas eius tūm specifica, tūm numerica. Tertiò generales quædam diuisiones peccati.

SECTIO I.

Quænam sit vera definitio peccati & virtutis moralis.

Peccati duplex significatio.

CERTUM est primò, peccati nomen aliquando sumi-
latè ac minus propriè, etiam in Scripturis, aliquando autem propriè sumi. Impropriè sumitur quando significat primò pœnam peccato debitam Leuit. 20. *Portabunt ambo peccatum suum, sine liberis morientur.* Secundò quando significat id quod est incentiuum peccati, & effectus eius sicut sapè ab Apostolo concupiscentia peccatum appellatur, ex eo quod prodeat à peccato, & inclinet ad peccatum: Tertiò etiam significat sacrificium pro peccato: 2. ad Corinth. 5. *Eum qui non nouerat peccatum, peccatum fecit.* Quæ omnia impropria sunt ut patet. Propriè vero sumitur peccatum quando significat omne id quod est recessus à regula rationis & lege Dei, quia scilicet illud semper defectus est perfectionis debitæ ad finem, ex quo defectu denominamur propriè peccatores. Conuenit autem nomen peccati maximè propriè peccato actuali, deinde peccato habituali tūm personali, rūm originali: habitibus autem vitiosis nullo modo conuenit, quia illi non sunt formaliter, sed effectuè tantum recessus à regula rationis, vnde definitur in Tridentino, quod in Baptismo totum deletur, quod propriam habet rationem peccati, cum tamen certū sit non tolli habitus vitiosos.

Duo sunt in quolibet peccato.
Certeum est secundò, quod in peccato actuali duo reperiuntur. Primò quod sit malum morale, quia scilicet recessus est à regula. Secundò quod auersio sit à Deo, & vera eius offensa, qua duas rationes distinctæ sunt, cum una sit altera prior, & illam fundet, possintque inuicem separari ut statim dicam: priorem illam peccati rationem agnoverunt Ethnici omnes Philoso-

phi: posteriorem autem Theologia sola docet; Ego considero nunc utramque ut plene intelligatur quiditas peccati primò ut est malum morale, secundò ut est Dei offensa, vnde tertio perspicere poterit natura virtutis moralis.

S. I.

Quid sit peccatum præcisè prout est malum morale.

Nihil est peccatum morale quod non sit contra legem Dei, contra rectam rationem, contra naturam ipsam rationalem, ut satis constat ex dictis secunda disputatione de regula actuum voluntatis, & de rota ratione moralitatis: Difficultas autem nunc est, utrum peccatum constitutur formaliter, & essentialiter per respectum illum ad legem & rationem, an vero per oppositionem cum natura rationali: quod totum quia eo loco plenè traditum est, poterat hic omitti, & breuiter tantum attingi debet.

Ratio ergo dubitandi primò erat, quia ut definitio peccati sit bona, illi solùm defectui conuenire debet, qui peccatum est, sed omnis definitio peccati, quæ non tradetur per oppositionem cum lege, conueniet alicui defectui, qui non est peccatum, nam si quis arborem, verbi gratiæ, plantare velit inuersis fursum radicibus, vel domum sine fundamentis ædificare, tam facit aliquid contra rationem, & naturam ipsam prout rationalis est, quam ille qui furatur, ergo eo modo plantare arborē, tam est peccatum quam furari: ergo peccatum non potest definiti nisi per oppositionem cum lege.

Secundo, multa sunt mala, quæ tamen non sunt disconuenientia naturæ rationali, & multa bona quæ non sunt illi conuenientia: nam mendacium esse potest bonum, si iudicem inuincibiliter illud esse bonum, ergo tunc peccatum non potest definiri per oppositionem cum natura rationali, sed per oppositionem cum sola ratione, quia tunc malitia non potest causari: nisi per illam oppositionem.

Tertiò, ut definitio peccati sit bona oportet ut malum ipsum morale, non includatur in ipsa definitione mali, alioqui circulus erit viciosus, sed si peccatum definitur per naturam rationalem, semper malum morale includetur in ipsa definitione mali moralis, quia peccatum dicetur id quod est disconueniens naturæ consideranti aliquid esse malum. Morbus enim & amentia sunt aliquid disconueniens naturæ rationali, & tamen non sunt peccata, quia non disconueniunt naturæ rationali consideranti haec esse moraliter mala, ergo in definitione peccati semper erit circulus, nisi definitur peccatum per oppositionem cum lege.

Quartò, si peccatum definiretur per oppositionem cum natura rationali, sequeretur quod peccatum quodlibet esset reuera contra naturam, quod tamen falsum est, quia quædam specialiter peccata dicuntur esse contra naturam: Deinde illud non est contra naturam, ad quod homo naturalem habet inclinationem, nemo autem hominum est, quem natura non inclinet ad peccatum. Denique si peccatum quodlibet contra naturam est, sequitur quod opposita illi virtus erit secundum naturam, quod falsum est, quia virtutes supernaturales secundum naturam non sunt, sed supra naturam.

Dico primò, peccatum non constituitur, neque definitur formaliter & primariò in ratione. Hoc moralis per oppositionem cum æterna lege, vel recta ratione, neque per præponderantiam oppositæ bonitatis, sed per solam disconuenientiam cum natura rationali prout discursiva est & libera. Ita docent Scotus,

Scotus, Richardus, Durandus, Victoria, Sotus, Valsques, Suares: contra Ochamum, Bonaventuram, Gregorium, Gersonem, Almainum, Cordubam, & plures recentiores.

Ratio autem breviter sit, quia peccatum definiri generatim non potest, nisi per oppositionem cum primaria & radicali regula humanorum actuum, illa nec est lex aeterna, neque recta ratio, nec preponderantia viva opposita malitia, sed natura rationalis prout discursiva & libera, ut probabam secunda disputatione. Primo, enim si Deus non prohibueret mendacium, vel suam illam legem non promulgasset, adhuc tamen mendacium esset peccatum. Imo si Deus mentionetur vere peccaret, quamvis nullam haberet legem. Secundo, ea quae sunt essentialiter mala non ideo sunt mala quia recta ratio iudicat, sed ideo recta est ratio quae iudicat illa esse mala quia sunt vere mala. Tertiū preponderantia illa opposita bonitatis nuper & quibusdam excogitata non videtur admittenda, quia bonum virginitatis preponderat matrimonio, quod tamen non est malum, ergo illud non est malum cui preponderat bonitas opposita. Deinde queritur quare preponderet mors parentis, v.g. bono hereditatis, ita ut propter hereditatem occidere Patrem non licet. Quartū igitur manet ut sola natura rationalis prout discursiva & libera sit primaria illa regula, & peccatum, nihil si aliud quam actus humanus disconueniens natura rationali ut est rationalista posteriori autem definitus actus humanus disconueniens recta rationi prescribenti quid agendum aut vitandum sit. Quod probatum manet ut dixi ex secunda illa disput. quia scilicet omne malum respectuum dicitur per ordinem ad subiectum aliquod: sed peccatum malum est respectuum, est enim malum respectu alicuius subiecti: ergo peccatum est malum per ordinem ad subiectum, id est respectu subiecti seu naturae in qua est. Deinde nihil omnino est malum quod revera non sit disconueniens natura rationali ut liberet ac discursiva, nam etiam ea quae sunt peccata ex conscientia erronea, vere disconuenientia sunt cum natura rationali: v.g. Eleemosina etiam si ex se sit conueniens natura rationali posita tamen conscientia invincibiliter errante, disconueniens est: nam eadem Eleemosina est conueniens, & disconueniens posita illa conditione iudicij recti vel erronei.

Ad primam Resp. definitionem peccati allatam non conuenit ulli defectui qui non sit peccatum, nam licet adificare dominum, verbi gratia sine fundamentis sit aliquid disconueniens natura rationali ut discursiva, non est tamen illi disconueniens prout venti discursu & libertate, nam hoc est proprium solius malitiae moralis quae non respicit rationem solum & ideam, sed fundatur etiam in libertate. Si quis libere vellet adificare dominum sine fundamentis, nullo modo esset vituperabilis, imo esse posset laudabilis si faceret in bonum finem: si autem absque fine bono id faceret, merito debetur vituperari.

Ad secundam Resp. sapere in superioribus dictum est, nullam rem esse peccatum nisi sit vere disconueniens natura rationali: nam etiam tunc quando invincibiliter existimo aliquid esse malum, quod est in se bonum, male operor, & obiectum hoc malum est natura rationali, quia quidquid ratio invincibiliter iudicat esse malum, natura rationali est disconueniens: non quod recta ratio faciat illud malum, sed quod sit conditio sine qua nullum esse potest malum, aut bonum.

Ad tertiam Resp. quod in definitione boni & malii moralis circulus sine dubio admittitur ab iis qui regulam primariam moralitatis volunt esse rectam rationem, quia illa recta ratio sine dubio est cognitio

bonitatis & malitiae, vnde fit ut malitia non possit definiri per rectam rationem atque adeo per se ipsam. In illa vero sententia quae statuit regulam primariam bonitatis esse naturam rationalem ut rationalis est prout scilicet est vtens discursu & libertate nullus in definitione mali circulus committitur, quia peccatum non dicitur, id quod est natura consideranti aliquid esse malum, sed quod est disconueniens natura intelligenti & libera. Morbus & amentia non sunt actus humani qui dedecent naturam discursuam, & liberam, vnde nec illi conuenit definitio mali moralis quam assignamus.

Ad quartam Resp. dupliciter posse intelligi quod peccatum sit contra naturam, primo quia est malum ipsius naturae rationalis ut sic, & illam dedecet ac male afficit, secundo est contrarium ordini quem natura constituit in operationibus animae vegetativa: posteriori modo contra naturam sunt certa quaedam peccata quibus ordo generationis pervertitur ut Sodomia & pollutio. Priore autem modo quodlibet peccatum contra naturam est, quia malum est natura rationali & illam dedecet. Natura inclinatio non habet ad peccatum prout est rationalis, sed prout est vegetativa, & sensitiva, ideoque peccatum semper malum est natura prout rationali. Virtus supernaturalis non est secundum naturam quod natura possit illam exigere, vel etiam acquirere naturaliter, sed dicitur secundum naturam ex eo quod si bona ipsi naturae, illam enim decet & bene afficit sicut peccatum contra naturam est quia illam male afficit.

§. II.

Quid sit peccatum prout est offensa Dei.

Definiui haec tenus peccatum prout est malum morale, sic enim est actus humanus disconueniens natura rationali, siue recessus voluntarius a regula rationis prescribente quid agendum aut vitandum sit. Nunc altera peccati consideratio quae dicitur Theologica, prout malum quoddam est ipsius Dei, & vera eius offensa. Sic enim iuxta illam considerationem intelligenda sunt definitiones peccati quas Patres afferrunt per oppositionem cum lege, *Peccatum est transgressio aeterna legis*, inquit Ambrocius, lib. de Paradiſo c. 8. & August. lib. de Confessu Euangelij. c. 4. Et iterum lib. 22. contra Faustum, c. 27. *Diictum, factum, concupiscentum contra legem aeternam*: Vnde fit ut peccatum quodlibet sit offensa & contemptus Dei cuius legem violat, cui us opponitur voluntati.

Controversia ergo ex iis nascitur inter Theologos celeberrima, utrum peccatum morale in materia gravi, & mortali, v.g. furtum & adulterium, esset peccatum mortale, dignum aeterna poena & priuatione gratia Dei, in eo qui Deum, & legem aeternam ignoraret, vel certe qui actu illam non consideraret: tunc enim haud dubie peccatum non haberet rationem offensae Dei, haberet autem rationem peccati.

Ratio enim dubitandi primo est, quia si quodlibet peccatum commissum ab eo qui Deum vel ignorat vel non considerat, est veniale tantum, sequitur omnino quod multa & grauissima scelera sive sunt etiam a Christianis sine ullo peccato mortali. Vnde primò sequeretur quilibet in Confessione interrogari debere a Confessario, utrum attendisset ad Dei offensam. Deinde sequeretur quod si quis innumera commisisset adulteria, & homicidia, Deum actu non cogitans, non obligaret illa confiteri, atque ita multi scelerissimi sive homines dubitare possent, ut renerentur sua peccata confiteri. Sequeretur, terriò, illi hominem qui sciens se peccare contra rationem, vellet furari, occidere, machari, & omne scelerum genus committere minus

peccatum quām eum qui cognoscens Deum, veller furari vnicum numinum. Denique sequeretur illum qui omnia illa criminis committeret posse tamen manere amicum, & Filium Dei, dignum eius amore ac eius hæreditate, quæ omnia nemo non videt quām sint falsa, & absurdia.

Secundo, certum est multos infideles habere ignorantiam invincibilem Dei, ac diuinæ legis, atque adeò committi ab illis infinita sceleris, nihil cogitantes Deum & diuinam legem, vnde primò sequitur, nunquam illos mortaliter peccare, neque infernum mereri. Deinde sequitur quartum aliquem locum debere dari, vbi post iudicium illi maneat, non enim ire possunt in celum aut in purgatorium cum habeant peccatum originis, neque in Limbum cum aliqua imo plurima habeant actualia peccata, neque in infernum cum peccatum non habeant mortale. Sequitur quod satius est non annunciare illis Deum, aut diuinam legem, quia cum ea cognitione grauiter peccaturi sunt, & damnabuntur, sine illa non sunt peccaturi nisi venialiter.

Tertiò, illud peccatum mortale appellatur, quod est graue, Deoque grauiter displicet, sed seclusa omni aduentitia ad Deum aut legem eius adulterium est peccatum graue, Deoque grauiter displicet, ergo seclusa huicmodi aduentitia illud est peccatum graue: probatur minor, quia illud Deo displicet, quod est malum, Deus enim odit omne malum, sed adulterium ante omnem prohibitionem est malum, ergo seclusa omni prohibitione Deo displicet. Deinde omne peccatum quod grauiter Deus odit, grauiter etiam vult punire pœnâ æternâ, sed Deus grauiter odit illud peccatum, ergo vult illud punire pœnâ æternâ: probatur maior, quia illud peccatum Deus non odit tantum leuite, quod maiori pœna vult punire, quām velit punire peccatum leue, sed si non vellet punire pœnâ æternâ peccatum graue quod grauiter odit, minus illud vellet punire, quām multa mendacia leuia, quæ possent superare pœnam peccati grauius: ergo Deus vult punire pœna æterna illud peccatum quod grauiter odit.

Quartò, sequitur quod in quolibet peccato mortali duplex est malitia, quarum una est separabilis ab altera, vnde sequitur quod ratio diuinæ offendæ non est generalis circumstantia cuiuslibet peccati grauius, sed habet oppositionem specialem cum charitate ac iustitia. Deinde sequeretur quod iste actus non esset peccatum nisi veniale, si homicidium non esset prohibitum à Deo, quamvis illud esset rationi dissonum ego vellem occidere homines centum. Denique sequeretur quod omnia peccata mortalia in ratione peccati mortalis, sunt eiusdem speciei, quia sunt mortalia tantum quia sunt offendæ.

Dico secundo, peccatum morale in iis qui Deum vel omnino ignorant, vel non actu considerant, verè nihilominus peccatum est graue, sed nullo tamen modo est Dei offendæ, neque peccatum mortale disoluens Dei amicitiam, neque dignum æterna pœna.

Primam partem communiter Theologi docent contra Zumel in hunc articulum *disp. 8.* & Curiel ibidem *dub. 3.* qui negant actu malum peccatum esse seclusa Dei cognitione. Probatur autem quia tunc est propriè dictum peccatum quando est actus rationi disconueniens, sed quamvis nullus esset Deus adulterium tamen & mendacium esset rationi disconueniens, essent enim aliquid quod deberet non fieri iuxta rectam rationem, & quod naturam rationalem dedecet, ergo illa essent verè peccata. Deinde tunc manet verum peccatum quando manet quiditas peccati, sed sublatâ cognitione ac offendæ Dei, maneret tota quidditas peccati, quæ dissonantia

est cum natura rationali, ergo maneret peccatum. Patet autem quod tunc illud non esset offendæ quia sicut malus nunquam est malus sublatâ cognitione malitia, sic nunquam est offendæ, si non cognoscatur esse Dei offendæ.

Secundam partem expressè afferunt Lessius, *lib. 13.* de *attributis cap. 26.* num. 183. Henriques *lib. 3.* de *Punitio cap. 1.* num. 8. littera K. Conink, *tractatu de Charitate disp. 32.* dub. 5. num. 39. de Lugo *tractat. de Incarnat.* disp. 5. *sect. 5.* vbi citat S. Thomam, Alessem, Albertum, Richardum, Bonaventuram, Bellarmineum, Suarez, Contrarium autem censent Vega, *lib. 3.* in *Tridentinum cap. 1.* *quest. 4.* Azor *tom. 1. lib. 4. cap. 1.* *quest. 4.* Salas. *tractat. 13. disp. 16.* *sect. 2.* qui sententiam quam proposui vocat improbabilem, parum tutam, periculosam in fide, perniciosa.

Probatur tamen quia peccatum mortale prout est distinctum à veniali dicitur illud quod repugnat charitati & amori Dei super omnia, quod priuat hominem gratia, & est dignum pœna æterna: sed peccatum quod fieret cum invincibili Dei ignorantia non repugnaret charitati, non priuaret hominem gratia, neque dignum esset pœna æterna: ergo illud non esset peccatum mortale. Minor probatur primò, quia illud ex parte obiecti non pugnat cum Dei amore super omnia, quod stare potest cum actu amoris super omnia, sed posset aliquis velle furari contra rationem, & tamen esse omnino paratus ad non furandum, si fursum displiceret Deo quem diligit super omnia, ergo illud peccatum non pugnat cum amore Dei super omnia. Secundò, quod illud peccatum non priuaret gratia Dei, probatur, quia non expellit habitus charitatis nisi per actum oppositum charitatis: sed peccatum illud, vt probabam, non est oppositum amori Dei super omnia, ergo per illud non expellitur habitus charitatis, atque adeò neque gratia. Denique quod illud pœnam non mereatur æternam, probo, quia tota ratio cur peccatum mortale pœnâ æternâ dignum sit, est vel quia continet grauem contemptum Dei ratione cuius aliquam haber infinitatem omnino incompensabilem per finitam satisfactionem creaturæ, vel certè quia tollit principium vitæ quod est charitas, vnde fit vt irreparabile maneat ab intrinseco. Sed peccatum commissum sine cognitione Dei non contineret ullum contemptum Dei, neque tolleret habitum gratiae, ergo non esset dignum æterna pœna. Denique si aliquod peccatum esset mortale quod tamen non esset offendæ Dei sequeretur quod ratio diuinæ offendæ non esset generalis circumstantia cuiuslibet mortalis peccati, atque ita explicandum esset in confessione peccati cum actuali aduentitia ad Deum & ad eius legem.

Ad primam Respondeo nunquam contingere posse inter fideles, vt aliquis aduerterat se peccare contra rationem, quin aduerterat saltem confusè se peccare contra Deum. Ratio est, quia fidelis quilibet ab initio assuetus est apprehendere peccatum quodlibet, non vt contrarium rationi, sed vt contrarium legi Dei, & vt veram eius offendam, ac propterea nunquam contingere vt commitatur ab aliquo graue fursum aut adulterium quin peccet mortaliter, & teatetur confiteri. Quod si metaphysicè supponas contingere vt sine aduentitia vlla ad Deum committat aliquis peccata graua, fateor quod in eo casu, qui nunquam contingit, ille non peccaret mortaliter, atque adeò si hoc esset certum non teneretur confiteri, minus peccaret, quām si Deum cognoscens furaretur vnum aureum: manere posset Dei amicus, & dignus æterna vita: quæ omnia nego absurdâ esse suppositâ conditione illa quæ moraliter est impossibilis. Instabis,

De Natura & Proprietatibus Peccati.

391

Instabis, ille qui sic peccaret contra rationem esset
verè in se malus, ergo esset obiectum odij diuini,
neque posset amari à Deo, alioqui Deus posset amare
id quod reuerà est in se malum. Imò offendere aliquem
est dare illi rationabilem causam indignationis
contra ipsum, pater enim indignari potest contra
filium, ob turpem eius vitam, licet filius non
aduerterit periculum incurrendi paternam indignationem.

Solutio secunda.
Resp. illum qui peccaret contra rationem esse reue-
rà malum moraliter, sed non esse malum malitia mor-
tali, vnde distinguitur consequentia illa, obiectum
esset odij displicientiae, concedo: odij inimicitiae,
nego: Deus illum hominem non odio habet ut
inimicum, sed ut malum moraliter, sicut displicere
potest filius patri, & incurtere illius indignationem,
propter crimina quæ commisit, sed non potest offendere
patrem nisi contempnendo eius Mandata & amicitiam,
offendere igitur aliquem est dare illi rationabilem
causam indignationis propter contemptum
aliquem, & violationem debiti honoris, sed non est
dare quamlibet causam indignationis.

Ad secundam Respondeo, cognitionem aliquam
Dei ut superioris & prohibentis ea quæ mala sunt
homini, ita esse impressam homini & quodammodo
innatam, ut nemo etiam infidelis & maximè barbarus
plena de Deo & de illius lege ignorantiam habeat,
vel habere possit saltem pro longo tempore. Ita enim
suppono ex dicendis in tractatu de fide, tenentem cō-
munitate Theologi cum Abulensi Lyrano, Victoria,
Vasque, Granado, Coninx, ut meritò dixerit Tertul-
lianu neminem esse qui naturaliter hac in re non sit
Christianus. Nego itaque nullum esse barbarum, qui
peccet aduertendo malitiam moralē, quin sciat vio-
lari à se legem aliquam, & offendere supremum aliquem
legislatorem quem tamen confusè solum cognoscit:
barbari enim quoties longo aliquo viuunt tempore
peccant mortaliter, quoties sciunt se malè facere in
re graui, vnde neque necesse est ut detur quartus ali-
quis locus in quo puniantur, quia pertinet ad Dei pro-
videntiam, ut nemo cum solo peccato veniali moria-
tur, cuius originale peccatum delatum non sit, sed
neque satius est illis non annunciare Deum, quia per
illos tunc stabit ut abstineant a peccato.

Solutio tercia.
Ad tertiam Resp. duplē in peccato considerari
posse grauitatem: Prima est purè moralis, altera est
Theologica, quæ consideratur solum à Theologis,
cum altera Philosophis nota sit: homicidium factum
cum inaduentia ad Deum, haberet priorem illam
grauitatem, non autem posteriorem per quam pecca-
tum mortale constituitur, & homo efficitur indignus
Dei amicitia. Deus ergo peccatum illud grauite
odisset ut malum morale, non ut malum & offensam
suam, quia non esset Dei offensa. Itaque ad argumen-
tum respondeo illud peccatum mortale dici, quod
est graue, non grauitate illa purè moralis, sed grauitate
Theologica in ratione offensæ Dei. Ad alteram
probationem omne peccatum quod Deus grauite
odit, vult etiam punire pœnā æternā, si odit grauite
grauitate purè moralis, nego: si odit grauite in
ratione offensæ Dei, concedo. Nam quamvis magis
oderit illud peccatum, quam peccatum veniale, quo
non veller tamē punire illud æternā pœnā, non
video tamē cur plurima peccata venialia non pos-
sint mereri maiorem pœnam, quam vnum aliquod
huiusmodi peccatum, quod non meretur pœnam
æternam.

Solutio quarta.
Ad quartam Resp. esse in omni prorsus peccato
graui multiplicem malitiam generalem, quia est contra
charitatem, & iustitiam, & gratitudinem sed malitiam
specialem non esse nisi vnam, ut patebit ex se-

quenti sectione. Ille actus quo dico, si homicidium
non esset prohibitum à Deo, & tantum esset contra
rationem, ego te occiderem, potest considerari vel
præcisè ratione obiecti, & sic est tantum peccatum
veniale, vel prout est grauite à Deo prohibitus, & sic
esset peccatum mortale, quia ille actus fit contra ra-
tionem, Deus etiam illum prohibet grauite. Dices
actus non est malus & prohibitus nisi propter ob-
iectum, ergo si obiectum non est malum mortali-
ter, actus etiam mortaliter non erit malus & pro-
hibitus.

Resp. distinguendo antecedens actus, non est ma-
lus, & grauite prohibitus, nisi propter obiectum
contrarium rationi, & mortale fundamentaliter, con-
cedo: nisi propter obiectum ut mortale formaliter
nego. Actus enim malus est & prohibitus prout ob-
iectum, prout contrarium rationi: obiectum istud
quamvis non cognosceretur prohibitum à Deo, co-
gnosceretur tamen ut grauite contrarium rationi:
ideoque semper actus ille grauite prohibitus est à
Deo, habet enim malitiam mortalem sumptam fun-
damentaliter. Denique peccata omnia mortalia con-
ueniunt in ratione generica peccati graui & diuinæ
offensæ, sed specie tamen differunt, quia sunt offensæ
diuersæ ut patebit ex sectione sequenti.

S. III.

Corollaria de malitia formalis actus & ha- bitus mali.

Primum est, quid sit malitia formalis actus mali.
Ex iis enim quæ hactenus dixi, constat duo neces-
sariò distingui debere in peccato prout est malum
moralē. Primum est materiale peccati, nimirum enti-
tas ipsa physica actus liberi, vel eius omissionis. Secun-
dum est formale peccati, seu malitia ipsa formalis
quæ non est aliud quam disconuenientia illius actus
cum natura rationali & ratione. Hæc autem discon-
uenientia non est essentialia ac intrinsecum actui ma-
lo, quia sine illa mutatione intrinsecā facta in ipso
actu, potest tolli vel aduenire: si enim cesset prohibi-
tio, vel aduentitia, tolletur etiam illa disconuenientia & malitia. Deinde illa non est aliquid produci-
bile in actu malo per veram aliquam efficientiam, sed
tantum resultat in actu positâ libertate, & aduenten-
tia rationis. Ratio est quia disconuenientia illa est
solum connotatio, quæ non est aliquid distinctum
ab ipso actu, & in eo producibile, sed est tantum
actus ipse connotans naturam rationalem cui positâ
libertate, & aduententia, peccatum est disconueniens
vnde fit ut Deus, & habitus ipse malus, tamen si con-
currant ad totam substantiam physicam actus mali;
nullo tamen modo producunt malitiam formalem,
quia ille actus prout est à Deo, vel prout est ab habi-
tuo malo, non habet quod sit disconueniens rectæ ra-
tioni, & naturæ rationali, sed hoc tantum habet à vo-
luntate, quæ cum aduententia rationis facit actum
quem tenet non facere. Certum videlicet est rela-
tiones & connotaciones omnes non propriè fieri,
neque habere causam aliam, nisi eam à qua subiectum
in quo sunt, habet quod connotet talentum terminum:

Quid sit
malitia
formalis.

Secundum corollarium est, quid sit malitia forma-
lis in ipso habitu vitioso? duo enim etiam in eo di-
stingui debent. Primum est materiale seu entitas
physica ipsius habitus inclinans ad actus tendentes
ad malum. Secundum est formale seu malitia, quæ
non est aliud, quam disconuenientia huius habi-
tus cum natura rationali, ex eo quod inclinet ad actus
qui mali sunt, quando fiunt cum libertate & aduer-
tentia. Differt autem malitia formalis horum habi-
tuum

Malitia
formalis
habitus
vitiosi.

tuum à malitia formalia actuum, quod malitia formalis actuum est immediata disconuenientia cum natura rationali, per modum actus secundi: malitia vero habitum est disconuenientia solum mediata per modum actus primi: Id est quia est principium inclinans ad actum secundum malum quando ille fit liberè, cum actuallia aduentia.

Deinde malitia qua est in habitu, non est aliquid intrinsecum, & essentiale habitui malo, sed est pura connotatio separabilis ab entitate habitus prouersus immutata ut dixi de aucto qui fieri potest de bono malus; quod multo magis verum est de habitu, qui etiam non concurrit ad formalem malitiam sed ad physicam duntaxat entitatem actus. Cum actus non sit malus prout est ab habitu, qui eodem modo concurrit quando actus est liber, & quando fit sine illa libertate.

*Conclusio
bimem-
bris.*

Terrium corollarium est, quod quamvis habitus vitiatus prout formaliter vitiatus est nullo modo infundi possit à Deo: potest tamen tota entitas physica vitiata habitus infundi à Deo solo.

Prima pars evidens est, quia sicut actus non potest esse vitiatus prout est à Deo, ita nec habitus, nam habitus non habet quod sit malus nisi quatenus inclinat ad malum, ergo si actus esse non potest malum quatenus est à Deo, ita nec habitus.

Secundam partem docent multi cum Vasque *disp. 90. c. 4. Moncæo d. 12. c. 3. Henrique l. de fine hominis c. 5. litt. L. Angelio c. 14. Moralium*, & pluribus aliis apud Salam *disp. 2. sect. 3. contra Victoriam in relectione de homicidio. Suarem disp. 44. Metaph. sect. 9. Becanum tract. 2. q. 2.*

*Ratio
prima.*

Ratio tamen est, quia primò, ille habitus in se nullo modo habet rationem culpæ, neque inclinat in culpam ut culpa est, ergo Deus infundens entitatem illius habitus, non erit illa ratione author culpæ, magis quam quando concurrit ad materiale peccati, neque dicetur inducere ad peccatum. Secundo est omnimoda paritas inter appetitum sensitivum, & habitum vitiatum: nam appetitus non minus inclinat ad bonum delectabile rationi consonum, quam habitus malus, sed potuit dari nobis à Deo appetitus, ergo infundi etiam posset habitus.

*Ratio se-
unda.*

*Soluntur
obiectiones.*

Dices primò, si Deus producat habitum vitiatum, inclinabit voluntatem ad materiale peccati in ijs circumstantijs in quibus malitia formalis est ab eo inseparabilis, sed hoc est impossibile, qui enim prædeterminat ad id quod est inseparabile à malitia, determinat ad militiam.

Resp. eodem argumento probari posse quod Deus non potuit infundere nobis appetitum sensitivum. Nego igitur quod si Deus infundet entitatem physicam habitus vitiatus, proxime ac per se inclinaret ad aliquid quod est inseparabile in ijs circumstantijs à malitia formalis, nam inclinaret solum per accidens & remotè, ita ut voluntas reluctari possit. Qui proxime ac per se inclinat ad id quod est inseparabile à malitia, ita ut voluntas non possit resistere, ille inclinat ad malitiam: qui autem remotè duntaxat & per accidens inclinat ita ut voluntas resistere possit, non inclinat ad malitiam.

Dices secundò, Deus me reuerà induceret ad peccatum si suaderet mihi ut mentirer, sed si habitum malum infundat suaderet mihi & inclinat ad actum malum, ergo inducit hominem ad peccatum.

Resp. esse impossibile ut Deus suadeat alicui actum malum v. g. mendacium quia tunc testaretur se desiderare ut mentirer: si autem infundat habitum malum non ostendit se desiderare, ut peccem.

Dices tertio, poterit ergo similiter Deus infunde intellectui habitum erroris aut etiam actualem er-

orem, & sic mentiretur Deus. Imò posset etiam infundere voluntati actum odij Dei.

Resp. posse infundi à Deo habitum erroris, aut etiam errorem si potest à Deo solo produci actus vitalis, neque propterea mentiretur neque per se author erit falsi, quia non testificabitur falso, sed tantum faciet veram representationem falsi ut rectè docent Vasques & Moncaeus *citatis locis*. De actu odij Dei eadem ratio est, cuius fateor infundi posse à Deo entitatem physicam.

SECTIO II.

Qualis sit unitas & distinctio peccatorum.

S. Thom. q. 72.

Dixi quid sit peccatum, nunc ad quidditatem etiam eius pertinet, quotuplex illud sit, primo specificè, secundò numericè, tertio quænam sint generalies divisiones peccati: quorum omnium utilitas latissimè patet, præsertim propter confessiones, in quibus tenemur exponere speciem & numerum peccatorum.

§. I.

*Qualis sit unitas aut distinctio specifica pec-
catorum.*

Constat ex dictis superiori disputatione, quod malitia moralis in actu voluntatis causatur ab obiecto, circumstantijs, & fine, quod non est aliud quam actum in genere moris sumere speciem ab obiecto, circumstantijs, & fine. Difficilas ergo est, quandam habeat peccatum ut ex obiecto, circumstantijs, & fine si eiusdem speciei cum alio vel diuerso, & quibus notis id possit dignosciri.

Ratio vero dubitandi est primo, quia non potest diversitas specifica peccatorum sumi ab obiectis, vel enim illa pateretur ab obiecto materiali, vel ab obiecto formalis, non primum, quia nunquam ab obiecto materiali petitur specificatio: non secundum, quia obiectum formale est id quod mouet appetitum, sed malum ut sic non mouet appetitum, ergo malum ut sic nunquam est obiectum formale, sed solum malum potest specificare actum in ratione mali, ergo id quod specificat actum, nunquam est ipsum obiectum formale.

Secundò, neque potest illa specificatio defini ex circumstantijs, quandiu illæ non sunt nisi circumstantia, sed quando transeunt in obiectum, ergo ab obiecto solo specificatio sumi debet. Deinde si à circumstantijs petitur specificatio vel necesse est ut illæ sint expressè volite, vel sufficit quod indirectè ac interpretatiè volitæ sint: Si primum, ergo qui occidit sacerdotem non committit duplex specie peccatum, nisi occidat eum ex odio sacerdotij: quod idem verum erit de illo qui committit peccatum adulterij: Si secundum ergo scandalum, intidia, odium erunt specie diuersa peccata, quāquis non sint expressè volita.

Tertio, neque petitur illa specificatio ex diuersis præceptis quia usura quamvis prohibita sit lege diuinâ & humanâ unicus tamen peccatum est, qui violat quadragesimale ieiunium sibi à superiore imperatum, viñus peccati reus est. Idem dico de diuersis: nam homicidium & furtum opponuntur eidem iustitiae, & tamen specie diuersa peccata sunt: Imò eidem virtuti semper oppontur duo vitia extrema specie diuersa, liberalitati v. g. opponuntur prodigalitas & auaritia: Imò si aliquis voveret castitatem ex solius castitatis motu, non committeret nisi unum peccatum quando illam violaret, quia illa violatio non nisi vñi virtuti opponeretur.

Dico

De Natura & Proprietatibus Peccati.

393

Prima
conclusio.

Dico primò, vñitas & distinctio specifica peccatorum nihil est aliud quam eorum oppositio cum eadem, vel cum diuersa virtute: adèò vt peccata tunc sint eiusdem speciei, quando eidem opponuntur virtuti eodem modo: tunc sint diuersæ speciei quoties diuersis opponuntur virtutibus, vel eidem virtuti diuerso modo. Ita docent communiter Theologi omnes cum S. Thoma hic & quæst. 18.

Probatio
conclusio
nis.

Ratio est quia per illud constituitur peccatum in diuersa specie per quod habet disconuenientiam cum ratione ac natura rationali specie diuersam, malitia enim est disconuenientia, sed si disconuenientia cum naturali sit specie diuersa, oppositio etiam erit specie diuersa cum virtute, ergo per oppositionem specie diuersam cum virtute constituitur peccatum specie diuersum. Minor est evidens quia virtus nihil est aliud quam conuenientia cum recta ratione, si ergo peccata vel opponuntur diuersis virtutibus, vt sacrilegium & fornicatio, vel eidem virtuti diuerso modo, vt simonia, & perjurium: detractio & furtum, habebunt disconuenientiam specie diuersam cu[m] recta ratione. Aliquando peccata repugnant eidem virtuti eodem modo vt duo furti, aliquando repugnant eidem virtuti diuerso modo, quando scilicet potest proclivis esse ad unum, quin proclivis sit ad aliud, potest v.g. esse aliquis proclivis ad furtum, quin sit proclivis ad homicidium, potest esse proclivis ad simoniam, quin sit proclivis ad perjurium, idèò non est dubium, quin illa sint peccata specie diuersa, non propter oppositionem cum diuersa virtute, sed propter oppositionem specie diuersam cum eadem virtute. Ex quibus

Sequitur quod violatio ieiunij ad quod obligaris ex Præcepto Ecclesiæ, & ex voto, duplex peccatum est, cum opponatur virtuti temperantiae, ad quam Ecclesia te obligat & virtuti religionis ad quam te obligat votum: in dñi si votum illud fuerit iuratum, triplex erit peccatum vt benè obseruat Henr. l. 5. c. 6. quia qui votum iuratum transgreditur duplex committit peccatum, cum iuramentum & votum respiciant virtutem religionis diuerso modo, votum vt fides seruetur Deo data, iuramentum ne Deus inuocetur vt testis falsi: similiiter in quadragesima, qui solvit ieiunium, & manducat carnes, duplex committit peccatum, quia duplíciter opponitur virtuti temperantiae, quæ duplícem imperat carnis macerationem ex Præcepto Ecclesiæ, & abstinentia à secunda comeditione, & abstinentia à certo genere ciborum, vt recte docet Sanchez l. 9. de matrim. d. 15. n. 5. &c.

Solutio
prima du
bitationis.

Ad primam Respondi iam olim obiectum formale in genere moris, illud dici quod cognoscitur, & mouet interpretationem voluntatem, non requiri autem quod directe moueat.

Ad secundam, constat etiam ex dictis quarta disputatione, duo esse de circumstantiis in quibus Doctores omnes conueniunt. Primum est quasdam esse circumstantias quæ nouam afferunt speciem peccati, quia ex se speciale oppositionem habent cum noua virtute, & has non esse purè circumstantias, sed moraliter habere rationem obiecti, quamvis physicè considerando actu non sint nisi circumstantia. Deinde constat circumstantias illas aliquando addere nouam specie malitiam, quamvis indirecte solum & interpretatione intendantur, vt si occidis Clericum duplex committis specie peccatum, etiam si eum non occidas in odium religionis, aliquando non addere novum specie peccatum, nisi expresse ac directe intendantur ab eo qui peccat, quia specialis malitia aliquarum circumstantiarum in eo consistit quod directe intendantur ab eo qui peccat. Huiusmodi sunt

Tom. I.

vt dixi, circumstantiae ingratitudinis, & inobedientiae, vt ibi probabam. Similiter vt committas speciale peccatum odij contra Deum & Proximum, oportet vt velis malum Dei, & Proxihi quatenus malum est Dei vel Proxihi: neque sufficit voluntarium interpretatum, alioqui quodlibet peccatum mortale, odium est in Deum, quia Deus in quolibet peccato contemnit, & quodlibet peccatum iniustitiae odium est proximi cui damnum infertur. Speciale igitur odii consistit duntaxat in eo quod velis alicui malum ex eius disiplentia. Idèò dico de peccato inuidiae, quod nunquam committitur, nisi quis doleat de bono Proxihi expressè, quatenus illud minuit bonum proprium. Idem etiam affero de peccato inobedientiae contra superiorem quod non est formalis inobedientia nisi expressè violes Præceptum ex intentione directa non obediendi. Eodem modo ratiocinantur quamplurimi de circumstantia scandali, & de circumstantia delectationis morosa quod utrumque quæstione tertia commodius explicabitur. Denique addo votum semper pertinere ad virtutem religionis, idèò si violas votum rei alicuius aliunde imperatæ, verbi gratiæ castitatem, duo semper committis peccata, quamvis ex solo castitatis amore voteris, quia votum semper pertinet ad virtutem religionis.

Ad secundam Resp. diuersitatem specificam peccatorum non peti ex sola distinctione materiali præceptorum, sed duntaxat ex formalis eorum diuersitate, vt recte probat argumentum, & latè demonstrant

Solutio
secundæ
dubitatio
nis.

Sanchez l. 9. de matrim. d. 15. Valsques d. 89. c. 1. Salas, Tannerus, & alij. Præcepta materialiter solùm diuersa sunt quæ idem præcipiunt intuitu eiusdem virtutis, vt cum Ecclesia & superior eadem tibi die præcipiunt ieiunium, cum tenēris audire sacrum die dominica, in quam incidit festum alicuius Sancti: Lex naturalis & lex positiva prohibent furtum & usuram: lex diuina & humana imperant confessionem quoties enim violatur vnicum est peccatum specie ac numero, etiam si violetur obedientia debita Deo & Ecclesiæ, quia idem præcipitur intuitu eiusdem virtutis. Neque obstat quod sicut reverentia Deo debita specie differt à reverentia debita homini, sic etiam videtur quod specie differt obedientia Deo debita ab obedientia debita homini. Non obstat (inquit) quia idèò non differt specie obedientia debita Deo ab obedientia debita homini, quod intuitu eiusdem authoritatis diuina, idem utraque obedientia præcipit, obedientia enim superiori quatenus tenenti locum Dei, vnde diuinam semper autoritatem respicit obedientia homini debita, alioqui specie differt ab obedientia debita Deo: reverentia vero debita Deo specie differt à reverentia debita homini, quia vna respicit excellentiam diuinam, altera excellentiam creatam. Religiosus qui voulit obedientiam, si non obedit superiori, non committit peccatum nisi vnicum, quia non tenetur obediens nisi ratione voti: aliud est si voulisses obediens verbi gratiæ Pontifici, cui etiam seculo voto tenēris obediens, tunc enim duplex sine dubio fieret peccatum, si non obediretur Pontifici. Maneat igitur quod quoties non interuenit diuersitas nisi materialis in Præceptis non est multiplex specie aut numero peccatum. Præcepta vero formaliter diuersa sunt quæ vel præcipiunt res diuersas specie: vel idem, intuitu diuersarum virtutum: verbi gratiæ homicidium Sacerdotis duplex est specie peccatum, quia repugnat Præcepto non occidendi quod pertinet ad virtutem iustitiae, & Præcepto reverentiae debita sacris personis quod pertinet ad religionem. Religiosus cui præcipitur in virtute obedientiae,

Ddd

opus

opus virtutis aliunde imperatum, committit non obediendo duplex specie peccatum, quia violat votum, & virtutem aliam quā talis actus præcipitur ut optimè docent Vasques *disputat. 95. cap. 3.* Salas *disput. 3. section. 2. num. 16.* De Lugo *de penitentia disput. 16. num. 171.* Villalobos, Castro Palao, quibus consentiunt ex parte Sanches *lib. 4. in decalogum cap. 11. num. 25.* Suares *tom. 3. de religione l. 10. cap. 6.* Ignorantia verò peccantis non facit ut peccatum sit diuersum specie, nec consuetudo, nec virginitas.

In istab, nouum Præceptum superioris facit rem esse novo titulo malam, ergo nouum facit peccatum, prior enim malitia non impedit posteriorem, sed neque appetet, quomodo posterior malitia faciat vnum cūm alia priori, deinde si violas Præcepta duorum superiorum duas contemnit personas, ergo peccas duplicitate.

Respondeo concedendo quod Præceptum nouum facit rem esse novo titulo malam eadem numero & specie malitia, quia illa Præcepta non faciunt obligationem nisi vnam, id est malitia maior, non autem duæ, verum quod tunc contemnuntur duæ personæ non formaliter sed interpretatiæ tantum, id est duplex non est peccatum quia non contemnunt nisi ut imponunt obligationem rei eiusdem.

S. I I.

Qualis sit distinctio, & unitas numerica peccatorum.

Scatus
quæstionis

Prima
ratio dubi-
tandi.

Quoties peccata sunt specie plura, non est diuisum, quin plura sint etiam numero: Difficultas igitur tantum est, quomodo peccata quæ non sunt specie diuersa, sint plura numericè: hic enim numerus quem in confessione aperire necesse est, difficile intelligitur quando vna tantum est species.

Ratio enim dubitandi est primò, quia illa distinctio numericæ peccatorum sibi non potest ex multitidine obiectorum, aliqui toties peccata essent numero distincta, quoties eadem actio terminatur ad multa obiecta, consequens est absurdum, ergo à multitidine obiectorum non peritur pluralitas numericæ peccatorum.

Minor multis exemplis probari potest, Sacerdos turpia loquitur coram magna multitidine hominum quorum nescit numerum, ille vnicum commitit peccatum scandali, cum enim nesciat numerum eorum quorum causat ruinam, quero quot committat peccata: ergo similiter vnicum commitit peccatum, si videat esse quatuor homines quibus scandalum hoc infert. Eadem illius est ratio qui plures homines vniaco actu confoderet sive sciret illorum numerum, sive ignoraret, vnum enim ille committeret homicidium: etiamsi verbi gratia incenderet templum quod plenum videret esse hominibus, quorum ignoraret numerum: similiter si aliquis initio quadraginta decernat non ieunia, ille non committit tunc quadraginta numero peccata, quamvis decernat violare quadraginta ieunia. Imò nec peccaret nisi semel qui diceret, se nolle ieunare tota vita, etiamsi viueret centum annis, similiter qui uno actu malediceret familiæ alicui numerosissimæ; qui eodem verbo blasphemaret de duodecim Apostolis, vel etiam de omnibus Sanctis: qui eodem actu expilarer ærarium conflatum ex multorum depositis: qui plures simul reos ab ecclesia extraheret; qui cum pluribus excommunicatis denunciatis sive conuerceretur.

Secundò, si ex multitidine actionum peritur multitudo peccatorum, toties erunt plura numero, quoties sunt actiones numero plures, sed sapienter vnum est peccatum quamvis actiones sint numero plures, quod probatur clare. Si enim per tres aut quatuor horas hæreat aliquis in cogitatione rei turpis habeat que ut fieri solet plures interruptions, tunc vnum tantum erit numero peccatum, & tamen plures erunt actiones physicæ, si autem dixeris illas esse plures actiones physicæ, sed vnicam moraliter, restat explicandum quid exigatur ad vnitatem moralem actionum quæ sunt physicæ plures. Præterea si quis suscepta voluntate interficiendi hostem, emat gladium, domo egreditur, varias capter occasiones ad perpetrandum homicidium, non facit nisi peccatum homicidij, neque tenetur illas omnes actiones expondere in confessione. Similiter qui commisit fornicationem etiamsi multos habuerit prius ractus & oscula, non tenetur tamen dicere nisi vnicam fornicationem: ergo pluralitas actionum non sufficit ad pluralitatem peccatorum. Idem dico de illo qui omittit per plures annos restituere alienum: nam ille licet interrupcat sepius voluntatem non restituendi, semel tamen peccat.

Dico secundò, quoties vna numero actio mala terminatur ad plures personas, & ad plura obiecta, vnum aliquando est numero peccatum, aliquando sunt plura peccata. Tunc est vnum numero peccatum quando actio vna respicit plura obiecta collectiæ tantum & per modum vnius: tunc sunt plura quando actio licet vna respicit tamen plura obiecta distributiæ, ut plura sunt.

Prima pars regulæ huius receptissimæ multis exemplis potest probari, ex quibus manifestè pareret, quod vnicum duntaxat est peccatum, quamvis eiusdem actionis obiectum sit multiplex: si enim aliquis vniaco actu de religiosa detrahatur familia, vnum committit peccatum, non autem tot peccata, quo in ea familia sunt religiosi, quia ille actus tendit in totam illam familiam per modum vnius, & in plura collectiæ. Cum quis vniaco actu blasphemaret de duodecim Apostolis: cum simul plures ab Ecclesia exrabit reos: cum simul cum pluribus conuercatur excommunicatis: cum eodem expilat ærarium ex multorum depositis conflatum: Idem dico de illo qui distinctè non cogitans quadraginta ieunia distincta, diceret se nolle obseruare ieunium quadraginta, ille vnicum faceret peccatum, quia collectiæ tantum, & per modum vnius, tenderet in quadraginta ieunia, tendere igitur in plura per modum vnius est tendere in illa plura propter illa sunt connexa inter se ac faciunt vnum, ut cum integræ maledicis familiæ religiosorum.

Secunda pars regulæ pluribus etiam exemplis probari potest, in quibus constat vnicam actionem terminatam ad plura obiecta, ut plura sunt, id est prout patet, inter se non habent connexionem, esse plura peccata: v.g. vniaco ieu quatuor occidis homines, committis haud dubiè quatuor peccata. Facis aliquid turpe coram hominibus decem, quibus ruinæ præbes occasionem, committis peccata decem. Idem dico de illo qui templum incenderet plenum hominibus quorum ignoraret numerum, ille siquidem tot committeret homicidia, quot ibi essent homines, etiam si nesciret quot committeret peccata, sed tantum sciret se plura committere, quod idem in eo valet qui pluribus esset scandalum, quorum ignoraret numerum, quia illi actus non respiciunt plura, prout faciunt quoddam vnum, sed in illa tendit prout nullam inter se dicunt habitudinem.

Dico

Seconda
ratio dubi-
tandi.

Prima
pars pro-
batu.

Conclusio
bipartita.

Dico tertio, in peccatis tūm internis, tūm externis, quando est actio numero multiplex, aliquando non est nisi unicum peccatum: aliquando sunt plura peccata: numero tunc actiones numero plures non sunt peccatum nisi unum, quando illae actiones non sunt nisi physicē plures, quando illae sunt plures etiam moraliter, tunc sunt plura numero peccata.

Prima pars
probatur.

Prima pars de pluralitate actionum non moralis, sed physica tantum communis est inter omnes Theologos, sed dissidium duntaxat est utrum interruptio actionum non sit nisi physica, quoties illa sit per naturalem duntaxat obliuionem, & inconsideriam; tunc autem moralis sit quoties interruptio illa sit per contraria voluntatem, sic enim asserit Canus in *relat. de paenitentia parte 5.* sed merito probant Suarez, Vasques, & alij communiter, quia tunc actiones non sunt interruptae moraliter, sed physicē tantum quando illae omnes unicum habent terminum ad quem subordinantur, ut cum vis hostem occidere, paras ensem, accinges te ad iter, quae omnia subordinata sunt & eundem habent terminum, tunc autem actiones sunt moraliter interruptae, quando singulæ siue habent terminum, in quo consummentur ita ut vna nullo modo alteri subordinetur, siue illa interruptio fiat per formalem retractationem, siue per naturalem obliuionem.

Quod igitur interruptio actionum si moralis non fuerit sed physica duntaxat non sufficiat ad plura numero peccata probatur, quia illud non est peccatum nisi unum numero, quod moraliter secundum iudicium prudentiū non est actio nisi unica: sed quamvis actiones interruptae sint physicē, moraliter tamen affimantur esse unus actus: v. g. si recitationem officij aliquantulum interrumpas, dicendo alteri pauca verba, unica est officij recitatio: si comeditionem prandij breui aliquo sermone interrumpas, semel tamen prandes: si quinque aliquem eodem incitatus iracundia motu furem appelles, semel peccas: si quatuor alapas simul impingas: si eandem dominum multis asportationibus sibi continuè succedentibus expiles: si ad idem homicidium per multas actiones te accinges. Hæc (inquam) omnia unum sunt peccatum.

Seconda
pars pro-
batur.

Secunda pars de multarum actionum interruptione moralis, sine controversia est, sed difficultas est, quandonam interruptio censetur esse sufficiens ut dicatur moralis: id est quando secundum estimacionem prudentiū censetur esse interruptio & multiplex actio, tunc autem illa contingit quando actio qualibet unum habet terminum in quo consumetur sine subordinatione ad aliam actionem, quod estimari debet partim ex mora temporis, partim ex modo, partim ex actionibus interpositis: v. g. cogitas hodie de hoste occidendo, & cras iterum eandem resumis cogitationem, non est dubium quin illa sit interruptio moralis: si vero cogites de re aliqua tutpi continuè per horam, sed ita ut breuissimæ contingent interruptiones, non est peccatum nisi unum, quod si longior esset interruptio, v. g. si vno quadrante distraheris, & iterum redeas: si retrahes tuam voluntatem, & illam postea resumas, moralis est interruptio & peccatum multiplex. Ille qui immediatè ante & post eandem fornicationem, plura commisit illicita, unicum censetur commississe peccatum, quod idem dico de voluntate non restituendi, si enim illa interrupatur moraliter multiplex peccatum est, & sic de ceteris.

Ex quibus tota ratio dubitandi soluta manet.

Tom. I.

S. III.

Quenam sint generales divisiones peccati.

Rima est diuisio peccatorum in spiritualia & carnalia: dicuntur carnalia illa quorum obiectum est aliqua corpora delectatio, spiritualia quorum obiectum est aliiquid distinctum à delectatione corpora, quo intuens dixit Apostolus 2. ad Corinth. 7. *Has habentes promissiones Charissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus.* Est autem diuisio haec adiquata, & essentialis, ex septem capitalibus peccatis luxuria, & gula peccata sunt carnalia, reliqua sunt peccata spiritualia.

Triplex
peccatorū
diuisio.

Secunda diuisio est peccatorum in Deum, in Proximum, in se ipsum: peccata in Deum sunt ea quorum obiectum est aliiquid Dei malum, ut blasphemia, sacrilegium, &c. Peccata in Proximum ea quorum obiectum est aliiquid malum Proximi ut furtum, homicidium, inuidia, &c.

Tertia diuisio in peccata cordis, oris, operis, quæ consummantur nimis in corde, ore, actione.

Quarta in peccata commissionis & omissionis.

Quinta in peccatum mortale ac veniale: quæ duæ vltimæ divisiones multa continent difficultia: In reliquis omnia manifesta sunt.

QVÆSTIO II.

Quidditas peccati commissionis & omissionis.

Pecatum commissionis appellatur illud, quo violatur Præceptum negativum, id est Præceptum aliquid prohibens: homicidio v. g. violatur Præceptum prohibens actum, quo vita homini adimitur: peccatum omissionis quo violatur Præceptum affirmativum, seu aliiquid imperans. Vtriusque peccati obscurissima natura est, quæritur enim primò, quænam sit propria ratio constitutiva peccati commissionis, utrum videlicet malitia eius formalis sit aliquid positivum formaliter, an vero aliqua solùm priuatio. Secundo propria ratio peccati omissionis & actuum qui cum omissione coniuncti sunt.

SECTIO I.

Quenam sit ratio propria constitutiva peccati commissionis.

S. Thom. q. 71. art. 6. q. 72. art. 1.

Certum est primò, nullum unquam esse posse peccatum commissionis, in quo non reperiatur semper actus aliquis positivus qui sit saltem materiale peccati.

Materiale
peccati cō-
missionis.

Ratio est, quia peccatum commissionis ut sic, illud est quo violatur Præceptum negativum, ut dixi, sed præceptum prohibens actum positivum non violatur sine actu positivo, ergo in peccato commissionis semper necessariò includitur actus positivus. Neque dicas cum aliquis tenetur impedire homicidium quod non impedit reus est homicidij quod ei verè tunc imputatur, sed ille tunc pure negatiū se habet, neque vilium elicit actum positivum, ergo tunc peccatum commissionis est sine omni actu. Resp. illum qui non impedit peccatum homicidij quod impedit tenebatur committere peccatum omissionis non commissionis, non enim est reus homicidij qua si illud pataverit, sed est reus homicidij, quia omisit illud impedire: repugnat enim Præcepto affirmativo, quod illi iubet ut impedit homicidium.

Malitia
peccati cō-
missionis.

Certum est secundò, malitiam formalem peccati commissionis non posse consistere in illo actu positivo.

D d 2

tiuo

tuo considerato physicè secundum suam substantiam, alioqui Deus vera & propria esset causa peccati, quia causat totam entitatem physicam actus mali: nam peccare non est aliud quam causare malitiam formalem peccati, sed malitia formalis peccati esset substantia ipsius actus positivi, quam Deus causat, ergo Deus reuerat cauferet formalem malitiam peccati, & peccaret. Adde quod actus idem, ut sèpè dixi, omnino immutatus intrinsecè, potest cessante prohibitione vel consideratione rationis fieri ex malo non malus, ergo entitas actus positivi physicè sumpt a non est malitia formalis.

In quo
constat. Ex his celeberrima nata est inter Theologos controværia, vtrum malitia formalis constitutiva peccatum commissionis ut sic, & distinguens illud à peccato omissionis, sit formaliter aliquid positivum non physicum sed morale: an vero aliquid purè priuatuum, aut saltē partim priuatuum, partim positivum: si enim est aliquid positivum iam Deus videbitur esse author peccati, si est aliquid purè priuatuum, non distinguetur peccatum commissionis à peccato omissionis, neque poterit explicari quomodo repugnet Præcepto negatiuo aliquid prohibenti positivum: si partim est priuatuum, partim positivum, peccatum constabit ex rebus diuersi generis, nec erit unum per se: quod ut dissoluam clarissimè dicendum mihi primo est, vtrum malitia illa formalis sit priuatio sola formaliter: an vero aliquid positivum. Secundò, an sit aliquid purè positivum. Tertiò, quale positivum sit formale peccati, an relatio, an aliquid aliud.

§. I.

Vtrum malitia commissionis formaliter sit sola priuatio: an vero aliquid positivum.

Statu quo:
tionis. Solam priuationem rectitudinis debitæ, totam esse malitiam formalem peccati commissionis persuasum hactenus ferè fuit maxime parti Theologorum, sic enim docent cum Sancto Thoma ferè omnes Thomistæ, Scotistæ omnes cum Scoto, cum Ochamo Nominales, deinde Durandus, Richardus, Alensis, Suarez, Azor, Valentia. Probantque quia ex scripturis & Partibus constat i peccatum esse omnino nihil: & quia si non sit priuatio Deus causa erit peccati, cum omne positivum à Deo sit.

Verum non conueniunt prædicti auctores inter se, quænam sit priuatio illa constitutiva peccati commissionis: volunt enim aliqui eam esse priuationem rectitudinis debite inesse actui, peccatum v. gr. furti est priuatio rectitudinis iustitiae: alij dicunt esse priuationem rectitudinis debitæ inesse ipsi operanti, v. gr. furtum priuat hominem rectitudine iustitiae, quam habere debet, ex suppositione quod velit operari circa talam materiam. Alij dicunt esse priuationem conformitatis cum lege.

Prima conclusio. Dico primò, malitia formalis peccati commissionis, non est aliquantum priuatio rectitudinis, sed aliquid verè reale ac positivum. Ica docent Cajetanus præsertim articulo isto 6. Valsques disp. 95. c. 6. Molina q. 5. disp. unica. Toletus l. 3. c. 1. Lessius l. 13. de attributis c. 13. Salas disp. 2. sect. 3

Prima ratio. Probatur autem plurimis & ni fallor efficacissimis rationibus. Prima sit, illud est formale peccati commissionis per quod repugnamus formaliter Præcepto negatiuo imperanti negationem actus, & per quod violatur formaliter eius obligatio: sed Præcepto negatiuo imperanti negationem actus formaliter non repugnamus per priuationem, sed per aliquid positivum, ergo formalis malitia peccati commissionis est aliquid positivum. Major evidens est quia peccatum

commissionis illud est quo transgredimus Præceptum negotium, cui se conformat ille qui non ponit actum: Præcepto enim non furandi obedio, non faciendo aliquid, sed tantum non furando, sicut præceptum affirmatiuum formaliter violatur non ponendo actum. Minor ergo probatur, quia negationi non possumus repugnare formaliter per aliam negationem, negationi enim negatio non opponitur sed aliquid positivum, sed obligatio Præcepti negotii est tantum negatio seu non positio actus, ergo præcepto negotiu formaliter non repugnamus per negationem sed per aliquid positivum.

Secunda ratio sit ex oppositione peccatorum quæ virtuti eidem opponuntur: si enim peccatum commissionis est solum priuatio aliqua rectitudinis, ibi eadem erit formalis malitia, sed eadem est sapientia priuatio rectitudinis in diuersis specie peccatis, verbi gratia prodigalitas & avaritia fine dubio specie differunt, & tamen carent rectitudine eiusdem liberalitatis: furtum, adulterium, & homicidium eidem iustitia opposuntur, & carent eius rectitudine: fortitudini eidem opposuntur timiditas & temeritas ergo priuatio rectitudinis, non est formale peccati commissionis. Similiter multa peccata commissionis & omissionis eiusdem esse speciei: nam odium Dei & omissione actus amoris præcepti essent aequalia & eiusdem rationis peccata, nam in utroque similis esset malitia consistens in priuatione rectitudinis charitatis: non ergo magis peccaret ille qui odio haberet Deum, quam qui non amaret, tunc cum obligatur elicere actum amoris.

Tertia ratio sit, quam optimè vrget Vasques, multa sunt peccata commissionis, in quibus nulla est priuatio rectitudinis debitæ: ergo peccatum commissionis non constitutur per illam formaliter: probatur antecedens, nam odium Dei & blasphemia sunt actus ita intrinsecè mali, ut omnis rectitudinis moralis incapaces sint, nemo enim potest recte odire Deum vel blasphemare, ergo in illis nulla est priuatio vel negatio debitæ rectitudinis, si enim sunt incapaces rectitudinis non potest illis esse debita rectitudo. Neque satis est dicere cum Valentia & Azor, rectitudinem non esse debitam illis actibus prout tales sunt in specie, sed debitam tamen illis esse prout sunt actus humani genericè. Contra enim isto, nam ex Præcepto negatiuo non obligor adhibere rectitudinem illi actui vt humanus est, sed teneor duntaxat non ponere illum actum, ergo non pecco quia non adhibeo rectitudinem tali actui. Adde quod ille actus prout est humanus non magis priuat rectitudine Fidei, quam Spei aut Charitatis, ergo non erit in illa determinata specie peccati.

Quarta denique ratio est quia si datur malum verè positivum in genere naturæ, dari etiam potest malum positivum in genere moris: sed datur malum physicum aliud positivum, aliud priuatuum, nam calor non idem tantum malus est aquæ quia frigore debito illum priuat, sed per seipsum etiam illum male afficit quod est esse positivum malum: fuditur autem & cœcitas mala sunt priuativa, quia idem tantum sunt mala quod priuent hominem perfectione aliqua positiva debita, ergo datur in genere moris malum aliquod positivum. Probatur maior, quia cum malum in genere datur id quod est alieni disconueniens malum physicum est disconueniens naturæ, vt naturæ est, malum morale disconueniens est naturæ vt rationalis & libera est. Vnde argumentor, idem aliud est malum positivum physicum, quia per suam entitatem male afficit naturam, sed blasphemia per se ipsum disconueniens est naturæ rationali, non autem

De Natura & proprietatibus Peccati.

397

tem quod priuat hominem aliquam formam, ergo si datur malum physicum positivum, dabitur etiam malum morale positivum.

§. II.

Virum malitia peccati commissionis sit aliquid partim positivum, partim priuationum.

Status questionis explicatur. Propter hæc argumenta, quidam recentiores medium quandam sententiam elegerunt quæ malitiam formalem peccati afferit nec esse omnino positivum, neque priuationum tantum, sed utrumque similitudine: ita ut entitas positiva ipsius actus non se habeat duntaxat materialiter ad peccatum, sed neque sit tota malitia formalis, quæ includit & positivam entitatem actus & priuationem: est enim inquit, peccatum commissionis positivum aliquid sed defectosum ut sic, atque adeò prout substantia priuationi debet reætitudinis, sic enim explicatur optimè quomodo à sanctis Patribus peccatum dicatur nihil, quomodo Deus non sit author peccati: quomodo peccata hæc opponantur Præcepto negativo cum sint positiva secundum quid; quomodo distinguantur à peccatis omissionis, quæ sunt formaliter puræ priuationes. Sic enim videtur sentire S. Thomas pluribus locis quæ adducit Hieronymus de Rua *Controu. 2. scholastica conclus. 6.* Viderürque omnino esse sententia Caietani.

Seconda conclusio. Dico secundò, malitiam formalem peccati commissionis ita esse purè positivum, ut non constitutur vlo modo per priuationem debite reætitudinis. Ita docent omnes adducti prima conclusione præter Caicatum, deinde Anglez *diss. 37. q. 1. art. 2.* Zumel, *diss. 5. & 7.* Aragon. *secunda secunda, quest. 6. art. 2.* Cafalius, Aquarius, Antonius Perez, *1. parte certaminis scolastici 8. 1.*

Ratio prima. Ratio autem primò sit, quia illud non est formaliter malitia peccati commissionis, per quod Præcepto negativo non repugnatur, neque violatur eius obligatio, sed per priuationem formaliter etiam iunctam actui positivo, non repugnatur formaliter Præcepto pure negativo, cui nulla ratione opponitur priuatio, sicut si alicui essent præcepta tenebrae violarerur præcisè Præceptum per positionem luminis non autem per adiunctam vllam priuationem, ergo similiter per commissionis peccatum violatur Præceptum negativum, quia ponitur actus prohibitus, non quia colligitur aliquid. Deinde multa sunt peccata in quibus nulla reperitur priuatio, ergo in illis constitutivum peccati non consistit in positivo & priuatio. Non enim rectè respondent aliqui priuationem illam esse in operante, quia ex suppositione quod operetur, tenetur bene operari, sicut si quis orare velit, attente tenetur orare. Sed hinc sequitur actum ipsum non esse malum cum in eo non sit malitia quæ consisteret dicitur in aliqua priuatione. Deinde præceptum negativum non me obligat nisi vt cesse ab illo actu: cum enim dicis voluntatem ex suppositione quod velit operari, teneri bene operari, vel intelligis de aliquo alio actu, & illum non teneris pone, vel loqueris de isto actu malo, & illum non potes facere bonum, in quo est discrimen ab oratione quam potes, & teneris facere bonam.

Ratio secunda. Secundò, ens per se unum non potest unquam componi ex positivo, & priuatio ens enim & non ens non unquam componere possunt unam essentiam: sed peccatum est ens unius essentiae ac per se, ergo non componiur ex positivo & priuatio. Præterea vel illud positivum præcisum à priuatione habet formalem rationem mali, vel non habet formalem rationem mali:

si primùm, ergo priuatio non est necessaria ad rationem formalem mali, si secundum ergo positivum illud materialiter tantum se habet ad rationem mali quæ consistet in sola priuatione quia priuatio est id quo prium positivo, ponitur formalis ratio mali, & quo prium sublatu tollitur, illud quod ultimò aduenit & determinat est illud quod vocatur forma.

§. III.

Quale sit positivum illud constitutivum peccati.

Maneat ergo malitiam commissionis esse aliquid positivum, sed inquirendum restat quale illud sit, quod nimirum vocari à Patribus potuerit nihil, quod Deus non producat, quod sit ens & bonitatis tamen incapax sit. Vnde statim patet malitiam illam formalem ut sic non esse physicam ullam entitatem, qualē ponebant Manichæi, cum entitas quilibet physica sit à Deo: neque accidens aliquid intrinsecum actui, quia potest actus, ut dixi, fieri de malo non malus in dō & bonus.

Omnes ergo Doctores qui malitiam peccati volunt esse positivam, necessariò dicunt illam esse relationem aliquam & connotationem, sed qualis illa sit relatio non conueniunt. Vasques vult illam esse relationem tantum rationis, quod quomodo intelligi debeat dixi alias: alij putant illam esse relationem transcendentalis, quod verum esse non potest, alios qui actus omnino immutatus fieri non posset de bono malus vnde melius alij cum Lessio recurrent ad relationem secundum dici, cum quibus.

Dico tertio, malitiam peccati commissionis non esse aliud quam formalitatem aliquam positivam, sive relationem secundum dici ad naturam rationalem, & legem negativam cui disconueniens & difformis est actus, quando fit cum consideratione rationis & libertate.

Ratio ex dictis olim de moralitate facilis est, quia probatur illud quod non producitur in actu per veram aliquam actionem, & aduenit actui malo planè immutato prout ille sit ab homine non autem prout sit à Deo, non potest esse aliud quam formalitas & relatio secundum dici: nam formalitates sola hoc habent ut aduenire possint subiectis suis omnino intrinsecè immutatis, neque sunt aliquid producibile in actu, sed tantum resultant ex modo quo entitas physica ipsius actus producitur à sua causa. Malitia peccati aduenit actui planè immutato, nec est aliquid producibile in actu, alioquin Deus illam produceret, sed tantum resultat ex modo quo actus producitur à causa creatâ quæ sciens & volens illum producit tunc cum tenuerit illum non producere: ergo positivum illud quod est formale peccati est formalitas positiva, & relatio secundum dici.

Deinde per illam solam formalitatem & relationem secundum dici explicatur optimè quomodo formalis malitia sit aliquid positivum non physicum, sed morale: illa enim difformitas respicit naturam prout ratione ventem & libertatem. Quomodo præceptum negativum imperans solam negationem actus repugnet cum illo actu: nam actus ille positivus est reuerâ malus, non absolute in se, sed prout repugnat eum tali Præcepto. Explicatur quomodo bonum & malum sint vere contraria non physicè, sed tantum in genere moris, quatenus continentur sub eodem genere positivo entis moralis, respiciens naturam rationalem ut sic. Explicatur etiam optimè specificatio & distinctione peccatorum omissionis & commissionis, nam illa etiam si eidem sèpè opponantur virtuti semper tamen specie differunt, quia unum positivè illi opponitur, alterum vero negativè tantum. Vicia Ddd 3 extrema

Authorum varie sententiae explicantur.

Conclusio tercia.

extremè opposita repugnant eidem virtuti positiuè, sed diuerso modo, idèo specie distinguntur.

Denique nihil huc est difficile nisi primò authoritas Patrum, Secundò quia videtur quod Deus erit author peccati, Tertiò quomodo sub eodem genere sint peccatum commissionis & peccatum omissionis: quætria paucis expediri possunt.

§. IV.

Prima difficultas ex testimonio Scripturarum & Patrum.

Malitia priuationis peccati.

Primò ergo ex Scripturis & Patribus putant aduersarij prorsus conuinci quod peccatum formaliter sit tantum priuatio. Nam de peccato & peccatoribus Scriptura loquens vtitur nominibus priuatiuis, *Vt quid diligitis vanitatem? auerterunt se & non seruarent pacum.*

Ex Patribus Graecis.

Secundo idem docent Patres quorum hanc esse mentem fuse probat Petavius, lib. 6. cap. 4. Dionysius de dininis nominibus cap. 4. Priuatione, inquit, atque effigio prolapsione que conuenientium eis bonorum, mali dicuntur, & sunt mali, in quo non sunt, ibidem etiam sèpè afferit malum esse priuationem, & defectionem, iplumque nullo modo nusquam & nihil esse usquam, quam à bono defectionem: Athanasius. *Oratione aduersus Idola*, docet nullam esse mali essentiam, sed illud esse auerionem rerum meliorum. Basilius vitium nihil esse quam virtutis desertionem: Consentit Nyss. *Orat. Catechet.* cap. 6. & 7. *Vitium omne* (inquit) & improbitas, in boni priuatione suam habet formam & charactrem: Imò ibidem afferit bonum & malum diuidi sicut ens & non ens, vnde concudit quod mali nulla est existentia & explesè cap. 28. afferit comparari bonum & malum sicut lucem & tenebras, vilum & cæcitatem: quod idem ait Damascenus lib. 4. Fidei: *Vitiositas* (inquit) non est aliud quam recessus à bono, sicut tenebra sunt recessus à lumine.

Et Latinis.

Neque minus clarè loquuntur sunt Latini Patres, Augustinus lib. 11. Cuiuit. cap. 9. *Mali* (inquit) nulla natura est, sed boni amissio, mali nomen accepit. Grgorius lib. 5. in libros Regum: *Quid est peccatum?* (inquit) nisi tenebra: quid autem bonum opus est nisi lumen? Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 21. *Malum nihil aliud est nisi boni priuatio*: & omnium clarissime Anselmus lib. de Concordia cap. 1. afferit peccatum non esse aliud, quam absentiam debitæ iustitiae, nec nisi in voluntate ubi debet esse iustitia, quod idem alibi sèpè repetit: & sanè Patres non definiunt malum nisi priuationem boni.

Tertiò, S. Thomas idem omnino censet, quod enim malum priuatio sit, habetur prima secunda quæst. 18. art. 5. ad 2. quæst. 71. art. 1. & 6. prima parte quæst. 48. art. 1. libro 3. contra Gentes cap. 9. & alibi passim.

Explicatur Scriptura.

Resp. nihil omnino ex Scripturis & Patribus inferri contrarium sententia, quam proposui, vt latè demonstrant Vasques & Lessius citatis locis. Primò enim fateor verum esse quod Scriptura docet peccatum esse vanitatem, auersionem à Deo, & rem nihil: vanitas enim est quia nihil solidi & boni continet: auerio est quia per illud Deum deservimus, & ab eo auerterimur vt fine ultimo, vt amico, vt benefactore, vt supremo domino: res est omnino nihil, quia vilissima res est & ita despicibilis, vt per eam homo sit merum nihil vt docet Augustinus ad illud Ioannis *Sine ipso factum est nihil*. Sed nego ex illis sequi quod peccatum commissionis sit aliqua solum priuatio:

Explicantur Patres.

Ad secundum Resp. Sanctos Patres quotiescumque peccatum vocant priuationem, defctionem, & nihil dupliciter esse intelligendos: primò enim impun-

gnant sèpè Manichæos, qui volebant esse in mundo substantias quasdam malas, quarum causa & principium esset Deus ille quem flingebant esse malum & authorem mali, quam insaniam vt confutent, sèpè aiunt quod nulla mali natura est siue substantia quod peccatum non est aliquid, sed nihil, auerio, & defæctio: Id enim contendunt vacua dicere Athanasius, Basilius, Chrysostomus, Augustinus ostendere volentes errare Manichæum qui vellet substancialie aliquid malum esse: *Vera enim* (inquit S. Leo Epist. 46. ad Thuribium cap. 6.) & *Catholica fides omnium creaturarum siue spiritualium siue corporalium confitetur substantiam, & mali nullam esse naturam*: Quam ob causam dicit explesè Athanasius errare illos qui putant, *malitiam habere per se subsistentiam & essentiam*. Id etiam unum voluit Origenes tom. 2. in Ioannem dum ait: *Omne vitium & peccatum, esse nihil & non ens, & non existens*, eos enim tantum impugnat qui aie bant malum habere apparentem subsistentiam. Eodem modo intelligi debet Nyssen lib. de Anima dum ait: *Vitiositatem in eo quod non est habere ut sit, non enim alia vitiositatis natura est, quam eius quod est priuatio*, voluit enim tantum quod mali nulla solida est substantia, quod tradunt explesè Basilius loco citato, & Theophilus Antiochenus in Epistola Paschali, Procopius item dicens malum esse *avversorium*: Denique aperte suam mentem explicat S. Prosper: *Nulla igitur virtus substantia, nullaque vita est que vegetet corpus materialiæ suum*.

Secundo, etiam illi Patres peccatum definunt non per id quo constituitur essentia peccati, sed per effectum illum qui nobis est notior, nempe per priuationem gratiæ, quâ solâ coniungimur cum Deo, illa enim priuatio cum quolibet mortali peccato coniuncta est, vnde per illam dicitur quod peccatum priuationem habet reætitudinis habitualis ad Deum, non definitur autem peccatum per priuationem reætitudinis actualis, quæ debeat inesse actui. Mens S. Thomas obscurior est, nisi quod constat nunquam illum constitutere voluisse peccatum in priuatione.

§. V.

Secunda difficultas ex eo quod Deus non sit author peccati.

Si formalis malitia peccati commissionis sit ratio Saliqua purè positiva, putant aduersarij necessariò sequi quod Deus causa erit illius, arque adeò quod peccatum formaliter vt peccatum sit à Deo, qui enim producit formalem malitiam vt sic, est vera causa peccati, quod audire horrent pia aures.

Probatur autem primò, quia omne quod est reale positivum necessariò est à Deo: malitia formalis est per te ens positivum, & verè reale, ergo formalis malitia vt sic est à Deo. Maior probatur quia ens à se necessariò est radix & causa totius entis participatiæ: nam ideo Petrus, verbi gratiæ & quodlibet ens physicum est à Deo quia est ens per participationem: sed omne positivum etiam morale siue sit formalitas siue quidlibet aliud, semper est ens participatum, æquè ac ens quodlibet physicum, si enim non est participatum, ergo est ens à se & Deus, nam ens adæquatè dividitur in ens à se, & in ens participatum à Deo. Neque illa ratio afferri potest cur ens omne physicum quod Deus non est, sit à Deo, ens autem morale verè reale ac positivum non necessariò sit à Deo.

Secundò, si malitia positiva idèo non est à Deo quia est tantum formalitas illius entitatis qua à Deo est, sequitur bonitatem formalem non esse à Deo, arque adeò actum bonum formaliter vt bonus est non esse

Secunda solutio Pa-
trum.

Primaria
tio dubi-
tandi.

Secunda
ratio dubi-
tandi.

esse à Deo, nam omnes rationes quibus ostenditur formaliter malitiam, non esse à Deo, etiam ostendunt bonitatem formaliter à Deo non esse, bonitas enim est formalitas, est moralis, & actus prout est à Deo non habet quod immanens & voluntarius sit: consequens autem absurdum est, quia Deus est vera causa totius bonitatis, neque potest negari quin Deus aliter influat in bonitatem, quam in malitiam, ergo etiam si malitia positiva sit tantum formalitas, & ens morale, debet tamen esse à Deo.

Probatur minor, nam actus meritorius formaliter ut meritorius est à Deo, sed actus meritorius formaliter ut meritorius est moraliter bonus, ergo actus ut moraliter bonus formaliter est à Deo: probatur maior, actus supernaturalis ut supernaturalis formaliter est à Deo, sed actus meritorius formaliter ut meritorius est supernaturalis, ergo actus meritorius formaliter ut meritorius est à Deo. Imò bonitas actus supernaturalis est supernaturalis formaliter, ergo illa est à Deo.

Tertiò, quicunque producit entitatem aliquam totam, producit etiam omnes formalitates quae cum tali entitate identificantur, si enim identificantur tali entitati, certè illa entitate producta, producentur etiam formalitates, quae nullam etiam habent causam quam eam per quam producitur talis entitas: potestque inductione probari. Nam qui conseruat entitatem aliquam, producit eius durationem & vbiicationem, alioqui sequeretur quod nulla relatio est à Deo, hoc autē absurdū est, nam verè paternitas, similitudo, vitalitas actus, & libertas à Deo producuntur, producendo enim fundamento & termino producitur relatio.

Respondeo malitiam formalem peccati etiam si positiva sit, nullo modo produci à Deo quem certum est neque authorem esse, neque causam peccati. Rationem ut proponam accurate repertendum videtur ex physica quid sint & quomodo producantur formalitates. Certum enim est connotaciones & formalitates esse quidem vera entia realia, & positiva non enim sunt aliquid fictum per intellectum, sed tamen illas non esse aliquid actui superadditum, neque realiter ab eo distinctum cum sint duntatax ipsius actus prout respiciens extrinsecum aliquod connotatum, vnde concluditur necessariò quod huiusmodi formalitates non sunt aliquid producibile in actu, per verum aliquem influxum alicuius cause. Sed resultare tantum in ipso actu, quatenus ille actus exit à sua causa prout respiciens connotatum illud extrinsecum.

Ex quibus duo sequuntur diligenter notanda: primum est, quod nulla possit esse causa formalitatis quae non sit etiam causa ipsius entitatis, in qua est formalitas, quia formalitas non est aliud quam ipsa entitas. Secundum est quod non quacunque causa dicitur causare ipsam entitatem, statim propterè dici potest causare formalites omnes quae sunt in illa. Ratio est, quia formalitas non est ipsa entitas absolute, ac nude sumpta, sed entitas prout respiciens aliquid extrinsecum, idèò non potest formalitas tribui causæ à qua est entitas nude sumpta, sed causæ per quam talis entitas producitur, prout respiciens illud extrinsecum. Potestque multis exemplis confirmari, nam idem actus humanus voluntarius producitur à Deo & à voluntate, sed formalitas voluntarij & liberi non producitur à Deo, quoniam actus quatenus est à Deo non habet quod sit à principio intrinseco cognoscere singula. Cum idem effectus pender à pluribus causis, formalitas per quam pender ab una causa non producitur ab alia causa. Confirmatur quia tota entitas illa existere potest, quin existat formalitas, & connotatio, ergo qui producit entitatem non sequitur quod producat formalitatem.

Cum ergo malitia formalis peccati (vt sèpè dixi) sit quidem realis & positiva, sed tamen sit solum formalis, & respectus disformitatis ad rationem & legem, quæ formalitas nihil reale superaddit intrinsecum actui, cum non sit aliud quam ipsius actus, prout factus cum consideratione cognoscens oblicationem illum non faciendi, certè illa malitia non est aliquid producibile in actu per veram aliquam actionem, sed tantum resultat in ipso actu, prout ille actus producitur à causa quæ tenebatur illum non ponere, atque adeo non quacunque causa producit entitatem actus mali, producit illuc malitiam identificatam actui: sed tantum illa que tunc illam liberè producit, quando cognoscit illam sibi esse prohibitam, quia illa solum causa producit actum prout contrarium rationi, & legi. Quamvis ergo entitas physica ipsius actus tota sit à Deo, formalitas tamen illa non est à Deo, quia non producit illum actum prout est disformis rationi & legi, actus enim prout est à Deo non est prohibitus & contrarius legi, sed potius maximè conformis est rationi, quæ requirit ut Deus author naturæ concurrat cum causis liberis etiam quando illæ male agant. Vnde clarum potest confici argumentum, producere malitiam formalem est producere actum prout est disconueniens rationi, sed causæ prima non producit actum prout est disconueniens rationi, ergo causa prima non producit malitiam formalem.

Ex his reicitur responsio quorundam recentiorum quod Deus producat malitiam formalem, sed non producat eam formaliter, atque adeo neque sit author peccati ubi manifesta est contradic̄tio, quod sic probo: producere malitiam formalem est producere actum formaliter prout est disconueniens rationi, sed producere actum prout est disconueniens rationi est producere actum formaliter ut malum; ergo producere malitiam formalem est producere actum formaliter ut malum: ergo si Deus causat malitiam formalem causat actum formaliter ut malum: probatur major. Causare malitiam formalem non est causare solum materiale peccati quod est entitas actus, sed causare formale peccati: atqui formale peccati est actus prout formaliter est disconueniens rationi, ergo causare malitiam formalem est causare actum prout formaliter est disconueniens rationi. Deinde formalis malitia est actus prout formaliter est malus, ergo qui causat malitiam formalem, causat actum prout est malus formaliter. Est ergo loqui contradictione dicere quod Deus causat malitiam formalem, & non causat formaliter, qui enim causat malitiam formalem, causat malitiam ut malitia est, alioqui malitia materialis non differt à malitia formalis, ergo qui causat malitiam formalem, causat malitiam formaliter ut malitia est.

Ad primam ergo Resp. distinguendo maiorem, omne quod est reale positivum debet causari à Deo, si sit producibile per veram aliquam & physicam actionem, concedo: quod est producibile solum per aliquam resultantiam nego: ens enim à se causa est omnis entitatis realis, quæ producitur per actionem physicam, non est causa omnium formalitatum quae non habent efficientiam vllam physicam, sed solum resultantiam, ut ostendi. Si ergo ens per participationem à Deo significet illud ens quod à Deo causat, multæ formalites non sunt entia per participationem à Deo, neque diuiditur eo modo ens adæquatè, in ens à se & ens per participationem à Deo: si verè ens per participationem significet ens finitum quod causatur ab aliquo alio sic formalites entia sunt participata, & ens diuiditur adæquatè in ens à se & ens participatum.

Ad secundam Resp. concedendo quod bonitas formalis

Solutio
prima da-
bita.

Solutio
secunda.

Tertia ra-
tio dubit.

Explicatur
vera do-
ctrina.

Causa for-
malitatis
causa est
entitatis
non con-
nata.

formalis ut sic non producitur à Deo , ut recte probat argumentum, quamvis illa bonitas magis sit à Deo quā malitia , ex eo quod Deus intendat bonitatem actuum , illam desideret , & ad illam moueat, non autem ad malitiam : Deus magis influit in bonitatem quā in malitiam non magis vnam producendo immediate, sed magis intendendo vnam quā aliam, & impellendo ad vnam retrahendo ab altera. Ad probationem respondeo duas in actu meritorio esse formalitates , est enim supernaturalis, & est moraliter bonus: actus meritorius non producitur à Deo formaliter ut est adequate meritorius , quia non producitur ut est formaliter bonus, sed producitur ut est supernaturalis : manifestum est enim quod actus non est meritorius prout est à Deo. Ad hanc ergo propositionem , omne supernaturalre producitur à Deo: bonitas formalis actus supernaturalis ut sic est supernaturalis, ergo producitur à Deo. Distinguo si sit producibile per veram actionem concedo , si producatur per resultantiam nego. Satis enim est quod entitas supernaturalis cui formalitas illa identificatur producatur per veram actionem à Deo.

Solutio
tertiae.

Ad tertiam Resp. negando quod quicunque producit entitatem producit omnes formalitates quae cum illa identificantur , quia illæ non identificantur entitati secundum totum quod dicunt in recto & in obliquo, sed tantum secundum rectum, formalitates enim habent causam non eam à qua est entitas absolute sumpta, sed entitas propter respiciens extrinsecum aliquod connotatum. Fateor autem alias formalitates à Deo esse , quia tunc formalitas est ab aliqua causa , quando entitas est ab ea propter respiciens extrinsecum connotatum , verbi gratiâ , duratio, vbiatio , paternitas, filiatio , similitudo sine dubio sunt à Deo. Quando autem entitas non est à Deo propter comparata cum extrinseco connotato , tunc formalitates non sunt à Deo : actus malus non est à Deo propter diffinis natura rationali & propter prohibitus , ergo formalitas illa malitia non est à Deo.

§. VI.

Relique difficultates.

Prima ob-
iectio.

Prima est quia , peccatum omissionis & commissionis sunt duæ species sub eodem genere mali moralis , sed si peccatum commissionis formaliter est positivum , non potest fieri ut peccatum commissionis & omissionis sint duæ species mali moralis , quia ens & non ens non possunt esse sub eodem genere , ergo peccatum commissionis non est positivum.

Seconda ob-
iectio.

Secundo , malitia commissionis necessariò est aliquid priuationum si opponatur formaliter Præcepto imperanti aliiquid positivum , sed malitia commissionis opponitur formaliter Præcepto imperanti aliiquid positivum , opponitur enim Præcepto imperanti aliiquid honestum , quod necessariò est positivum. Confirmatur , nam malitia est diffinitas cum recta ratione , illa diffinitas est priuatio conformitatis , ergo malitia est priuatio conformitatis.

Tertia ob-
iectio.

Tertiò , actus malus vel habet omnia quæ in genere moris habere debet , vel caret aliquo ex illis , si habet omnia : ergo est bonus si caret aliquo , ergo est solum carentia. Confirm. nam positâ priuatione conformitatis moralis cum lege sublati alii omnibus actus intelligitur esse malus , ergo illa est formalis ratio malitiae.

Solutio
primæ ob-
jectionis.

Ad primam Resp. commissionem & omissionem esse duas species mali moralis sub eodem genere analogo non sub eodem genere vniuoco : non est autem absurdum dicere quod ens & non ens conueniunt in aliquo genere analogo ut constat ex metaphysica.

Quodlibet ens absolute ac physicè bonum est , respectu ac moraliter non est bonum : malitia moralis ut sic bona est bonitate physicâ & transcendentali, non est bona moraliter & respectu.

Ad secundam Resp. Præceptum negativum cui solutio
li opponitur peccatum commissionis , non imperare aliquid positivum , sed aliquid purè negativum , & prohibere aliquid positivum, alioquin esset Præceptum affirmativum : nego autem quolibet Præcepto imperari aliquid honestum formaliter , quamvis semper imperetur aliquid honestum fundamentaliter , quia Præceptum negativum nullam honestatem imperat, sed tantum prohibet aliquid in honestum.

Ad confirmat. Resp. diffinitatem cum Præcepto negativo & recta ratione aliquid prohibente non esse priuationem conformitatis positivæ , sed esse positivum repugnantiam cum negatione actus imperati, quia ut sapere dixi , negationi non opponitur negatio, sed aliquid positivum.

Ad tertiam Resp. actum malum non habere omnia qua habere debet in genere moris , quia ille actus in genere moris debet non esse. Non ergo dicitur malus quod priuatur aliquo debito in genere moris , sed quod in genere moris habeat aliquid quod debet non habere , idè non est malus propter priuationem, sed propter carentiam priuationis , ut ex dictis patet.

SECTIO II.

Quanam sit propria quidditas peccati omissionis.

Dixi disputatione 3. quæst. 2. sect. ultima posse omissionem actus præcepti esse omnino liberam, etiam si nullum omnino adiunctum habeat actum voluntatis , quo positiuè dicat volo actum omittere, vel quo velit actum aliquem imcompossibilem cum actu præcepto. Potest verbi gratiâ , Petrus omittere sacram in die festo , quin dicat volo omittere sacram , vel ludere volo , quo tempore video mihi sacram imperari ; hoc enim est dari posse puram omissionem liberam , quod satis ni fallor eo loco probatum est. Nunc ergo superesse potest difficultas duplex primò , vtrum & quomodo pura omissione sit peccatum : secundò quomodo actus iuncti omissioni sint peccata.

§. I.

An & quomodo pura omissione possit esse Peccatum.

Ico primò peccatum omissionis formaliter & essentialiter consistere in priuatione alicuius actus moraliter debiti.

Ratio est , quia in tantum aliquis peccat peccato commissionis in quantum violat obligationem Præcepti affirmativi , sed hec obligatio violatur formaliter per priuationem alicuius actus , ergo in tantum aliquis peccat peccato omissionis , in quantum habet priuationem alicuius actus. Quantumcumque igitur illa priuatio actus præcepti habeat adiunctos actus aliquos , vel internos , vel externos , dici tamen non potest quod illi pertineat ad formalem malitiam omissionis , quia integra omnino est præscindendo ab omni actu , rūm interno , tūm externo.

Dixi tamen omissionem malam esse carentiam actus debitū , non dixi esse carentiam actus alicuius moraliter boni , quia ut aliquis non peccet omissione , non est necesse ut faciat actum virtutis , verbi gratiâ , ut aliquis satisfaciat Præcepto iejunij , vel audiendi sacri , non est opus ut iejuner , vel audiat sacram ex recta intentione , sed quamvis audire sacram ex vanâ gloria , vel ex alio fine moraliter malo , satisfaceret tamen præcepto audiendi sacram , ut recte docer

Sanche,

Sanches lib. 1. moralis operis cap. 14. quia præcepta imperant duntaxat substantiam actus non autem modum eius, nisi modus ille pertineat ad rationem intrinsecam talis actus, sicut attentio est de ratione intrinseca orationis, & contritio est de ratione intrinseca confessionis: ideo qui præcipit orationem præcipit etiam attentionem, & qui præcipit confessionem, præcipit etiam contritionem: qui enim præfens est sacro & voluntariè distractus, non satisfacit præcepto, & qui confiteretur sine dolore, non implet præceptum confessionis annua. Potest igitur aliquis obediens præcepto affirmatio per actum aliquem qui sit peccatum non quod peccatum illud possit esse actus ex præcepto debitus, quatenus peccatum est, sed tantum secundum substantiam actus, quatenus, verbi gratiâ, est auditio facri, vel ieiunium, quibus per accidentem est quod sint peccata, & contra legi intentionem.

Dico secundò, potest dari peccatum omissionis si ne vlo actu positivo quo voluntas velit explicitè ac directè omittere actum præceptum, vel quo velit aliquid incompossibile cum actu præcepto. Sequitur omnino ex dictis tertia illa disputatione citata, si enim pura omissione actus imperati potest esse libera ut probabam ibi, certè nihil est dubium, quin possit esse moraliter mala, & verum peccatum quæ omnia peti ex eo loco possunt.

§. II.

An & quomodo actus iuncti cum omissione mala sint mali.

Quamuis, vt dixi, non sit necesse ut omissione mala sit coniuncta cum vlo actu positivo voluntatis, semper tamen est coniuncta cum multis actibus tūm internis tūm externis de quibus triplex esse potest difficultas, primò an illi actus sint verè peccata distincta ab ipsa omissione, Secundò an sint peccata omissionis, an peccata commissionis, Tertiò an sint peccata tunc quando est omissione, an quando ponitur liberè causa ex qua illi sequuntur.

Ratio dubitandi est primò, quia si actus illi qui sunt iuncti cum omissione, & sunt incompossibilis cum actu præcepto, essent peccata sequeretur illum qui sacram omittit in die festo vt domi studeat aut ludat, tot committere peccata, quot habet occupationes eo tempore quo deberet audire sacram: hoc autem absurdum est, alioqui teneremur in confessione illos omnes actus exponere, quia tenemur dicere numerum peccatorum. Sequeretur illum qui omittret sacram, vt daret se in viam, postea peccare in itinere si suadeat confessionem alicui e sociis, quod absurdum est: occupationes ergo illæ quæ sunt iunctæ cum omissione non sunt peccata.

Secundò, illæ occupationes incompossibilis cum actu præcepto, & iunctæ omissioni, vel sunt peccata omissionis, vel peccata commissionis, neutrum dici potest, non enim sunt peccata omissionis, cum sint actus positivi repugnantes rationi, neque peccata commissionis, quia formaliter repugnat præcepto affirmatio, & non habent malitiam nisi omissionis, alioqui semper ille qui faceret peccatum omissionis plura committeret peccata diversæ speciei. Confirmatur, quia talis est semper malitia formalis, qualis est malitia obiectiva, sed malitia obiectiva est solum omissionis, ergo & formalis.

Tertiò, ipsa omissione quæ causatur per aliquem actum positivum, vel tunc tantum est peccatum quando ponitur liberè causa, ex qua illa postea sequitur, vel tunc quando est ipsa omissione, etiam si tunc non ponatur liberè. Verbi gratiâ, inebriatur aliquis præ-

dens se omissum postea sacram, ille vel pecat tunc quando actu est omissione facit, & hoc dici non potest, quia tunc omissione non est libera, cum ille sit ebrios qui omittit, vel peccat tunc quando dat causam omissionis, & hoc etiam dici non potest, alioqui non tenebatur in confessione ipsam exponere omissionem, vel etiam actum externum peccari, non tenerer, verbi gratiâ, dicere occidi hominem, sed satis esset dicere, dedi venenum homini, dispositi scelopetum ad eum occidendum, quia posita illa causa, non fuit mihi liberum ut homo ille non moreretur. In modo propter homicidium nunquam incurrit excommunicatio, quia illa non incurrit nisi propter actum externum qui sit peccatum, externum autem homicidium vix unquam erit peccatum in se sed tantum in causa. Denique voluntarium in causa sufficit verè ad peccatum, omissione & commissione libera sunt in causa etiam si tunc non sint libera quando actu ponuntur, ergo tunc sunt peccata.

Dico primò, actus iuncti omissioni, cum præcepto incompossibilis tunc sunt peccata quando sunt causæ omissionis: quando autem non sunt causæ omissionis non sunt peccata.

Prima pars de actibus qui causant omissionem certa est inter omnes, quia ille actus est verè malus, cuius aliqua circumstantia est mala, iste actus qui causat malam omissionem, habet circumstantiam malam, omissione enim est eius circumstantia, ergo ille actus est malus.

Secunda pars de actibus qui non causant omissionem sed eam presupponunt Probatur à Vasque diff. 93. cap. 2. quia illud solum est causa omissionis quo posito statim omissione sequitur: illud autem non est causa omissionis, quod priusquam ponatur omissione iam est, sed posita solum primâ occupatione propter quam omittitur actus præceptus sequitur omissione, & antequam ponantur alii actus, iam posita est omissione, ergo sola illa prima occupatio est causa omissionis, quod explicat Becanus optimo simili, si enim per occlusionem fenestræ sufficienter lumen interclusum est, altera fenestra si occludatur non diceretur impedire lumen: similiter si omittas audire sacram vt domi studias, illud studium est verum peccatum, si autem postea comedas, ludas, illæ actiones non causabunt omissionem, quam supponunt iam causatas. Neque par est ratio de duobus hominibus qui hominem eundem confodiunt, neuter enim supponit hominem iam interfectum ab altero: hic autem actus isti posteriores presupponunt omissionem iam integrè causatam, id est non sunt peccata, quia omissione non est circumstantia illorum, atque non possunt per illam vitari.

Dico secundò, actus illi qui causant omissionem, siue directè illam causent, siue indirectè, non sunt peccata omissionis, sed vera peccata commissionis contra plures quos citat & sequitur Vasques, c. 3.

Ratio est quia illud est verum peccatum commissionis quod est recessus positivus à regula rationis, & repugnans cum præcepto negativo, sed actus positivi qui sunt causa omissionis huiusmodi sunt, ergo illa sunt peccata commissionis. Maior notissima est, minor probatur nam in omni præcepto affirmatio virtualiter & consequenter includitur præceptum negativum, verbi gratiâ, præceptum affirmatum obligans audire sacram, consequenter prohibet ne facias aliquid quo impediatis audire sacram, vnde argumentor: sicut teneris audire sacram sic verum datur præceptum negativum quo prohiberis facere aliquid quo prohibeas audire sacram, sed quando ludus prohibet auditionem facit, facit aliquid quo prohiberis audire sacram, ergo tunc verè facit contra præceptum negativum.

Tom. I.

Eee

Confirmata

Status
questio-
nis.

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda
ratio dubi-
tandi.

Tertia ra-
tio dubi-
tandi.

Conclusio
biperita.

Probatio
primæ par-
tis.

Probatio
secundæ
partis.

Secunda
conclusio.

Probatio
conclusio-
nis.

Confirmatur quia ludere tempore sacri non potest esse peccatum omissionis, nisi quia eius obiectum est aliqua priuatio, sed hoc non obstat, nam homicidium terminatur ad priuationem, & tamen est verum peccatum commissionis. Denique actus positius cuius aliqua circumstantia est mala, est verum peccatum commissionis, iste actus qui causat omissionem huiusmodi est, ergo ille actus est peccatum commissionis.

Tertia conclusio.

Probatio conclusio-

Ratio est, quia nullum vñquam esse potest peccatum actuale ad quod non requiratur actualis ratio voluntarij & liberi, sed omissionis & commissio non habent actualem rationem voluntarij & liberi, postquam posita est liberè causa ex qua liberè sequuntur, ergo illæ tunc tantum sunt peccata quando ponitur lib. r. illarum causa, non autem tunc quando necessariò sequuntur ex causa liberè posita. Deinde si tunc sit peccatum quando ponitur omissionis aut commissio sequeretur quod aliquis per annum continuè peccaret, si deditur venenum quod continuè ageret per annum, inò peccaret etiam si medio eo tempore plures eliciuerit actus amoris, & confessus etiam esset, aut etiam peccaret actu, si esset in celo & venenum illud necaret hominem: probo sequelam, quia sufficit ad actuale peccatum quod prius data sit liberè causa, etiā si effectus postea sequatur necessariò. Hic data est liberè causa, & effectus ex illa sequitur etiam si retractata fuerit voluntas per amorem aut confessionem. Tunc est peccatum quando effectus sequitur ex causa liberè posita, sed quantuncunque interuenerit retractatio effectus sequitur ex causa liberè posita, ergo mors illa peccatum est etiam si retractatio interuenerit & ille qui posuit causam, iam sit beatus.

Solutio prima du-

Solutio secundæ.

Solutio tertiae.

Ad primam patet ex prima conclusione actus iunctos omissioni nunquam esse peccata, nisi causent omissionem, vnde sequitur quod omittens actum præceptum non commitit tot peccata, quot elicet actus tempore omissionis. De confessione dicetur statim.

Ad secundam Resp. illos actus esse vera peccata commissionis eo quod repugnant præcepto affirmatio prot continet virtualiter præceptum negatiuum vt dixi. Neque in confessione opus est singulos illos actus exponere qui sunt causa omissionis, quia illi quamvis physicè loquendo sint peccata diuersa, moraliter tamen sunt vnum peccatum cum omissione. Ad confirmationem negatur maior, nam actus positius versatur aliquando circa negationem, est & verum peccatum commissionis vt probatum est.

Ad tertiam patet ex conclusione ultima omissionem non esse peccatum quando non est libera, sed tunc tantum quando ejus causa liberè ponitur: Vnde sequitur quod omissionis, & actus externus peccati quæ non sunt in nostra potestate, tunc non debent explicari in confessione, quando sufficienter explicari potest causa eorum quæ data est liberè, tunc autem explicari debere omissionem & actum externum peccati, quando explicari aliter non potest causa quæ data est liberè; vel certè propter satisfactionem oportet illa exponere. Propter homicidium externum cuius data est liberè causa incurrit excommunicationis ut doceri solet in materia de censuris.

QVÆSTIO III.

De Natura peccati mortalis, & venialis.

S. Thomas quæst. 88. 89.

Hæc est altera & principals peccatorum diuisio, hiuxa quam peccatum aliud mortale dicitur quod hominem priuet vitâ spirituali, qua coniunctio est cum Deo; alterum veniale quod cum vita huiusmodi stare possit. Quam diuisioem vt expendant accuratissime. Primo statuenda est existentia & distinctio peccati mortalis & venialis. Secundo nota quibus vñnam discerni potest ab altero, id est quænam vñuersum requirantur ad peccatum mortale. Tertiù comparatio vñius cum altero, id est quomodo peccatum veniale fieri possit mortale, quomodo ad illud disponat.

SECTIO I.

Existentia & distinctio peccati mortalis,
& venialis.

Circa celeberrimam hanc, & Catholicis notissimam diuisiōem peccati tripliciter erratum est praesertim ab haereticis. Primo, ab iis qui absolute illam negarunt, volentes omnia peccata esse mortalia, vel omnia esse venialia. Secundo ab iis qui negarunt diuisiōem illam esse ex natura rei, sed ex sola Dei voluntate quedam dici mortalia quedam venialia. Tertiù ab iis qui male illam diuisiōem explicant.

§. I.

Vñrum peccata quedam sint mortalia, quedam venialia.

Censuerunt peccata omnia esse mortalia, veniale autem nullum omnino esse peccatum. Primo Iouianianus Stoicos sequutus, qui volebant omnia peccata esse paria, vt testantur Augustin. epist. 29. & Hieronym. Sub finem lib. contra Iouianianum. Secundo Pelagius volens propterea illum solum iustum esse qui omni carceret peccato posse autem in hac vita hominem sine omni prorsus peccato vivere vt tradit sacerdotem Augustinus praesertim lib. de Haeresibus c. 88. Tercio in eundem erorem videntur incidisse Gerson libro de Vita spirituali lect. 1. Almainus tract. 3. c. 20. Rosensis in refutatione articuli 32. Lutheri, & Michael Baius qui affirmant aequalia omnia peccata esse secundum se quia sunt offense Dei summè boni, & ita pœnam annihilationis de se merentur omnino aeternam, neque purgari omnino possunt nisi ea in infinitum detestemur.

Ratio vero dubitandi est primo, quia Matthei 5. Prima ratio dubitandi. dicitur: *Qui contempserit vnum de Mandatis istis minime, minimus vocabitur in regno cœlorum*, id est nullus erit in regno cœlorum, ergo peccata quæ dicimus minima, priuatum hominem gloriâ cœlesti, quod etiam colligitur ex Iohannis 13. *Si non lauero te non habebus partem mecum*, quod de peccatis venialibus intelligi fine dubio debet, cum dicat ibidem Christus. *Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lanet, sed est mundus totus.* Idem videntur tradere non rarò Patres, verbi gratia Basilus in regulis brevioribus quæst. 29. negat ullam in Nuevo Testamento reperiiri distinctionem grauium & leuium peccatorum Chrysostomus Sermo de leuium peccatorum periculis docet peccata etiam levia esse viranda, quia licet levia, occidunt tamen & inducent contemptum Dei.

Secundo, nullum est peccatum quod infinitum non sit, cum offensa sit Dei, crescit enim offensa quâ proportione crescit persona quæ offenditur, ergo peccata omnia sunt aequalia & mortalia secundum se. Probatur

tur consequentia nam opera Christi ex eo præcisè quod sunt opera persona infinita sunt omnia infinita, & valoris æqualis in ratione meriti & satisfactio- nis, sic omnia peccata quia sunt offensæ personæ in- finita sunt infinita & æqualia.

Tertia ratio dubitandi. Tertio, si peccatum diuiditur in mortale, & veniale debent illa duo genera peccatorum differre specie ac essentialiter inter se, consequens falsum est quia leue ac graue furtum pertinent ad eandem speciem furti. Deinde communis illa ratio peccati vel est genus vniuersum ad peccatum mortale ac veniale, vel est genus analogum tantum, non primum, quia veniale peccatum, per solam attributionem ad peccatum mortale, vocatur peccatum cum non sit contra charitatem: non secundum quia tota peccati definitio peccato veniali conuenit, est enim disconueniens naturæ rationali, & rectæ rationi.

Dico primò, rectè diuidi peccatum in mortale & veniale, non tanquam genus in species, sed tanquam subiectum in accidentia.

Ratio pri- mæ parti ex Scriptura. Prima pars Catholica omnino est quam primò probant Scripturæ, verbi gratiâ, *Luce* 6. quædam peccata comparantur festucis quæ sunt res leuissime, quædam trabi, *Matthei* 23. quædam peccata comparantur culicibus, quædam camelis: prima ad Corinthios 2. Leuia peccata comparantur ligno, fæno, & stipulis; grauia ferro, æri & plumbu, ergo quædam peccata sunt grauia quædam sunt leuia: Proverbiorum 24. dicitur *Septies cadere iustum*, quod verum non est de peccatis mortalibus, sed de solis venialibus de quibus Ecclesiastici 7. etiam dicitur: *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Matthæi 5. qui fratri suo irascitur reus erit iudicio, qui dixerit raca reus erit consilio, vbi significatur aperte distinctio peccati mortalis & venialis: & ibide: *Non exies inde donec reddas usque ad nouissimum quadrangulum.* Quod esse intelligendum de peccatis venialibus expandis in purgatorio docent Tertullianus lib. de *Anima* c. 17. Hieronymus, & alij Patres.

Ex Patrib. Deinde diuisionem hanc peccati mortalis & venialis probant communiter Patres, verbi gratiâ Augustinus c. 14. Enchiridij docet quod licet omne crimen peccatum sit, non omne tamen peccatum est crimen; atque ita sanctorum hominum vitam quandiu in hac morte viuit inuenit posse sine crimine, *Peccatum si dixerimus quia non habemus nos ipsos seducimus.* Tertio idem definitur in Tridentino *sess. 14. cap. 5. & 7.* & ratio aperta est, quia culpa venialis appellatur illa quæ leuis est, neque dissoluit Dei amicitiam, huiusmodi sine dubio multæ sunt culpe, tūm ex leuitate materia, verbi gratia risus immoderatus, verbum ocius, vel ex subreptione quando semiplena solum est aduentitia malitia, illa enim obrepunt incautis, neque possunt aduersari charitati, cum etiam non sufficerent ad soluendā inter homines amicitiam.

Ratio secundæ parti. Secunda pars communis etiam est, quia tunc ratio aliqua communis non diuiditur tanquam genus in species, sed tanquam subiectum in duo accidentia quando membra in quæ diuiditur, non distinguuntur essentialiter sed solum accidentaliter in illa ratione communi, sed peccatum mortale & veniale differunt solum accidentaliter & secundum magis & minus in ratione peccati: nam ratio peccati consistit in eo quod sit disconueniens rationi, & æternæ legi, quod autem magis, vel minus sit disconueniens accidentale peccato est; ergo diuisio peccati in mortale & veniale, diuisio est subiecti in accidentia.

Solutio prime dubitationis. Ad primam Resp. nihil proflus inferri ex Scripturis & Patribus contra receptissimam peccati diuisionem in mortale & veniale: nam Matthæi 5. cum dicatur: *Qui soluerit unum de Mandatis istis minimis, &c.*

Tom. I.

Sermo est de illis Mandatis quæ licet ab hominibus imperfectis reputentur minima, obligant tamen ad peccatum mortale ut ostendunt Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus. Cum dicitur Ioan. 13. *Si non lauero te, &c.* non comminatur Petro Christus mortem æternam propter sola peccata venialia, sed propter inobedientiam, si nimis volenti lauare pedes, nolit parere. De Basilio, Doctores disputant quem aliqui negant authorem esse huius libri, eo quod sèpè alibi ponat Basilius diuisionem hanc peccatorum mortalis & venialis, sed alij tamen verius explicant Basilius ut voluerit tantum quod in Nouo Testamento non habetur distinctio peccatorum grauium & leuium quod ad illa cauenda, quasi vero cauere non oportet nisi gratia, leuia vero nihil facienda sint. Chrysostomus, vero probat peccata venialia disponere hominem ad mortem animæ ac contemptum Dei, non vult per illa immediatè occidi animam, & contemni Deum.

Ad secundam Resp. malitiam peccati extrinsecè **Solutio secundæ.** duntaxat & obiectu infinitam esse secundum quid, intrinsecè autem & simpliciter esse prorsus finitam. Si enim malitia illa esset infinita simpliciter, sicut valor operum Christi est simpliciter infinitus, sequeretur omnino quod peccata omnia essent paria. Quomodo autem malitia peccati finita sit, quia extrinsecè tantum & mediate respicit Deum, valor autem operum Christi sit infinitus quia intrinsecè ac immediatè afficiunt personam diuinam dixi fusius 3. parte.

Ad tertiam Resp. peccatum mortale, & veniale, nec in ratione malitiae, nec in ratione offensæ differre species essentiali, sed specie solùm accidentali, quia non differunt nisi secundum magis & minus.

§. II.

Virum ex sola Dei voluntate, an vero ex rei natura, quædam sint peccata mortalia, quædam venialia.

Omnia peccata esse mortalia secundum se, fieri autem venialia ex solo Dei decreto censuerunt primo Vvicleffus qui voluit mortali esse omnia peccata reproborum peccata vero electorum omnia esse venialia & leuia: Secundo Lutherus & Calvini voluntates omnia peccata eorum qui habent fidem venialia solùm esse, ex eo quod illa Deus non imputet, eorum vero qui non habent fidem mortalia esse peccata omnia: Tertiò eodem pertinet error Gersonis & Almaini qui licet peccata omnia velint ex se mortalia esse, tamen fatentur quod ex Dei voluntate, quædam sunt venialia.

Ratio dubitandi esse primò potest, quia illud ex sola Dei voluntate est mortale vel veniale quod ex solo Dei præcepto habet quod mortale peccatum sit vel tertiò dubitandi.

Secundò, ex sola Dei voluntate habet peccatum mortale quod mereatur pœnam æternam, nam tota ratio propter quam mereatur æternam pœnam est quia Deus taxauit hanc pœnam peccato mortali, ut ab eo deterretur homines, ergo peccatum mortale ac veniale habent ex sola Dei voluntate, quod talia sint.

Tertiò, peccatum veniale non minus æternam meritetur pœnam, quam peccatum mortale nulla enim creatura potest satisfacere pro peccato etiam veniali, ut probabam alias, ergo peccatum veniale exigit ex se ipso manere in æternum, ergo exigit etiam in æternum puniri, quia tandem deberi puniri, quandiu manet. Deinde minimum opus bonum meretur æternam vitam, ergo minimum opus malum meretur æternam.

Eee 2 pœnam.

Explicitur Varij citores.

poenam. Denique nulla est culpa, quæ non sit maius malum quam quilibet pena, ergo nulla est quæ pœnam eternam non mereatur. Imò peccatum veniale cum sit contra Deum infinitam habet malitiam.

Conclusio
secunda.

Prima ra-
tio.

Seconda
ratio à
priori.

Solvuntur
errores su-
præallati.

Solutio
prima du-
bitationis.

Solutio se-
cunda.

Solutio
tertiæ.

Dico secundò, non ex sola Dei voluntate, sed ex ipsa rei natura, petitur quod quedam peccata mortalia sint, alia vero venialia. Ita etiam omnes Catholici.

Probatur enim primò ex illis omnibus testimoniosis Scripturarum & Patrum quæ adduxi nuper. Nam peccata venialia comparantur rebus ex sua natura leuissimis festuca, culici, fœno, & stipulae: vocantur etiam à Patribus minuta, leuia, modica, quotidiana, præsentim ab Augustino cap. 71. Enchiridij, Tertulliano lib. de anima cap. 17. Concilia definitur quedam esse peccata quæ teneamur exponere in confessione, alia quæ non teneamur exponere, sed si peccata omnia essent mortalia ex sua natura, non possemus sine revelatione scire quænam peccata teneremur exponere: ergo quedam peccata ex sua natura mortalia sunt, quedam vero ex sua natura sunt venialia.

Deinde ratio à priori est quia, peccatum mortale dicitur quod grauissimum est, & ita Deo displaceat ut tollat cius amicitiam, veniale quod est leuissimum, neque Dei amicitiam dissoluit, sed peccata ex se ipsis habent quod sunt graues aut leues recessus à ratione, & habent etiam ex se ipsis quod dissoluant vel non dissoluant Dei amicitiam, nam etiam inter homines non sufficit offensa quilibet leuissima ut pater filium exhæredet, ut amicus amicum abiiciat. Deinde quod aiebat Vincens omnia peccata prædestinatorum esse venialia: est absurdissimum, quia sequeretur mortalia non fuisse Adami & Davidis peccata. Caluni error de iis qui peccare non possunt mortaliter ex eo quod fidem habeant; damnatur sèpè in Tridentino, & aperte conuincitur quia posset homo sic hædens fidem, occidere furari, fornicari, sine timore vilius peccati. Gersonis & Almaini rationes similiter probarent peccata omnia esse paria, & certè illorum sententia vix absit à sententia Caluini estque damnata à Pio V. & à Gregorio XIII. in Bullis contra Michaelem Baium.

Ad primam Resp. Catholicos quando dicunt peccata quedam ex sua natura esse mortalia, quedam vero esse venialia, non autem ex sola Dei voluntate, non significare quod peccata mortalia sint, sublato Dei præcepto, nam hoc falsum est, volunt ergo duntaxat quod peccata supposito Dei præcepto prohibente, sunt ex se ipsis mortalia vel venialia, non autem sola Dei voluntate destinantis ad pœnam eternam, vel ab ea liberantis. Per voluntatem enim Dei non hic intelligitur Dei præceptum quo peccatum prohibet, sed Dei decretum destinans ad pœnam, nam tale decretum supponit peccatum mortale, non illud facit. Vnde ad argumentum negatur major. Ilud ex sola Dei voluntate prohibentis aut præcipientis peccatum est mortale aut veniale quod ex solo Dei præcepto habet quod tale sit: concedo, illud quod ex solo Dei præcepto habet quod sit mortale, est mortale ex sola voluntate Dei destinantis ad pœnam aut ab ea liberantis, nego.

Ad secundam Resp. peccatum mortale non ex sola Dei voluntate sed ex sua natura mereri pœnam eternam, ut postea constabit. Imò si verum esset quod peccatum mereretur pœnam eternam quia Deus ad deterrendos homines à peccato, taxasset pœnam eternam; semper verum esset, quod peccatum ex sua natura esset graue, quia ideo Deus ab eo deterrere vellet homines tanta pœna imposta, quia esset graue.

Ad tertiam Respon. peccatum veniale nullo modo esse dignum æterna pœna, quia quamvis nulla

creatura possit pro illo satisfacere, tamen exigit ut illud tandem deleatur si sit in homine habente gratiam ut alias dixi. Minima opera bona ideo merentur præmium æternum quia fiunt ex charitate ab homine qui est filius Dei per gratiam: Minima peccata non merentur pœnam eternam, quia non sunt contra charitatem: minima culpa maius est malum, quam quilibet pœna, neque tamen mereatur quilibet pœnam; quia pœna ut adæquet culpam, non debet esse tantum malum, quantum est culpa, sed debet esse tantum malum in ratione pœnae, quantum malum est culpa in ratione culpæ. Peccatum veniale reuerat est contra Deum, & ideo eius malitia est secundum quid & extrinsecè infinita.

§. III.

Quænam sit propria differentia peccati mortali,
& venialis.

Statis Posito quod peccata quedam mortalia sint, quedam vero venialia ex sua ratione intrinseca non autem ex solo Dei decreto, præcipua difficultas est circa proprium illud discrimen, quo peccatum veniale à mortali distinguitur: primò enim censet Scotus peccatum mortale dici quod sit contra Præceptum, veniale contra consilium: Secundò, Caietanus vult peccatum mortale esse contra præceptum, veniale præter præceptum: Tertiò alij volunt peccatum mortale simpliciter peccatum esse, veniale autem esse peccatum secundum quid. Quartò existimant alij mortale peccatum esse Dei offendam, non autem veniale: Quintò Sanctus Thomas vult peccatum mortale esse circa ultimum finem, veniale solum circa media.

Ratio dubitandi est primò, quia peccatum mortale non potest differre à veniali, quod mortale sit aueratio à fine ultimi, nam ut sit huiusmodi aueratio debet cogitari ultimus finis, sed sapientia qui peccat nullo modo cogitat de ultimo fine, ergo peccatum mortale non est aueratio à Deo ut fine ultimi: deinde sicut per peccatum mortale creature Deo præfertur, & propterea tollitur Deo ratio finis ultimi qui debet omnibus anteponi, sic per peccatum veniale creature præfertur voluntati & præcepto Dei, ergo per peccatum veniale Deus contemnitur saltem in re leui, & sic ei tollitur ratio finis ultimi.

Secundò, non differunt hæc peccata; quod peccatum mortale opponatur charitati non peccatum veniale, nam si quodlibet peccatum mortale opponitur charitati nullum est ferè peccatum mortale quod duplice virtuti non opponatur. Imò redit superius argumentum quia multi mortaliter peccant, non confidantes charitatem aut amicitudinem Dei. Denique qui peccat venialiter non potest amare Deum super omnina, quia Deo præfert obiectum illud leuissimum.

Tertiò, non differunt ex eo quod unum sit graue, alterum vero leue, quia rem leuem Deus potest vetare.

Tertia 12; sub graui peccato, sicut Adamo grauiter prohibuit pomum eum.

Dico tertio, discrimen peccati mortalis & venialis non esse in eo situm quod peccatum veniale sit contra consilium, mortale autem contra præceptum. Si enim peccatum est quod repugnat consilio, certè consilium est præceptum. Deinde non differunt hæc peccata quod veniale sit tantum præter præceptum, peccatum veniale si est contra regulam rationis, est etiam contra præceptum & peccatum simpliciter, non autem tantum secundum quid, quia totam participat rationem peccati, & est vera Dei offensa, quia est repugnans cum eius voluntate, ideo que grauiter displaceat Deo & ab eo punitur.

Verum

De Natura & Proprietatibus Peccati. 405

Verum di-
ferim
inter mor-
tale &
veniale.

Verum ergo discrimen peccati mortalis à veniali potest explicari vel à priori, vel à posteriori; à Priori quod mortale sit grauis & notabilis recessus à ratione ac lege Dei, veniale autem leuis sit ab illis recessus. A posteriori autem explicatur illud discrimen, quod peccatum mortale sit ita grauis offensa Dei ut contrarium sit diuinæ amicitiæ, illamque totam dissoluat, adeò ut qui peccat mortaliter nec Deum temet, nec ab illo ametur: peccatum autem veniale adeò leuis offensa sit ut non aduersetur charitati, neque illam dissoluat, sed feruorem tantum eius imminuat, atque adeò per peccatum mortale collitur tota hominis coniunctio quæ fit per charitatem, & manet peccatum omnino irreparabile ab intrinseco ex eo quod tollat principium vita, per peccatum autem veniale non tollitur hominis coniunctio, estque reparabile à principio intrinseco quod est charitas. Alterum etiam discrimen assignant Doctores quod peccatum sit auctor à Deo ut fine ultimum, ex eo quod peccator finem suam ultimum ponat in creatura, quod non habet peccatum veniale. Ratio autem allata est olim, quia tunc solum auertitur à Deo ut fine ultimo quando aduersamur amori eius super omnia, finis enim ultimo est is qui ariatur propter se ipsum super omnia, quæ amoris eius adiutans.

Solutio
prima du-
bitationis.

Ad primam Resp. non esse necesse ut qui auertitur per peccatum mortale à Deo ut fine ultimo, cogiter exp licite Deum ut finem ultimum, satis enim est quod illi in cogiter implicitè, quatenus scit dissoluere peccato Dei amicitiam. Fateor peccatum veniale esse alio qualem contemptum Dei, nontamen ita grauem ut dissoluat amicitiam cum Deo: neque illi adimitur ratio finis ultimi, quandiu manet dilectus super omnia, quæ illius amicitia repugnant.

Solutio
secundæ.

Ad secundam Resp. nullum esse peccatum mortale, quod non repugnat charitati virtuti generali, arque adeò non est duplex peccatum, quia non repugnat charitati virtuti speciali, quæ nunquam violatur nisi quando expresse, ac directè intenditur malum Dei, vel proximi quatenus malum eius est. Qui peccat venialiter amat nihilominus Deum super omnia quæ repugnant eius charitati, quia obiectum illud leuissimum non tollit eius amicitiam.

Solutio
tertiae.

Ad tertiam Resp. quod si res leuis grauiter à Deo præcipiat, violatio huius Præcepti erit reuera res grauis, ut patebit ex sequentibus.

SECTIO II.

*Quenam vniuersim requirentur ad peccatum
mortale. Et quibus notis illud dignosci
posset à veniali.*

Regula ad
cognoscendū
mortale &
veniale.

Dari peccata quædam mortalia, quædam venialia certum est, & intellectu facilimum: determinare autem quenam sint mortalia, quenam veniali, periculissimum, & difficillimum esse afferit. Augustinus l. 21. c. ultimo. Regula vero vniuersal is hæc est: solum illud esse peccatum mortale in quo est materia grauis, quantitas notabilis, plena aduentitia rationis, & plenus consensus voluntatis. Illud autem esse veniale in quo unum ex illis desideratur, in quo nimis vel est materia leuis, vel quantitas minimè notabilis, vel aduentitia imperfecta, vel consensus semiplenus. Sed quia tamen in illis discernendis tota versatur difficultas, propterea de singulis dicendum est accurate.

§. I.
*Qualis materia requiratur ad peccatum
mortale.*

In quolibet peccato tūm mortali, tūm veniali, materia vocatur obiectum circa quod versatur peccatum; tunc autem grauis materia dicitur, quando res est in se magna, unde peccatum ex genere suo mortale appellatur illud quod versatur circa obiectum ex se graue: peccatum vero ex genere suo veniale illud appellatur quod versatur circa obiectum ex se leue.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia si esset necessaria ad peccatum mortale, ut grauis esset eius materia, sequeretur quod nunquam legislator præcipere posset rem leuem sub peccato graui, consequens falso est, nam in multis sacerdotiis religionibus res leues prohibentur sub peccato graui, adiunctorum etiam pena excommunicationis cuiusmodi sunt silentium, ingressus in alienas cellas, & alia huiusmodi. Constat autem ex Præcepto primis Parentibus imposito, id posse iustè fieri, quia causa poni res erat leuissima, que tamen materia fuit peccati grauissimi.

Secundo, res etiam grauis prohiberi, aut imperari potest sub peccato leui, ergo peccatum veniale non habet necessariò materiam leuem. Antecedens latissimè probant Suarez l. de legibus cap. 27. Valentia dis. 7. quest. 5. p. 2. Thomas Sanchez l. 1. de matrimonio dis. 9. & l. 1. moralis operis c. 4. Ioannes Sanchez dis. 15. Castro Palao tract. 2. dis. 2. p. 8 Salas, Lesius, Bonacina, & alii; quia tota obligatio legis est ex voluntate legislatoris, ergo si legislator non vult ad mortale obligare, lex etiam non obligat ad mortale.

Tertio, discrimen illud materia grauis & leuis, neque constat ex scriptura ubi sacerdoti res leues sub graui pena prohibentur, os quod mentitur occidit animam. Neque petitur ex rei natura, nam vulgo dicitur quod profundere magnam sumam pecunia, vel magnam famam, non est peccatum mortale.

Dico primò, in omni semper peccato mortali referiri necessariò debet materia de se grauis, obiectum videlicet, quod ex se magnum esse censeatur: quoties autem materia est leuis, peccatum non est nisi veniale.

Ratio est, quia peccatum quodlibet mortale graviter repugnare debet charitati, sed si materiam habet leuis non repugnat nisi leuiter, ergo peccatum quodlibet mortale habet materiam leuem. Debet autem materia sumi cum omnibus suis circumstantiis: nam sacerdoti obiectum quod ex se non esset nisi leue, incipit ob circumstantias fieri graue, ut potest probabitur.

Difficultas tamen est, unde colligi possit obiectum esse ita graue ut ad peccatum mortale sufficiat. Responderi committere solet id ex triplici capite colligi. Primum est scriptura authoritas, si enim de aliquo peccato ita loquatur scriptura ut appellat illud abominabile, morte dignum, excludens à regno Dei, signum est materiam eius esse grauem: v. gr. recte colligitur adulterium, fornicationem, mollitatem, & cetera huiusmodi esse grauia peccata, quia l. ad Corinthios 6. dicitur, quod neque fornicarij, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt: & Ephesiorum 5. Quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus non habebit hereditatem in regno Christi & Dei. Secundum est authoritas Ecclesiæ ac Patrum, ac communis sapientum consensus. Tertium repugnantia cum charitate Dei aut Proximi, tunc enim obiectum censetur esse graue quando erit aliquid spectans ad charitatem, quæ sola est finis Præcepti, quod enim conductit ad finem intentum à legislatore, sine dubio est graue, ut bene tradunt Vasques dis. 8. cap. 6. Suares

Ecc 3. l. 3.

Prima
ratio du-
bitandi.

Secunda
ratio du-
bitandi.

Tertia
ratio du-
bitandi.

Conclusio
Prima.

Grauia
materie
peccati
mortalis.

l. 3. de legibus c. 25. Sanchez l. 1. in decalogum. c. 4. v. gr. multiloquium est materia de se leuis, at si obseruancia religiosa inde minuatur grauiter, & ob id imperatur silentium à superiore, violatio silentij peccatum erit graue.

Responde-
tur ad ra-
tiones du-
bitandi.

Ad primam

Ad secun-
dam.

Ad tertiam

Ad primam Resp. posse rem ex natura sua leuem precipi à superiore sub obligatione graui, modò ex aliqua circumstantia res illa sit grauus: si verò res illa maneat leuis tūm ex se tūm ex omnibus circumstantiis, tunc nego illam posse præcipi sub obligatione graui, vt rectè docent Vasques, & Sanchez locis nuper citatis, Valentia 9.7 p.6. Azot. tom. 1. l. 5. cap. 6. Salas disp. 2. sect. 11. quia iniustum esset imponere pœnam æternam leui transgressioni, si quando itaque contingit ut res leues sub graui præcepto imperentur illud sit propter circumstantiam finis, ob quem cessat leuis esse illa materia. Huiusmodi fuit sine dubio Præceptum primis Parentibus impositum, quod licet prohiberet rem ex se leuem, ex circumstantia tamen finis quem habebat Deus Legislator, erat valde grauus.

Ad secundam Resp. probabile omnino esse quod superior non potest præcipere rem grauem sub obligatione leui, sicut rem leuem non potest præcipere sub peccato mortali, sic enim censent Vasques disp. 5.8. c. 3. & 4. Bellarminus tom. 1. controversia 5. l. 3. c. 1. Aragon, Victoria, Reginaldus, Bicanus. A priori autem ratio videtur esse: quod non pendet ex voluntate imperantis quod peccatum mortale sit aut veniale, sed pender ex rebus præceptis, quæ posito præcepto grauem aut leuem habent deordinationem: superioris enim voluntas requiritur duntaxat ad imponendam obligationem, grauitas autem obligationis à rebus ipsis pendet: alioquin presumere possemus, quod omnia Ecclesiæ non obligant nisi sub veniali. Deinde si lex diuina, & lex naturalis non possunt obligare leuiter ad rem grauem, certè non appareat quomodo possit lex humana ad rem grauem obligare sub veniali. Denique posset aliquis dum iurat, aut votet aliquid graue, non intendere se obligare nisi sub peccato veniali. Contrarium tamen non improbabiliter docent Suarez & Sanchez nuper citati, existimantes quod possit superior imperare rem grauem sub peccato veniali, quia & obligatio, inquit, & quantitas obligationis pendet à voluntate superioris, quod tamen ultimum difficile probatur.

Ad tertiam Resp. satis ex dictis constare quomodo grauitas materiae colligatur ex verbis Scripturarum & ex consensu sapientum, aut ex rei natura, quando dicitur; os quod mentitur occidere animam, intelligi debet de mendacio, quo infert proximo damnum, vel certè cui est adiunctum iuramentum. Neque intelligendus est alio modo Augustinus lib. de mendacio cap. 7. quamvis existimet Vasques, Augustinum eo loco loquutum esse duntaxat inquirendo.

S. II.

Quomodo ad peccatum mortale requiratur quantitas notabilis.

An detur
materia
leuis, præ-
fertim in
peccato
luxurie.

Sæpius obiectum est de se graue, cuius tamen quantitas notabilis non est, vt contingit in furto, detractione, contumelia, & aliis pluribus. Controversia igitur est de certis quibusdam peccatis, in quibus dubitatur utrum qualibet quantitas sit sufficiens ad peccatum mortale: an verò detur etiam in illis materia leuis, quando adeat plenus consensus & aduentitia. Dubitatio autem tota porissimum versatur circa peccata luxurie, utrum possit in illis dari peccatum veniale ob leuitatem materiae, sicut in furto, & aliis pluribus peccatis.

Ratio verdubitandi est primò, quia non potest afferri vla ratio cur in aliis Præceptis detur leuitas materiae, in Præcepto autem castitatis, & aliarum omnium virtutum, nulla detur materia quæ non sit notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale: cur enim si detur modicum furtum, & modica intemperantia in volupitate gustus, non dabitur modica intemperantia in tactu.

Secundò, sequeretur quod omnia oscula, tactus amplexus sunt peccata mortalia, etiam si fiant sine periculo pollutionis, vel consensu in fornicationem, sed propter solam delectationem quæ percipitur in huiusmodi actibus: hoc autem videtur esse valde rigorosum, quia illi tactus non participant malitiam fornicationis cum ad illam non referantur, si autem non participant malitiam fornicationis, non appareat quomodo sint mali. Deinde valde durum est dicere, quod leuissimi tactus v. gr. manuum feminæ, quod premere aut vellicare pedem aut brachium peccata sunt lethifera, propter quæ homo in æternum damnari debeat.

Tertiò, sequeretur etiam aspectus quoilibet turpes factos ob solam delectationem quæ ex illis percipiuntur esse peccata mortalia, quod etiam est incredibilis, quis enim quilibet aspectum voluntarium rei, quæ ad libidinem incitare potest dicat esse peccatum mortale? Imò sequeretur etiam quod dicere vel audire verba turpia, pingere vel inspicere minus honestas imagines, legere vel scribere libros etiam obscurè continentres res obscenas, esse peccata mortalia.

Dico secundò, ad mortale peccatum, præter obiectum de se graue requiritur notabilis quantitas: sed aliqua tamen peccata sunt in quibus nulla datur materia leuis quæ non sufficiat ad peccatum mortale, cuiusmodi sine dubio peccatum luxurie, quod nunquam est veniale, si sit voluntarium.

Prima pars neminem habet aduersarium, ratio est, quia leuiter transgredi Præceptum graue, perinde est, ac transgredi Præceptum leue, vt patet in furto, gula, detractione in quibus certum est non esse vñquam graue peccatum, nisi rem fureris notabilem, nam furiati obolum, nemo dixerit esse graue delictum.

Sed difficile tamen est statuere quænam sit quantitas notabilis in istis peccatis in quibus admittitur materia, v. gr. quænam pecunia sufficiat ad graue furtum: qualis excessus in cibis efficiat graue peccatum gulæ: quod definiti foler in materia singularium virtutum. Vniuersim autem bona videtur esse regula, quam afferunt Sanchez lib. 1. moralis operis cap. 4. Vasques disp. 1.8. cap. 6. Castro tract. 2. disp. 2. p. 7. grauitatem aut leuitatem materia præceptæ debere defini secundum quod conductit ad finem intentum à legislatore, si enim materia præcepta graue conductit ad finem legislatoris, transgressio illius peccatum est graue, v. gr. Sacerdos omittens integrum officium, vel notabilem eius partem; Laicus facrum omittens in die festo peccant sine dubio mortaliter, quia illæ materiae notabiliter faciunt contra finem à legislatore intentum, qui est cultus Deo debitus. Tantum addo quod materia grauitas debet penitari cum omnibus suis circumstantiis, nam quod respectu vnius est materia leuis erit respectu alterius materia grauius, v. gr. plebeium hominem appellare mendacem materia est leuis, religiosum autem hominem aut etiam prælatum; mendacem appellare censetur esse peccatum mortale.

Secunda pars videtur esse difficilior, quod aliqua sint peccata in quibus nulla est materia, quæ non sit grauia, cuiusmodi sunt odium Dei, contemptus formalis, iuramentum fallsum, infidelitas, simonia, irritatio sacramentorum, homicidium, desperatio. Ita enim

enim docent authores citati nuper, & rationem affirunt petitam ex natura ipsarum rerum, quia scilicet obiecta illa omnia ita sunt inordinata, ut in qualibet materia reputentur esse grauissima, quod ex solo iudicio prudentum probari potest fundato in ipsa rerum natura.

Vtrum autem in rebus etiam venereis leuitate possit peccari, ex sola leuitate in materia, malus dubium esse potest, nam in iis dari etiam quantitatem leuem, quae de se non sufficiat ad peccatum graue, quantumcunque adhuc aduentitia & coaclusus, tenuerunt quidam Theologi, Villalobos tom. 2. tract. 40. dub. 9. n. 8. Nauarrus, Sotus, Zanardus, Armilla, Ioannes Sanchez disp. 21. n. 19. & olim Thomas Sanchez l. 9. de matrim. disp. 46. n. 9. 27. & 40.

Contraria tamen sententia quae negat esse aliquid modicum & leue in delectationibus venereis, quae deliberatè capiantur, etiam secluso periculo pollutionis, vel consensus in fornicationem certa est & omnino tenenda: docent autem eam Lessius l. 4. c. 3. dubit. 15. num. 109. Tannerus 2. p. disp. 4. q. 8. dubit. 6. n. 105. Castro Palao tract. 2. disp. 2. p. 10. §. 2. Basilius Pontius l. 10. de matrimonio cap. 16. §. 2. Vasques disp. 109. cap. 3. Sanchez l. 5. moralis operis cap. 6. num. 12. vbi omnino retractat quod docuerat lib. 9. de matrimonio. fuitque correctum in posterioribus editionibus. Diana tom. 2. tract. 5. resolut. 1. Rebellus p. 2. de Injustitia. q. 19. sect. 3.

Ratio prima. Probant autem primò, quia ita videntur definisse Clemens VIII. & Paulus V. qui iusserunt ut inquisitoribus Fidei denunciaretur ille qui assereret amplexus & oscula libidinosi non esse peccata mortalia, quamvis sola delectatio venerea in illis placeat sine ordine alio ad copulam. Vnde argumentum si aliqua daretur materia leuis in re venerea, illa esset potissimum, tactus aliquis, amplexus, aut osculum, sed illa esse peccata mortalia, constat ex praedicta Pontificum sanctione: ergo in delectationibus venereis nulla est leuis materia.

Ratio secunda. Deinde argumentantur optimè Castro, Rebellus, Sanchez, nulla est venerea delectatio quae per se ipsam ex rei natura non ordinetur ad coitum & pollutionem, inquit quae non sit pollutio inchoata, & vera eius causa per te ut tradit Galenus: sed delectari de causa fornicationis, & pollutionis est peccatum mortale, ergo quaenam delectatio contra castitatem est peccatum mortale. Denique voluntariè se exponere periculo pollutionis, & consensus in fornicationem est peccatum graue, sed nemo potest voluntariè suscipere delectationem venereum, quin exponat se voluntariè huiusmodi periculo, quia per huiusmodi delectationes appetitus communetur, ergo, &c.

Respondetur ad rationes dubitandi. Ad primam Resp. rationem cur in nonnullis Præceptis nulla detur materia leuis, in aliis autem detur illam esse quam indicabam, quia scilicet vel ex natura rei quædam secundum prudentium iudicium sunt grauia, vel certè semper habent adiunctum periculum ieiunius cuiusmodi est venerea qualibet delectatio.

Ad secundam de tactibus, amplexibus, & osculis, respondeo cum citatis Doctoribus, tactus, oscula, & amplexus tripliciter posse fieri. Primò in bonum aliquem finem v. gr. ex honesta benivolentia secundum patrum confuetudinem, & sic illa sine peccato sicut ut docent communiter omnes cum S. Thoma, Nauarro, Manuele, qui addit hoc etiam verum esse quamvis præter intentionem motus aliquis sensualitatis, & delectatio venerea infurget, quod tamen optimè limitat Salas, si tactus illi & oscula necessaria sint, aut valde utilia ad frottendam, vel conciliandam honestam amicitiam. Secundo fieri possunt in finem fornicationis aut pollutionis, & tunc non est dubium

quoniam peccata sunt grauia. Tertiò possunt fieri ob solam delectationem quæ in illis percipitur, & tunc eroneum & temerarium esse docet Sanchez lib. 5. in Decalogum cap. 6. dicere quod hæc non sunt mortalia peccata, probatque contra Martinum quemdam de Magistris, Humbertum, Iauellum & paucos alios id est certum ex Scripturis, Patribus, & aperta ratione, quia illa omnis delectatio quæ percipitur ex osculis, tactibus, amplexibus, per se ordinatur, & ex sua natura ad coitum, & pollutionem, inquit est inchoata pollutio. Inquit nunquam deliberate suscipi potest huiusmodi delectatio sine periculo consensus. Fateor tamen cum Nauarro, Sala, & Sanchez, tactus sapientem quodam & oscula fieri ex sola leuitate animi, aut iocostate, tunc illa esse peccata tantum venialia, quia non sunt tactus libidinosi, si tamen quod sapientem ita illi tactus fiant ex ioco, ut non abire periculum consensus in rei turpe, erunt sine dubio illi tactus grauia peccata.

Ad tertium.

Ad tertiam de aspectibus, & verbis turpibus respondeo multorum Theologorum opinionem esse, quod aspectus & tactus eadem sit ratio, atque ita quemlibet aspectum rei turpis sine legitima causa esse tempore graue peccatum. Ita censem plurimi cum Nauarro, Antonino, Gersone. Sed alij tamē melius distinguendum putant cum Sala & Sanchez locis cistatis, potest enim tripliciter fieri aspectus rei aliquius turpis. Primò ad finem aliquem concupiscentia, & sic certum est quod illud sit peccatum mortale, iuxta aspectus duantur turpes & peccata. secundum eam, iam mœchatus est in corde su. Secundò, ita ut periculum habeat adiunctum consensus in appetitum turpem, quod ferè semper contingere probat eleganter Augustinus in Psalm. 50. & tract. de horrendis mulieribus cap. 1. vbi agit de Davidis lapso, qui videntis excavatus est, & miserè vulneratus. Ideoque aspectus rerum valde turpium haud dubie semper est graue peccatum, cuiusmodi est conspicere nudam vel terè nudam personam alterius sexus, quia ille maximus est stimulus ad luxuriam & proximum periculum peccandi. Tertiò, sicut aspectus ob finem solius delectationis, quæ percipitur ex ipsis, & non sunt aspectus rei valde turpis, tunc autem probabiliter putant Caietanus, Medina, Salas, & Sanchez, quod si secludatur periculum consensus, aspectus illi non sunt peccata nisi venalia, ex eo quod delectatio aspectus communiter non sit venerea, sicut delectatio tactuum, quia prorsus venerea est, & inchoatio quædam copulæ. Vnde concludunt quod illi aspectus cessante fine aut periculo peccandi (quod tamen rarissime absit) non sunt mortalia peccata, cuiusmodi est personam eiusdem sexus nudam inspicere, aut videre nuda brachia vel pectora femininarum.

Quæ verba sunt turpia & peccata?

Quod vltimum addebat de verbis turpibus eamdem ferè habet solutionem; nam quamvis existiment non pauci Theologii, quod dicere vel audire turpia verba, cantare, item pingere, scribere, multi simpliciter dicant esse peccatum lethale: tamen eadem huc etiam distinctio facere videtur. Primò enim si turpia dicas, audias, scribas, pingas, legas, aut cantes ob delectationem & complacentiam in re turpi, peccatas haud dubie mortaliter, v. gr. cum audiatur turpia coquedias vel exhibitas modo turpi, & incitante ad libidinem: similiter cum libros legis obscenos, ob delectationem rerum turpium quæ in illis habentur.

Secundò, si loquaris, audias, legas, scribas, cantes turpia non ob delectationem ipsam rei obscenæ, sed ob delectationem artificij, vel propter causam aliquam vanam, quod est rarissimum, tunc videtur quod peccatum non sit mortale, quia non est ibi delectatio venerea. Tertiò tamen illa verba & cantica licet ob solam leuitatem, & curiositatem sunt ex se peccata solana.

Ad secundam.

Respondetur ad rationes dubitandi.

Ad primam.

Ad secundam.

Universitätsbibliothek Paderborn

solum venialia; ferè tamen semper grauissima peccata sunt propter scandalum graue quod parere possunt audientibus, causando in illis cogitationes obliccenas, vnde graue semper peccatum est, pingere, scribere, cantare, interpretari res valde turpes, ut late probant Sanchez, Castro Palao, Salas locis citatis.

S. III.

An & quomodo ad peccatum mortale requiratur aduertentia malitia moralis.

Quid re-
quiratur
ad peccatum
mortale
ex parte
agentis.

HAec tenus ea dixi quæ ad peccatum mortale requiruntur ex parte obiecti, nunc ex parte operantis, primum requiri solet consideratio rationis superioris: nota enim est diuisio illa rationis humanae in duas partes, quæ habetur ex Augustino lib. 12. de Trinitate cap. 2. 3. 12. altera dicitur superior quæ attendit in obiectis rationes æternas, id est honestatem & turpitudinem, includitque memoriam ad conferandas earum species intellectum ad eas considerandas, voluntatem ad amplectendas vel fugiendas. Voluntas siquidem partis superioris illa est qua obiecta sufficit aut prosequitur propter honestatem aut turpitudinem quam in illis conspicit. Altera dicitur pars inferior quæ attendit in obiectis rationes temporales, id est utilitatem & delectabilitatem.

Difficultas ergo nunc est, utrum & qualis requiratur consideratio rationis superioris ad hoc ut aliquis committat mortale peccatum, quando materia est ad illud sufficiens.

Ratio
prima du-
bitandi.

Ratio dubitandi esse potest primò, quia si ad peccatum mortale requiretur aduertentia plena malitia, deberet aliquo indicio cognosci plena hæc malitia, sed illa nullo certo indicio cognosci potest, quia cognitio validè remissa sufficere potest ad plenam libertatem, inquit minor aduertentia sufficere videtur ad peccatum mortale, quam ad peccatum veniale, communiter enim dicitur, quod in pueris prius est peccatum mortale, quam veniale, ergo minor aduertentia sufficit ad peccatum mortale, quam ad veniale.

Secunda.

Secundò, si aduertentia semiplena malitia mortalis excusat à peccato mortali aduertentia etiam semiplena malitia venialis excusat à veniali, consequens istud falsum est, alioqui qui mentitur cum aduertentia semiplena non peccaret venialiter, ergo aduertentia semiplena in materia mortali, non excusat à peccato mortali.

Tertia.

Tertiò, ad peccatum mortale aut veniale non requiritur ut voluntas expressè velit moralem malitiam, ergo nec est necesse ut intellectus expressè illam cognoscatur, cur enim unum est potius necessarium quam aliud. Deinde si ad peccatum mortale requiretur cognitio gratuitatis malitia, requiretur cognitio peccati mortalium, hoc absurdum est, quia sic rufi, & infideles inquit, & Athei nunquam mortaliter peccarent: peccatum etiam origine verum peccatum est, & tamen ad illud nulla cognitio requiritur.

Conclusio
tripartita.

Dico tertio, nullum unquam est peccatum mortale aut veniale, quoties non adest in intellectu consideratio aliqua malitia moralis, vel periculi eius: nunquam autem est peccatum mortale quoties non adest plena consideratio malitia gravis, ac offendit diuinam vel periculi eius: non est tamen necesse ut consideretur expressè quod sit peccatum mortale.

Prima
pars.

Prima pars satis probata videtur ex dictis disputationis de conscientia. & iterum patet ex dicendis de ignorantia quatenus causa esse potest peccati, non enim satis unquam damnari potest sapere reprobata sententia noui dogmatistarum tom. 2. l. 2. de statu natura lapsa à cap. 2. ad 8. vbi ex variis locis Augustini male intellectus inuenitur.

Etis negat excusari quemquam à peccato propter ignorantiam inuincibilem iuris naturalis, quod ut sapere dixi repugnat aperte lumini naturalis rationis: neque apertius potuit damnari ab Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam quod inuitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras, neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod violentem sanè contemnis, ista propria tua peccata sunt. Ratio autem sapere allata est: quia nullum unquam est peccatum nisi sit voluntarium etiam ut peccatum, non est autem voluntarium ut peccatum est, nisi aduertatur malitia, ergo ad peccatum necessaria est aduertentia malitia.

Deinde argumentor cum Vasque ut aliquis cum libertate peccet, necesse est ut deliberet, utrum peccet an non, sed non habet principium deliberandi circa moralem malitiam, si actu ad illam non aduertat saltem dubitando, ergo non peccat si non aduertat ad illam malitiam; non igitur sufficit ad peccatum consensus partis inferioris, sed exigitur consensus rationis superioris, quâ demptâ nullum est peccatum, non enim sufficit ad peccatum quod attendas ad utilitatem aut ad delectabilitatem obiecti, sed oportet ut attendas ad eius turpitudinem. Vnde qui diu haeret defixus in aliqua prava cogitatione, nullo modo aduertens se male facere, non peccat: qui comedit carnes in die ieiunij non aduertens obligationem ieiunij, non peccat quamvis attendat delectationem huius comeditionis.

Eandem etiam ob causam motus omnes primo primi, nimirum omnes iij motus iracundiæ aut libidinis qui præueniunt omnem considerationem & deliberationem non sunt peccata; & quæcumque actus non cogitas peccata esse, vel certè non dubitas non sunt etiam illo modo peccata, etiam si ante scieris illa peccata esse. Sed de ignorantia postea pluribus.

Secunda pars quod ad peccatum mortale requiratur plena cognitione malitia certa etiam est, quia scilicet indignum esset Dei bonitate, quod excluderet hominem à gloria, & illum in eternum proiecderet ob peccatum in quo non est plena deliberatio, si autem aduertentia malitia non sit nisi semiplena, non est plena deliberatio, ergo neque peccatum est mortale.

Difficultas ergo esse potest quandoam consideratio illa censeatur esse omnino plena. Existimat enim cuim Caetano in summa verbo delectatio, Vasque disputatione 107. cap. 4. Sanchez lib. 1. cap. 1. num. 10. tunc esse in nobis plenam aduertentiam quæ sufficiat ad peccatum mortale, quando eo modo aduertimus malitiam, quo communiter homines plenè à somno excitati, attendunt ad aliquod negotium: tunc esse semiplenam duntaxat aduertentiam quando aduertimus malitiam eo modo quo attendunt homines semisopiti, aut semibrij: hoc enim experintur in se ipsis sapere viri timorati, qui post morulam aliquam temporis perfectè aduertentes operis malitiam, omnino statuunt se numquam fuisse consensu prava cognitioni, si que ac tunc aduertissent eius malitiam, vnde statim cognitionem illam omnem abiciunt, quasi à somno excitati, cuius ante non aduertenter malitiam, nisi quasi semidormientes aliis cognitionibus distenti. Potest autem imperfectio illa considerationis contingere etiam in vigilia. Primò ex vehementi consideratione ad alia obiecta. Secundò, ex vehementi passione. Tertiò, ex stupore mentis, qualis in plerisque sapere rufi inuenitur.

Tertia pars quod ad peccatum mortale requiratur cognitione plena malitia gravis aut periculi eius pars apertissima est, quia ut aliquid sit peccatum gravis, oportet ut sit voluntarium, etiam ut gravis, si autem saltem

Quid fit
motus pri-
mo primi.

Secunda
pars.

Quid fit
considera-
tio omni-
no plena.

Saltem in confuso non cognoscatur grauitas peccati, non poterit esse voluntarium ut graue, non est tamen necesse ut cogitem me peccare mortaliter, quia quod peccatum aliquod mortale sit: id est mortem inferat animae, pena est peccati, quae non necessariò esse debet voluntaria ei qui meretur penam.

Respondeatur ad rationes dubitandi.
Ad primā.

Ad primā dicitum est regulam quā discernatur plena rationis aduententia, esse illam ut sit tanta, quanta cōmūniter solet esse in perfectè vigilantibus: vnde cognitio remissa potest sufficere ad peccatum mortale, modò illa tanta sit, quanta esse solet in perfectè vigilantibus: si autem simili sit ei quam habent semidormientes, non sufficit ad peccatum mortale. Quod additur, minorem sufficere aduententiam ad peccatum mortale, quam ad veniale, distinguuntur, nam ad peccatum ex genere suo mortale, minor requiritur aduententia, quam ad peccatum veniale ex genere: ad mortale autem maior aduententia requiriatur quam ad veniale ex subreptione.

Ad secundam.
Ad secundam Resp. aduententiam semiplenam excusare à peccato mortali quia tollit plenam libertatem, non excusare à veniali, quia non tollit omnem libertatem, quam deberet tollere, ut omnino excusat à veniali.

Ad tertiam.
Ad tertiam Resp. necesse quidem non esse ut voluntas expressè ac directè velit peccatum, sed esse necesse ut velit illud saltem indirectè: si autem intellectus expressè non cognoscet malitiam, voluntas non posset etiam indirectè velle peccatum.

S. I V.

An & quomodo ad peccatum requiratur consensus voluntatis.

Quid & quoniam sit consensus.
Consensum appellant cōmūniter Theologi, actum illum quo voluntas amplectitur id quod intellectus proposuit tanquam vrile, vel delectabile, vel honestum: tunc enim consentit voluntas, quando accommodat & adiungit se ad iudicium intellectus v.gr. sentit aliquis in corpore, vel in appetitu delectationem, proponit illam intellectus voluntati ut bonam, si voluntas eam amplectitur, dicitur consentire: quod fieri tripliciter ab ea potest. Primo expressè ac positivè quamvis habet actum voluntatis positivum quo approbat & amat talem delectationem: hic vocatur expressus & formalis consensus. Secundo, interpretatiū solum & negatiū quando sentit delectationem, & plenè illam aduerit, sed neque positivè per actum voluntatis illam approbat aut amat, neque illam auersatur aut conatur reprimere sed purè negatiū se habet circa illam, neque admittendo illam, neque repellendo. Hic vocatur consensus negatiū interpretatiū, & indirectus. Tertio virtualiter, quando non vult illam delectationem, aut motum appetitus in se ipso, sed libere tamen ponit causam ex qua videt sequuturam talem in appetitu delectationem. His positis,

Difficultas est inter Theologos circa duos illos consensus & primo quidem circa interpretatiū, queritur utrum motus sensualitatis sit peccatum mortale quoties voluntas positivè illum non reprimit, sed purè negatiū circa illum se habet etiamsi positivè illi non consentiat, imo etiam dissentiat, & odio illum habeat: an verò huiusmodi delectationes tūm internæ tūm externæ, nunquam sint peccata mortalia nisi quando voluntas per actum positivum in illas consentit.

Ratio dubitandi esse potest primo, quia si toties homo peccat mortaliter quoties non reprimit positivè motus sensualitatis, certè sequitur hominum fatigem tanto esse periculo expositam, ut sit ferè impossibile:

Tom. I.

Ratio prima dubitandi.

sibilis: nam huiusmodi motus à natura prouenientes, ita sunt frequentes, ut impossibile sit eos coēcere omnes: si enim peccatum est mortale illos non reprimere, peccatum etiam erit modicam tantum in illis reprimendis adhibere diligentiam: nam ad vietandum peccatum mortale omnem adhibere debeo diligentiam: igitur tepidè resistere peccatum erit mortale, non enim est peccatum veniale, alioqui datur leuis materia in peccato luxuria. Denique teneris adhibere media etiam difficultas: verbi gratiā in lecho aliquis cubans prauum aliquem sentit motum, tenebitur statim surgere, sc flagellare, denique nihil omittere, ut auerteret à se malum, si occupatus esset in aliquo negotio, teneretur illud defere v.g. surgere à studio, aut ab oratione, ut expeditus se ab importuna illa occasione peccandi.

Secundò, tunc illi motus non sunt peccata quando non sunt voluntarij homini eos habenti, sed si voluntas negatiū solum se habeat illos non reprimendo, sed permittendo tantum non erunt voluntarij, si enim sufficit ad hoc vt dicatur aliquid voluntarium, quod illud permittam, & non impediā, sequitur quod peccata omnia Deo sunt voluntaria, quia Deus illa non impedit, consequens autem falsum est, ergo ut illi motus sint voluntarij necesse est ut voluntas possit illos approberet.

Tertia ratiō dubitandi.
Tertiò, cum aliquis purè negatiū se habet circa huiusmodi motus inordinatos, vel peccato commissiōnē, vel peccato omissionē, non primum quia peccatum omne debet primariō esse in voluntate, in qua si nihil est quamvis negatio actus, non potest esse peccatum commissiōnē, quod est semper positivum: non secundum, quia ille motus appetitus positivus est, & malus, ergo est peccatum commissiōnē, non autem peccatum duntaxat omissionē.

Quartò, sententia quæ docet istos motus esse gravia peccata si non reprimantur rigorosa esse videtur, & plures injicere potest scrupulos, si enim sub mortali teneris illos omnes reprimere, multò magis teneris impide ne consurgant, & sic peccatum semper erit mortale ponere causam ex qua illi oriuntur, atque ita tenebuntur aliqui nunquam videre aut alloqui feminam, peccabunt Confessarij, Chirurgi, & alij obentes sua munia, si videant se periculum incurgere huiusmodi motum.

Dico quartò, nullum potest reperiiri vnicum peccatum vel mortale, vel veniale, sine consensu aliquo voluntatis: sed probabilius tamen est sufficere ad peccatum mortale consensum interpretatiū, & negatiū, etiam in motibus quos voluntas quorū non conatur reprimere peccat mortaliter.

Prima pars quæ ad peccatum etiam veniale aliquem exigit consensum, tam certa inter omnes habetens fuerat ut quemadmodum docet Augustinus Libro de duabus animabus *hoc docti omnes, hoc rusticis, hoc una voce dicat omne genus humanum.* Vetus tamen Irenensis vehementer reprobat *tom. 2, l. 2, de statu naturæ lapsæ cap. 4.* & sapienti alibi assertorū multa esse peccata, quæ non sunt vlo modo voluntaria & libera. Fundamentum verò vnicum cuius est, quia Augustinus vbiq[ue] contra Pelagium duplex distinguit peccati genus, alterum quod peccatum tantum sit, alterum quod ita sit peccatum, ut sit etiam pena peccati: primum illud liberum esse ac voluntarium, alterum non esse voluntarium cum sit peccati pena ex Dei iudicio peccatorum premente, idque innumeris locis docuit Augustinus præterim *l. 1 operis imperfecti contra Julianum*, cum enim ex ea definitione peccati quam iunior Augustinus tradiderat triumpharet impius hereticus, peccatum est voluntas retinendi, vel consequi, quod iustitia vetat, & vnde liberum est

Conclusio bipartita.

Prima pars probatur.

Docet Iacobus alius quia esse peccata nullo modo voluntaria aut libera.

abstinere, insultare tamenque Augustino dicens, o lucens aurum in stercore, quid verius? quid plenius dici a quoquam etiam Orthodoxo potuit? Respondet Augustinus hanc esse definitionem peccati, quod peccatum tantum sit, non autem illius quod peccatum simul sit & pena peccati.

Damnamur
ab August.
13. de li-
bero arbitrio c. 18.

Verum haec doctrina portentum omnino est damnatum ab Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. si laboriosum est omnia mandare memoria, hoc breuiissimum tene, quaecunque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur: si autem potest non ei cedatur, & non peccabitur, an forte fallit incautum, ergo caeca: ne fallatur, an tanta fallacia est, ut cauere omnino non possit, si ita est nulla peccata sum, quis enim peccat in eo quod nullo modo caueri potest, peccatur autem, cauere igitur potest. Idem repetit lib. de natura & gratia cap. 47. & inculcat lib. 2. de peccatorum meritis c. 17. Totam causam cur homines sine peccato non sint, esse quia nolunt, nolle autem, quia latet eis bonum, vel non delectat ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei sit qua hominum adiuuat voluntates. Ad omnia igitur illa quibus Irenensis somnia sua fulcit responderetur Augustinum nomine (necessitatis) intelligere duntaxat difficultatem aut seruitutem ex concupiscentia, sic enim S. Thomas quæst. 6. de malo articulo unico explicat Augustinum ut impossibilitas vitandi peccata, difficultatem duntaxat significet, quæ moralis est impossibilitas, & necessitas peccandi sit illa quæ appellatur seruitus peccati ut dicetur in tractatu de gratia. Imò Augustinus in iis locis ostendit duntaxat peccatum dari originale, ad quod non requiritur ut sit voluntarium propriâ voluntate illius in quo est, quia ita est peccatum ut sit pena peccati Adæ in quo tanquam in capite fuit voluntarium. De peccato autem personali propter quod dignus homo est vituperio, neque dixit, neque dicere potuit Augustinus. Vnde merito contra Caïtanum colligunt Theologi omnes communiter motus eos appetitus qui oriuntur subito ex imaginatione, propositus vacare peccato, si illi sint interni, ut cogitationes & appetitiones, si sint externi cum aliqua corporis commitione, quia scilicet ubi libertas non est, ibi nec viuimus esse potest peccatum.

Secunda
pars con-
clusionis.

Secunda pars de consensu interpretatione voluntatis quem ad peccatum etiam mortale sufficere certum puto, ut probetur clarissime, obseruo duo esse in quibus conueniunt omnes Doctores, tertium autem in quo dissident. Primò enim si quoties oriuntur motus illi appetitus, voluntas circa illos aliquo modo delectetur positiuè, ac illos approbet, fatentur Catholicæ omnes peccare illam grauissimè. Secundò, si quoties illi motus insurgunt, voluntas illos non reprimat aduertendo esse periculum ne in illos consentiat: tunc etiam tenent omnes pro certo quod mortale committatur peccatum, quia exponere se periculo peccandi peccatum est, etiam si tunc voluntas negatiuè solum se habeat. Tertiò, quando huiusmodi motus sentit voluntas si non eos reprimat quidem, sed neque illis consentiat, neque periculum adit consensu tota controversia est utrum tunc mortalius homo peccet.

Sententia
aduersariorum de
consensu
interpretatio-

Negant enim sufficere ad graue peccatum consensum hunc interpretationium, Caïtanus in summa verbo delelatio, & prima secunda q. 47. art. 3. Toletus l. 5. cap. 16. num. 9. Nauarrus in summa cap. 11. aliisque plures quos citant & sequuntur Ioannes Sanchez disp. 21. num. 3. Castro Palao disp. 2. p. 10. §. 5. Contraria autem sententiam omnino tenent & probant Vasques disputat. 108. cap. 1. Azor tom. 1. lib. 4. cap. 6. quæst. 5. & cap. 21. quæst. 5. Lessius lib. 3. cap. 3. num. 117. Sanchez lib. 1. moralis operis cap. 2. num.

13. Pesantius, Martines, Torres.

Probaturque primum, quia quoties voluntas negatiuè prorsus se habet circa prauum motum appetitus tamen, quem cognoscit se habere, patiturque illum, & exponit se proximo periculo consensu, & credere contrarium est presumptio, non enim ita dominatur homo sua voluntati, ut absque periculo possit suspendere omnem actionem circa obiectum cognitum, & vehementer alliciens. Imò dum appetitus vehementer delectatur posituè circa obiectum aliquod, vix discernere potest, utrum voluntas se habeat omnino negatiuè, an vero ipsa cum appetitu simul delectetur.

Deinde illi motus vel sunt mali, vel sunt indifferentes, si mali ergo voluntas tenetur illos expellere per actum positivum, si sunt indifferentes, ergo potest voluntas illis consentire, imò & excitare, quod nefarium esset dicere: Probatur sequela, quia excitare, & velle ponere aliquid de se omnino indifferens, non est malum, ipso esse potest laudabile si fiat in bonum finem. Quæro enim, quare obiectum indifferens amari non possit sine peccato; unde virgo argumentum si enim isti motus naturaliter excitati, vel orti ex aliqua interna causa essent ita indifferentes, ut voluntas non teneretur illos reprimere, non tenereris illos etiam reprimere, quando illos in te alius excitaret, sed posses etiam tunc negatiuè te habere, imò pati posses ut illos alius excitaret in te. Si enim quoties negatiuè se habet voluntas, non est sufficiens consensus ut motus illi sint voluntarij, ergo neque sufficiens erit consensus quando negatiuè te habebis circa illos ab alio excitatos. Neque sat est dicere quod illos tunc impedit teneor, alioquin consentio peccato alieno. Fieri enim potest ut ille amens sit aut ebrios, atque ita non peccet. Imò per te consensus ille negatiuè non sufficit ut voluntarium mihi sit peccatum alienum.

Deinde, motus illi sunt vere mali quando sunt voluntarij & liberi, sed posito consensu solum interpretatio & negatio, illi sunt vere liberi, quia ut patet ex dictis de omissione, libertatis exercitum est agere & non agere, ita ut cessatio actionis aequaliter sit libera, ac ipsam actionem, ergo illi motus sunt reuerteri liberi quando non impediuntur, sed permittuntur. Denique si verum esset quod non teneremur reprimere illos appetitus prauos sequeretur quod non teneremur repellere prauas cogitationes, neque fugere motum illorum causas, aut auertere alio cogitationem quando insurgunt illi motus.

Ad primam Resp. motus quidem illos esse posse frequentissimos, & esse peccata mortalia, quoties voluntas ita eos patitur ut eos nullo modo reprimat, si autem tepide, & cum aliqua negligencia illos reprimat, tunc illos peccata esse solum venialia, quia tunc consensus interpretationis imperfectus est, teneor quidem adhibere omnem diligentiam moralem ad eos reprimendos, sed non tencor sub mortali omnem eam adhibere diligentiam, si enim adhibeam aliquam euitio peccatum mortale: potest autem in materia luxuriae dari peccatum veniale ex imperfectione consensus, non ex levitate materia. Sed neque argumentum est sufficiens alicuius consensus etiam venialis, quod illi motus perseverent, quia cum appetitus non subiiciatur despoticè voluntati, sèpè contingit ut omni adhibitâ diligentia nequam possit voluntas illos omnes abijcere: tunc autem certum est quod non sunt peccata.

Ad secundam Resp. motus illos quos non reprimis quido potes, esse tibi voluntarios non solum physique sed dampnificare, etiam moraliter, & imputatiuè, quia potes & teneris illos reprimere. Peccata non sunt moraliter voluntaria Deo, quia

De Natura & Proprietatibus Peccati. 411

quia etiam si ea possit impedire, non tenetur tamen impetrare, sunt ergo voluntaria physice tantum & permissae, ut alias dixi.

Ad tertiam. Respondeo, motus carnis quando non reprimuntur esse peccata commissione, vt patet ex dictis de actibus qui sunt iuncti cum omissione, quia nimis illi actus sunt positivi: negatio autem illa repressionis quae est in voluntate considerari non debet sola, sed prout unum facit cum illo motu appetitus positivo, eo prorsus modo quo actus internus, & externus faciunt unum peccatum: negatio autem illa simul cum actu positivo, est verum peccatum commissione.

Ad quartam. Ad quartam vt respondeatur, expendendum est paulo latius.

S. V.

An & quomodo ad peccatum mortale sufficiat consensu solum virtualis.

Quot modis possit ponni caula ex qua praevideatur sequitur sequitur peccatum.
Dixi haec tenus quomodo mortale peccatum sit, non reprimere motus prauos appetitus, nunc vendendum est quomodo mortale peccatum sit ponere causam aliquam ex qua praevideatur illos esse sequituros. Poteat autem duplicitate ponni caula carnalis delectationis, primò potest ponni aliquid quod sit per se illius causa. Secundò, potest ponni aliquid quod sit causa per accidens: caula per se illa dicitur, quia non habet ex se aliud effectum quam carnis delectationem & ad illam causandam ordinatur, cuiusmodi sunt actus omnes venerei, tactus, oscula, &c. causa per accidens illa est quae aliud de se habet effectum, & ad illam delectationem non ordinatur, huiusmodi sunt nimis cibus & potus, lectio libri obscenæ.

Difficultas igitur est, quomodo ponere liceat causam ex qua praevideatur esse sequitura huiusmodi delectatio.

Ratio autem dubitandi est primò, quia præceptum obligans ad vitandam pollutionem v. gr. obligat etiam ad vitandam caulam omnem ex qua praevidetur esse sequitura pollutio, ergo semper est peccatum ponere causam ex qua praevidetur sequitura esse pollutio, aut motus prauus: probatur antecedens, quia Præceptum obligans ad vitandum homicidium, obligat etiam ad vitandum causam ex qua praevidetur sequitur esse homicidium; semper enim peccat qui ponit causam, etiam licitam, ex qua praevidet sequitur esse homicidium, ergo similiter peccatum est ponere causam etiam licitam ex qua praevidet sequitur esse pollutionem.

Secundò, nunquam licet ponere causam ex qua praevidetur sequitur esse pollutionem si praevideatur periculum consensus, sed nunquam ponni potest causa obscenæ delectationis, quin adsit periculum consensus, vt supra dixi cum ostendebam reprimendos esse prauos motus appetitus, ergo semper est peccatum ponere causam ex qua praevidetur sequitur esse prauam huiusmodi delectationem. Confir. quia qui vult antecedens, vult etiam consequens, ergo qui vult causam etiam per accidens, vult etiam effectum sequentem ex tali causa.

Tertiò, si non est peccatum contra castitatem ponere causam de se non illicitam ex qua praevidetur per accidens sequitur esse pollutionem, non erit etiam peccatum ponere causam etiam mortaliter illicitam v. gr. inebrari, prævidendo turpem delectationem, quia haec est etiam causa per accidens: consequens autem est absurdum, & contra communem sensum fidelium.

Dico quintò, sufficere aliquando ad peccatum Tom. I.

mortale, consensum virtualem & in causa, sed eum aliquando non sufficere ad peccatum etiam veniale. Hec conclusio sub illis concepta verbis neminem habet aduersarium, sed in eius ramen explicatione varia omnino sunt sententiae Doctorum,

Prima ergo pars, quod dare causam delectationi prohibita mortale aliquando sit peccatum declaratur in triplici casu. Primo enim facere aliquid quod sit causa per se delectationis illicitæ, id est quod de se non alium habeat effectum quam huiusmodi delectationem semper est peccatum mortale in quocunque casu; quia neque ob sanitatem, neque ob aliam ullam honestam causam licet procurare directe delectationem aut pollutionem, aut aliam quamcumque corporis commotionem, sicut recte probant Sanches lib. 9. de matrim. disp. 17. Salas disp. 6. sect. 11. Valentia & Lessius: sed velle aliquid per se ordinatum, & influens directe in huiusmodi delectationem, est procurare illam delectationem, quæ naturalis effectus est talium operationum; ergo ponere aliquid quod sit per se causa pollutionis semper est malum. Huiusmodi vero causæ sunt, actus illi omnes qui pertinent ad rationem luxurie vt sunt cogitationes, tactus, amplexus, oscula libidinosa, & alia huiusmodi, in quibus peccatum esse mortale, constans omnium Doctorum sententia est.

Secundò, facere aliquid ex quo per accidens tantum prævidetur sequitura esse delectatio, ex intentione tamen vt illa sequatur, semper est peccatum mortale, v. gr. mederi, legere res obscenæ, clausus, potus, spectacula, equitatio, quando præuides periculum prædictæ delectationis & intendis vt illa sequatur. Et hoc etiam neminem habet aduersarium qui contrarium sentiat.

Tertiò, ponere causam aliquam minime necessariam, & urgente, ex qua per accidens sequitura est delectatio cum periculo consensus in illam delectationem esse peccatum mortale, docent Caïtanus Nauarrus, Lopes, Sa, Sanches, & sanè meritò, quia exponete se periculo peccati mortalis sine causa necessaria & valde urgente semper est peccatum mortale, tunc autem periculum hoc contingit quando expertus aliquis est se in simili occasione ferre semper voluntate consentire. Ob quam saltem causam, lectio rerum obscenarum, turpia spectacula, & alia huiusmodi vix graui peccato vacant ob periculum consensus. Similiter qui audit confessiones sine necessitate, sapientius expertus se non solum delectari turpiter, sed etiam voluntate consentire, peccat sine dubio mortaliter; idem iudicium est de illo qui equitat aut medetur absque urgente causa, & experitur se voluntate consentire.

Secunda pars quod aliquando non sit peccatum etiam veniale dare causam tali delectationi videretur difficultior, sed in triplici tamen casu probari posse videretur. Primo ergo ponere aliquid valde necessarium aut conueniens corpori aut animæ propriæ vel alienæ, ex quo per accidens & præter intentionem, sequatur delectatio prohibita, nullum omnino peccatum est, si absit periculum consensus in eam delectationem. Ita enim ex Sancto Augustino, Sancto Thoma, & communis omnium sensu docent & probant Thomas Sanchez lib. 9. disp. 45. num. 4. Salas disp. 6. sect. 17.

Ratio est quia effectus sequutus præter intentionem, & omnino per accidens, nunquam illi potest imputari qui suum ius prosequitur, sed quilibet ius habet ad illas operationes que valde necessariae, aut viiles sunt corpori vel animæ, ergo potest sine peccato illas exercere, quanvis inde per accidens sequatur prædicta delectatio. Deinde si peccata hæc

Fff 2 essent,

412 Disp. I. De Peccatis. Quæst. III. Sect. III.

essent, omittendæ omnino essent quædam actiones valde necessariae verbi gratia cessandum multis esse ab eflu & potu moderato, à confessionibus, & colloquis fœminarum. Vnde colligunt eterque Sanchez & Salas, eum qui ex equitatione sibi expertus est se pollui absque periculo consensu, non teneri propter peditem incidere: eum qui iuxta honestam patriæ consuetudinem modestè osculatur aut amplectitur non peccare ob motus fore illicitos qui sequuntur: similiter sacerdotem qui audit confessiones fœminarum, chirurgum qui medetur earum secretis, Doctorem qui docendi causa libros legit obscena continentis, eum qui resipinus v. gr. decumbit, eo quod dormire in alio situ nequeat, illos (inquam) omnes non peccare vlo modo quantumuis præuideant sequitur corporis delectationem, propter rationem quam attuli.

Ratio secunda. Secundò, ponere causam ex qua per accidens, & præter intentionem sequatur obscena delectatio sine periculo consensu, etiam quando abest causa utilitas aut necessitas, non est peccatum contra castitatem, siue causa illa sit aliquid licitum, siue sit aliquid illicitum, etiam peccatum mortale, ita enim docent Valques disp. 115. num. 9. Sanchez disp. illa 45. num. 1. Salas scilicet 18. Ratio est, quia graue onus efficit obligare quemlibet ad vitandas licitas omnes causas, ex quibus huiusmodi delectationes consequuntur: quilibet enim semper dubitare posset, ne dedisset causam huiusmodi motibus, v. gr. vtrum cibus, potus, decubitus, colloquia illos causassent: sed causa illicita qua per accidens tantum causat illos motus non magis influit quam causa licita, ergo qui ponit causam etiam illicitam ex qua per accidens, præter intentionem, & absque periculo consensu, præuideat sequitur obscenam delectationem non peccat contra castitatem: v. gr. qui nimio potu se ingurgitat præuidens pollutionem neque tamen eam vult, peccat contra sobrietatem, non contra castitatem. Colligiturque à fortiori eum qui certo aliquo modo accusans honestè, sentit se in pollutionem venire in somno, aut in vigilia non teneri aliter decumbere, quamvis ille situs non ei sit necessarius ad dormendum, vel ad leniendum aliquem dolorem, quia illa est causa tantum per accidens, vt recte docent Toletus lib. 5. cap. 15. Ioannes Sanchez disp. 21. num. 12.

Ratio tercia. Tertiò ponere aliquid necessarium aut valde utile, vnde præuidetur obscena delectatio per accidens & præter intentionem sequutura, non est vlo modo peccatum, etiam si adhuc periculum consensu in eam delectationem, modò tamen firma tunc habeatur voluntas non consentiendi, sic enim etiam tradunt Doctores nuper citati, quia ille qui exponit se periculo peccandi compulsus aliquā necessitate non amat periculum, atque adeò non peccat. Propterea Chirurgus, qui mederi cogitur ex arte quam professus est; Confessarius qui ex officio, vel ex obedientia confessiones audit, non peccant obeundo illa munia, etiam si præuideant periculum consensu.

Responditur ad rationes dubitandi. Ad primam. Ad primam Resp. præceptum obligans ad vitandas pollutionem, obligare quidem ad vitandas causas illius per se, non obligare ad vitandas causas per accidens modò absque periculum consensu, dispat enim est ratio inter homicidium, & motus istos appetitus, quia præceptum virandi homicidij grauius obligat, quam præceptum vitanda pollutionis, homicidium enim iniuria est hominis iam existentis, pollutio est iniuria hominis solum possibilis.

Ad secundam Resp. quod quoties periculum abest consensu tenemur non ponere causam per accidens non necessariam, neque utilem: si autem vtilis illa sit & necessaria potest illa ponit, quantumuis pericu-

lum adhuc consensus, modò tamén, vt dixi, abest omnino tunc voluntas consentiendi. Ad confirmationem Resp. distingendo, qui vult antecedens, vult etiam consequens, physicè concedo, moraliter nego, vt satis constat ex dictis in secunda parte assertio- nis vnde patet etiam responsio ad tertiam difficultatem.

S E C T I O N I I I .

An & quomodo delectatio morosa sit peccatum mortale.

S. Thom. quæst. 47. art. 8.

Dixi haec tenus quænam vniuersim sint necessaria, vt peccatum aliquod mortale dici possit, nunc specialis difficultas est circa delectationem inefficacem de opere malo, vtrum aliquando illa & quando peccatum mortale sit, quod vt tradam distinctè quatuor mihi explicanda sunt. Primo quid & quotuplex sit delectatio quæ appellatur morosa. Secundò, vtrum aliquando illa sit mortale peccatum. Tertiò, vtrum illa ex obiecto habeat quod mortale peccatum sit. Quartò, vtrum illa etiam ex circumstantiis hoc habeat.

S. I.

Quid & quotuplex sit delectatio morosa.

Certum est primo, morosam delectationem appellari simplicem complacentiam in cogitatione rei alicuius mala sine vlo prorsus desiderio illam habendi, vel exequendi. Dupliciter enim potest affectus voluntatis circa obiectum aliquod malum versari. Primo efficaciter si desideret quantum est ex se alesqui quod delectat, vel fugere quod displaceat v. gr. si desideres hostem occidere aut forniciari. Secundo, inefficaciter si nullo modo velis opus efficere quod delectat, sed in eo tantum cogitando interius delectari vel tristari, eo modo ac si exteriū illud exqueretur, vt cum placet tibi cogitare mortem inimici, vel rem aliquam turpem, siquidem huiusmodi voluntas simplex est complacentia, vel disloquentia in re mala cogitata sine vlo exequendi desiderio, & vocatur delectatio morosa, non propter temporis moram, quia in unico instanti esse potest integra, sed propter plenum consensum voluntatis vel expressum, vel interpretationium, nam eterque omnino sufficit ad morosam delectationem.

Certum est secundò, simplicem huiusmodi complacentiam tripliciter versari posse circa cogitationem rei male, si delecteris non de ipsa re mala cogitata, sed de ipsa rei mala cogitatione, quia subtilis est vel ingeniosa, vel vtilis ad concionandum, docendum, disputandum. Secundò, si delecteris de modo quo res mala peracta est, vel peragi potest, v. gr. si furum, vel homicidium cum ingeniosa subtilitate peracta sint. Tertiò si delecteris de re ipsa cogitata, obiectum illam delectationis non est cogitatio, sed res ipsa cogitata, cogitatio autem est duntaxat conditio afferens obiectum vt refere notant Valques disp. 109. c. 1. Azor. l. 4. c. 6. q. 1. Sanchez lib. 1. moralis operis cap. 2. num. 3.

Certum est tertio, delectationem efficacem rei male cogitata semper esse peccatum mortale, omnino eiusdem speciei cuius est ipsum externum opus malum: v. g. delectari cogitando fornicationem cum desiderio illam exequendi, fornicatio est, vt constat ex eo quod dixit Christus, iam mæchatus est eam in corde suo. Deinde delectatio de ipsa cogitatione obiecti mali, non est mala per se loquendo, alioqui peccaret etiam ipse Deus

Quid &
quotuplex
sit delecta-
tio morosæ

Triplex
modus co-
placentia
simplicis
cogitatio-
ne rei
mala.

Quale sit
peccatum
delectatio
efficacem
rei
mala.

Deus qui cognoscit omnia mala, & de illa cogitatione delectatur: si ergo cognoscere obiectum malum, non est malum, delectari etiam de illa cogitatione malum non erit: sicut nec malum est delectari de modo quo facta est, vel fieri potest res mala, verbi gratia, si plures aliqui occurrant modi valde subtiles furandi, & de illis cogitando delecteris non peccas per se loquendo: per accidens autem sèpe peccas, quia in certis materiis valde pericolosum est, eum qui delectatur de cogitatione rei mala, vel etiam de illius modo, transire ad delectationem ipsa cogitata. Imò difficile aliquando est discernere vtrum delecteris de ipsa cogitatione, an de re ipsa cogitata ut bene aduentunt Salas *disput.* 8. *sect.* 6. Castro Palao *disput.* 2. *part.* 10. §. 1.

Si tamen queratur quibus indicis deprehendi possit vtrum delecteris de re ipsa turpi, an vero de cogitatione. Respondeo tria circa hoc notanda esse. Primum quod nunquam potes delectari de cogitatione, nisi reflexè cogites ipsam cogitationem, quoties ergo delectaris cogitando rem illicitam, nec cogitas te cogitare toties delectaris de re cogitata, non de cogitatione. Secundum, videnda est occasio huius delectationis, si enim delectaris hoc cogitare quia doces aut concionaris potest esse complacentia in ipsa cogitatione: si autem dederit occasionem delectationi, letatio vanæ, colloquutio inutilis, affectus turpis, haud dubie delectaris de ipsa re cogitata non de cogitatione speculatiuè sumptuè. Denique optimum argumentum est quod delectaris de ipsa re turpi cogitata, non de modo illius, aut de cogitatione, si artificium in rebus piis relucens non te afficiat eodem modo, ac te afficit in rebus obscenis: cum enim sub praetextu artificiosi carminis aut suavis musicae, magis delecteris quando argumentum est turpe, quam quando argumentum est pium, tunc desipis aut te ipsum decipis si existimas te delectari de sola cogitatione, non autem de re cogitata.

§. II.

Vtrum delectatio morosa sit aliquando peccatum mortale.

Tot ergo difficultas est circa complacentiam in re mala cogitata, vtrum videlicet peccet mortaliter qui delectatur representare sibi cogitando rem turpem, etiam si periuasum omnino habeat illam non exequi.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio est, quia in rebus solo iure positivo prohibiti sèpe possum absque peccato gaudere inefficaciter, verbi gratia, delectari cogitando esum carnium in Quadragesima: si Religiosus delectetur cogitando se habere pecunias, & facere magnos sumptus, vel etiam se contra præceptum superioris peregrinari. Fateor peccare illum qui delectatur se comedisse carnes in Quadragesima, sed non peccat qui delectatur cogitando se comedere, vel etiam comedisse, quia primus ille gaudet de opere non præscindendo ab eo malitia, secundus autem præscindit malitiam ab opere de quo gaudet ut dicetur statim. Secundum in rebus etiam iure naturali prohibitis aliquando delectatio non est mala, ut rectè probant Valques, & alij: contra Sanchem: possum enim gaudere de morte inimici, quia sic ab eius insidiis liber ero: possum gaudere de furto, quia ille cuius crepta est pecunia, non erit amplius fornicator. Possum gaudere de peccato meo praterito, quatenus per illud correptus sum, & humiliatus, ac deinceps conuersus ad Deum id quod facit etiam Ecclesia gaudens de peccato Adæ, quatenus illud dedit occasionem redemptio: neque damnabitur peccati, qui delectabitur cogitando se Ducem exercitus esse, & ferro ac cædibus grassari, scilicet in duello prouocatum victorem euadere. Quia nimis aliquia sunt in quibus præscinditur delectatio à malitia, quia esse possunt bona vel mala, alia vero in quibus nunquam delectatio præscinditur à malitia, id est in illis delectatio semper est mala: ut delectatio de blasphemia, odio Dei, inobedientia formalis.

Secunda. Secundum complacentiae simplices non possunt esse mala, nisi quia versantur circa rem malam, sed non sunt mala quia versantur circa rem malam, nam sèpe delectationes illæ mala non sunt quamvis versantur circa rem malam: Verbi gratia, delectari de comeditione carnis in Quadragesima non est malum, quamvis versetur circa rem malam: possum licet gaudere de morte inimici quia ero liber ab eius insidiis: potest aliquis gaudere de pollutione habita in somnis, quia sic à tentationibus erit liber. Imò illæ delectationes aliquando sunt mala, quamvis versentur circa obiectum non malum, ut si vidua delectetur de copula præterita, vel si sponsus delectetur cogitatis de futura.

Tertio potest aliquis licet gaudere de eo, quod licet potest desiderare: sed licet aliquando possum desiderare rem aliquam ex suppositione quod licita est, verbi gratia, potest desiderare aliquis mortem inimici si non esset peccatum: quis enim hunc actum damnam peccati? si Deus vellit ut Petrus occideretur gauderem: potest item aliquis desiderare aliquam uxorem, ergo potest etiam gaudere de copula cogitata cum illa, si esset uxor, quomodo enim gaudere magis peccatum est quam desiderare?

Dico primum, delectationes & tristitia morosæ tametsi prorsus inefficaces sapientissimè tamen sunt peccata mortalia, aquæ ac desiderium & voluntas efficax. Ita cum S. Thoma constanter Theologi omnes docent contra Martinum quendam de Magistris cuius sententiam erroneam esse meritò dicunt Vasques *disput.* 109. cap. 3. Sanches lib. 1. cap. 2. Azor. lib. 4. cap. 6. queſt. 1.

Probant primum, ex uananimi consensu Patrum, praefertim Chrysostomi, Augustini, Gregorii. Deinde facile inductione, nam delectatio morosa in rebus venereis semper in persona soluta, est peccatum ut statim dicam. Deinde in materia superbia cum aliquis inordinatè delectatur de propria excellentia, nam ex peccato Angelorum pater illud esse aliquando posse peccatum mortale. Tertium est odiu Dei, nam delectari cogitando peccatum aliquod quia malum est Dei: similiter si delectaris cogitando de malo proximi, quatenus proximi malum est. Quarta est inuidia, cum quis delectatur cogitans malum proximi quatenus impedit proprium bonum. Quinta est crudelitas cum delectaris de tormentis modum excedentibus. Sexta est inobedientia cum delectaris de aliquo peccato quia continet contemptum superioris. Denique complacentia quatenus peccatum est, sine dubio est peccatum.

Dico secundum delectationes & tristitia morosæ de opero illico, non sunt semper peccata mortalia. Ita secunda. Valsq. *disput.* 110. & 111. Palao *part.* 10. §. 2. Lessius *lib.* 4. cap. 3. dub. 15. Sanches *lib.* 1. cap. 2. num. 10. Contra Caietanum, Soto, Azor.

Ratio est, quia in rebus solo iure positivo prohibiti sèpe possum absque peccato gaudere inefficaciter, verbi gratia, delectari cogitando esum carnium in Quadragesima: si Religiosus delectetur cogitando se habere pecunias, & facere magnos sumptus, vel etiam se contra præceptum superioris peregrinari. Fateor peccare illum qui delectatur se comedisse carnes in Quadragesima, sed non peccat qui delectatur cogitando se comedere, vel etiam comedisse, quia primus ille gaudet de opere non præscindendo ab eo malitia, secundus autem præscindit malitiam ab opere de quo gaudet ut dicetur statim. Secundum in rebus etiam iure naturali prohibitis aliquando delectatio non est mala, ut rectè probant Valques, & alij: contra Sanchem: possum enim gaudere de morte inimici, quia sic ab eius insidiis liber ero: possum gaudere de furto, quia ille cuius crepta est pecunia, non erit amplius fornicator. Possum gaudere de peccato meo praterito, quatenus per illud correptus sum, & humiliatus, ac deinceps conuersus ad Deum id quod facit etiam Ecclesia gaudens de peccato Adæ, quatenus illud dedit occasionem redemptio: neque damnabitur peccati, qui delectabitur cogitando se Ducem exercitus esse, & ferro ac cædibus grassari, scilicet in duello prouocatum victorem euadere. Quia nimis aliquia sunt in quibus præscinditur delectatio à malitia, quia esse possunt bona vel mala, alia vero in quibus nunquam delectatio præscinditur à malitia, id est in illis delectatio semper est mala: ut delectatio de blasphemia, odio Dei, inobedientia formalis.

Fff 3 Dico

Tertia.

Conclusio
prima.

Ratio con-
clusionis
ducta ab
inductio-
ne.

Conclusio
tertia.

Dico tertio, delectatio morosa in materia luxuriae cogitata semper est peccatum mortale in hominibus solutis, si delectatio non sit solum in voluntate, sed etiam in appetitu. Ita docent citati nuper Theologi, aliqui plures quos citant.

Ratio con-
clusionis
est eius ex-
plicatio.

Explicatur autem conclusio, & probatur simul, quia delectatio in materia luxuriae aliquando esse potest in sola voluntate, quæ nimur nec affert, nec affere nata est commotionem ullam corporis & spirituum, ut si vidua gaudeat se reddidisse viro debitum. Aliquando autem delectatio non est in sola voluntate, sed est etiam in ipso appetitu, quia nimur affert commotionem corporis, eo quod versetur circa obiectum quasi esset praesens. Prior illa delectatio nunquam peccatum est ut patet: Secunda semper est peccatum, quantumcumq; obiectum habeat licitum, quia ut probabam olim omnis delectatio quæ in corpore suapte natura causat commotionem, & delectationem carnis, est illicita in homine soluto; huiusmodi est delectatio de re venerea etiam licita, ergo illa est mala. Vnde certò statuunt Doctores quod vidua peccat cogitans morosè de copula præterita, vel etiam sponsus de futura. Peccat etiam quilibet si delectetur de re obscena cogitata sub conditione quod esset licita: nam illæ delectationes quamvis sint de obiecto licto, sunt tamen male ut bene probant Lessius, Vaquez, Bonacina, Sanches, & Salas, quia per se causæ sunt alicuius commotionis in corpore, & initia quædam pollutionis. Sed in coniugatis tamen delectationes illæ morosæ de obiecto licto non sunt male. Quæ distinctione duplicitis delectationis soluentur argumenta in oppositum, sed prius videndum est.

S. III.

Vtrum delectatio morosa ex obiecto habeat quod mala sit.

t 369.
Hactenus ostendi quænam delectatiode re cogitata peccatum sit, nunc ut afferatur ratio à priori præsertim quare in aliis inquirendum est, vnde oritur malitia huius delectationis, aliqui enim volunt illam oriri ab obiecto, ad quod illa terminatur; alij autem Vaquez negant malitiam illam ab obiecto peti, cum sapè delectatio sit mala, cuius obiectum non est illicitum, alij cum de Lugo disp. 16. de Panit. sect. 6. num. 1. Volunt illam malitiam peti ab obiecto non tamen semper; sed rationem tamen huius discriminis non assignant.

Conclusio
quarta bi-
partita.

Expli-
car senten-
tia negans
primam
partem.

Dico quartò, delectatio morosa propriè dicta specificatur ab obiecto præcisè ut obiectum est: non autem ab obiecto in ratione rei, & ut opus externum est, idèoque specie semper differt à desiderio efficaci. Primam partem negant Vaquez *diffut. 111. cap. 3.* Castro Palao *disp. 2. part. 10. §. 4.* Reginaldus, & plures alij, explicatur autem quia, obiectum ad quod terminatur actus voluntatis, aliquando actum ipsum terminat prout est in se, siue prout opus externum est, & tunc includit suas omnes circumstantias, aliquando terminat actum voluntatis præcisè ut obiectum est, non autem ut est res externa. Actus voluntatis efficax semper respicit obiectum ut est in se in ratione rei, vnde semper habet malitiam totam & bonitatem quam habet obiectum ut est in se, actus autem inefficax semper respicit obiectum præcisè ut est obiectum, non autem prout est opus externum, quia est solum complacentia in re cogitata. Obseruo enim quod obiectum aliquando habet oppositionem cum virtute in ratione rei, quam non habet ut obiectum est, & contra sapè in ratione obiecti habet oppositionem cum virtute, quam non habet in ratione rei, aliquando au-

tem habet malitiam tūm in ratione rei tūm in ratione obiecti. Quibus positis.

Probatur prima illa pars conclusionis, quia omnes actus vniuersaliter ab obiectis specificantur, neque potest assignari ratio cur actus efficaces ab illis specificentur non autem actus inefficaces, cur enim velle mortem inimici est malum ex obiecto, delectari autem, ex obiecto non erit malum. Deinde delectatio non est mala quia delectatio est, ergo est mala quia est de tali obiecto. Quomodo enim delectatio potest secundum se opposita esse alicui virtuti, nisi quia terminatur ad tale obiectum. Denique sequeretur quod ciudem essent speciei omnes delectationes venerea, quia non specificarentur nisi ab effectu qui sequitur ad illas.

Seconda pars quod obiectum quatenus est exter-
num opus non specificet delectationem inefficacem, sed quatenus obiectum tali cogitationi, probatur quia delectatio aliquando est mala cuius tamen obiectum non est malum ut opus externum est sed tantum ut obiectum est, verbi gratiâ, si delectetur sponsus de futura copula licita non potest obiectum refundere tunc malitiam, purè ut est actus externus, sed tantum ut est obiectum delectationis; illa enim copula licita, in ratione operis externi non est mala, sed duntaxat ut est obiectum cogitationis repræsentans eam sibi ut presentem, est mala, quod idem in omnibus aliis delectationibus locum haber, verbi gratiâ, gaudere quod heri violaueris ieiunium, malum est: gaudere autem cogitando quasi comederes, non est malum: quia obiectum vnius delectationis est peccatum præteritum de quo delectari malum est: obiectum vero alterius est cometio carnium, quæ potest esse bona vel mala, vnde tunc non est obiectum malum, non potest specificare cogitationem nisi ut est eius obiectum, non est mala cometio ut est obiectum cogitationis, cum de se possit esse licita.

Itaque vera ratio propter quam delectationes inefficaces aliquando sint male, non tamen semper, efficiuntur delectationes inefficaces aliquando sint mala, quia in aliis obiectum in ratione obiecti habet oppositionem cum virtute, in aliis non habet oppositionem: verbi gratiâ delectatio praesens de re venerea semper habet obiectum rationi dissonum in ratione obiecti, quamvis non habeat semper obiectum rationi dissonum in ratione rei. At vero gaudium de morte inimici potest habere obiectum bonum, si gaudias de morte inimici prout liber eris ab eius infidis, ut amplius patet ex solutione difficultatum.

Ad primam Respondeo rationem cur delectationes quædam inefficaces non autem omnes sint mala, peti ab obiecto in ratione obiecti: semper enim mala est cuius obiectum est malum ratione obiecti, illa non est mala cuius obiectum ut sic praescindit à malitia: nam sapissimum obiectum in se malum, tamen in ratione obiecti praescindit à malitia. Ad probationem negatur illa propositionis, idèo mala est delectatio morosa quia non licet gaudere de eo, quod non licet facere, nam sapè facere multa licet de quibus gaudere ut praesentibus non licet, quia in ratione obiecti sunt mala, in ratione autem rei non sunt mala: & contra de aliis obiectum licet gaudere, quæ non licet facere, non licet hostem occidere, ut infidias eius non timeas, licet autem gaudere de illius morte quia liber es ab eius infidiis: non licet procurare pollutionem, ut a tentationibus libereris, potes autem de illa gaudere propter hoc motuum.

Ad secundam Resp. hanc propositionem non esse veram, complacentiae simplices non possunt esse male, nisi quia versantur circa rem malam, in ratione rei, nam ideo illæ male sunt quia versantur circa rem malam in ratione obiecti. Vnde patet solutio tota eorum

rum quæ addeabantur, de delectatione commestionis, carnium in die prohibita, de morte inimici, de pollutione habita in somnis, & aliis omnibus quæ si mala sint in ratione obiecti, malum est de illis delectari: si mala tantum sint in ratione rei, non est malum delectari, de illis inefficaciter.

Solutio
tertia.

Ad tertiam Resp. negando quod licet semper delectari quasi practicè, & per appetitum sensuum, de eo quod licet desiderare. Licet enim delectari aliquando speculatiuè tantum de eo quod licet desiderare: verbi gratiâ, licet de quibusdam obiectis malis speculatiuè delectari, sub conditione auferente malitiam, verbi gratiâ, potest aliquis delectari voluntate de fœmina si effet vxor, non licet appetitu & quasi practicè delectari cogitando rem ut præsentē. Vniuersum enim verum est quod de quibusdam nunquam delectari villo modo licet sub illa conditione auferente malitiâ, quia illa ita sunt intrinsecè mala, vt nō possint vñquam esse bona: ibi gratiâ nunquam licet dicere blasphemarem si ei licitum: Proximi malum procurare si non effet peccatum, quia semper illa retinent malitiam intrinsecam odij, vel contemptus diuinus, que semper sunt mala. In aliis quæ possunt esse bona, vel mala qualis est commestio carnium, licet sub aliqua conditione auferente malitiam delectare.

S. IV.

Vtrum delectatio morosa sumat malitiam à circunstantiis.

Agitur hic de circunstantiis in directe volitis.

Non est dubium, quin morosa delectatio sumat diuersam specie malitiam ex malis circunstantiis quæ sunt expresse volitæ, verbi gratiâ, si dilector de morte inimici, quia Sacerdos est delectatio illa est sine dubio sacrilegium: difficultas igitur tota est de illis circunstantiis quæ volitæ sunt solum indirecte, verbi gratiâ, vtrum sacrilegium sit delectari cogitando mortem inimici, qui Sacerdos est, non quia Sacerdos est, sed quia est inimicus.

Prima ratio dubitandi.

Ratio dubitandi esse primò potest, quia sicut actus efficax voluntatis sumit nouam specie malitiam à circunstantiis, quando illæ speciale habent oppositionem cum virtute, sic ab iisdem sumit nouam specie malitiam delectatio inefficacis: non enim est maior ratio, cur ille qui turpiter desiderauit coniugatam debeat exponere in confessione hanc circunstantiam, ille autem qui delectatur interius cogitando de coniugata, non teneatur exponere, neque committat duplex peccatum.

Secunda.

Secundo, ille qui gaudet quod heri commiserit adulterium, peccat sine dubio peccato adulterij, & tamen habet actum inefficacem: ille qui desiderat adulterium alterius quod tamen non vult suadere, committit similiter adulterium, & qui desiderat mortem Sacerdoti ab alio inferri est sacrilegus: ergo circumstantia actus inefficacis, &c.

Tertia.

Tertiò, si Religiosus delectetur cogitare turpia peccata contra castitatem & contra religionem propter circumstantiam Voti, quamvis illa non sit expresse volita, & tenetur explicare in confessione suum illud Votum. Idem dico de coniugatis, nam illi si delectationes habeant huiusmodi, duplex committunt peccatum.

Conclusio quinta.

Dico quintò, in delectationibus morosis de re mala cogitata, circumstantia operis non dant nouam specie malitiam nisi sint expresse volitæ, vnde nec in confessione debent necessariò explicari. Ita docent Vasques, Sairus, Reginaldus, Azor, Lessius, Salas, Bonacina, Sa, Castro Palao, Tannerus, & alii plures quos citat & sequitur Diana tractat. de Circumstantiis aggranantibus resolut. 48. & sapientis alibi.

Ratio est, quia tunc circumstantia non dat nouam specie malitiam actui voluntatis, quando non est circumstantia obiecti, ad quod voluntas immediatè tendit, delectatio enim, vt dixi, specificatur ab obiecto vt obiectum est non autem ab obiecto vt est opus externum. Sed quando voluntas delectatur de operi malo cogitato, non autem de opere externo vt sic, externæ circumstantiae non sunt circumstantiae obiecti ad quod immediatè tendit voluntas, nam illa sunt circumstantiae operis, non autem obiecti, quod vt sic ab aliis praescindit, nisi de illis circumstantiis expressè delecteris, quod vix contingit: ergo illæ circumstantiae non dant nouam specie malitiam actui. Dixi si sint circumstantiae operis, quia si sint circumstantiae ipsius cogitantis certum est quod illæ dant nouam specie malitiam actui vt patebit ex dividendis statim.

Ad primam rationem dubitandi respondeo.

Ad primam enim Respondeo esse disparitatem inter actum efficacem & delectationem morosam: actus enim efficax tendit ut est in se, quod vt sic non praescindit à circumstantiis, vnde talis delectatio totam habet malitiam, quam habet tale opus externum: delectatio enim morosa tendit in obiectum in ratione obiecti quod aliquando praescinditur à circumstantiis operis: idèo talis delectatio non habet semper totam malitiam quam habet opus externum.

Ad secundam Respondeo aliquas esse delectationes inefficaces de re ipsa mala vt est in se, quarum obiectum est opus externum malum, illa sumunt malitiam à circumstantiis etiam indirecte volitis, quia tunc obiectum non praescinditur à circumstantiis: alias autem esse delectationes de re mala vt cogitata & quasi practicè representata, illa non sumunt speciem ab illis circumstantiis indirecte volitis, verbi gratiâ, si gaudes quod heri commiseris adulterium; quod heri occideris Sacerdotem, tunc vt patet tua illa delectatio non praescinditur à circumstantiis, idèo peccas peccato adulterij, & sacrilegij: si autem purè delecteris representando tibi mortem Sacerdotis, praescindis omnino à circumstantia, quia delectaris de opere vt obiectum est, non autem vt opus est.

Ad tertiam Respondeo verum omnino esse quod Religiosus, aut Sacerdos, si delectetur interius in cognitione rei venere, non solum peccat contra castitatem, sed etiam contra Religionem propter Votum, in quo se ipsum obligavit, non tantum ad vitandas omnes externas delectationes venereas, sed etiam omnes internas delectationes: vnde necesse non est vt illam circumstantiam directe velit, quia illa non est circumstantia operis tantum externi, quæ in delectatione morosa deberet esse expresse volita, sed est circumstantia personæ cogitantis malum, atque ita est circumstantia immediata obiecti ad quod tendit interna delectatio. Vnde circumstantiam illam voti explicandam esse in confessione tam in delectatione morosa quam in aliis fatentur communiter Doctores quos citat & sequitur de Lugo, tractat. de Pænitentia, disput. 16. num. 386.

SECTIO IV.

De Peccato Veniali generatim.

S. Thomas quæst. 88.

Tota peccati Venialis definitio & essentia, satis liquet ex iis, que hactenus dicta sunt: nunc tota restat difficultas de modis quibus potest contingere vt peccatum in se omnino veniale, fiat mortale quod vulgo dicitur posse contingere. Primò ratione periculi. Secundò, ratione numeri. Tertiò, ratione contemptus formalis, aut finis mali,

S. I.

S. I.

Vtrum Peccatum Veniale sit aliquando mortale
propter adiunctum periculum morta-
liter peccandi.

Si peccatum veniale aliquando sit proxima dispositio ad peccatum mortale, non est dubium quin sit peccatum mortale, tota ergo difficultas est, vtrum peccatum ex se veniale, aliquando ita disponat hominem ad peccatum mortale, ut constitutus illum in proximo periculo illud committendi: dicitur autem illud proximum periculum quod frequenter inducit ad peccatum, periculum remotum quod non inducit frequenter.

Quid sit
periculum
proximum
quid re-
motum.

Triplex
difficultas.

Ratio dubitandi est primò, quia si peccatum veniale dispositio esset ad mortale, temper peccaret mortaliter qui haberet propositum committendi venialia quæcunque se obtulerint: consequens est falsum, quia si hoc propositum esset peccatum mortale, sequeretur quod quilibet sub mortali teneret vitare aliqua venialia, si enim tenet non committere omnia, tenetur vitare aliqua, ergo peccatum veniale non est proxima dispositio ad mortale. Confirmatur quia qui committit omnia peccata venialia quæ se offerunt non peccat mortaliter, ergo qui vult illa committere non peccat mortaliter.

Secundo, si peccata venialia proximè disponerent ad peccatum mortale, sequeretur quod illa voluntas committendi venialia esset incompossibilis cum proposito firmo vitandi omne peccatum mortale, sed non est incompossibilis, quod probo, quia si esset incompossibilis, vel hoc haberet propter omnia venialia simul sumpta, vel propter aliquid peccatum veniale in specie: non primum, quia non committuntur omnia simul peccata venialia: non secundum quia sic veniale aliquid peccatum esset mortale quod absurdum est; ergo voluntas committendi omnia peccata venialia non est incompossibilis cum proposito firmo vitandi omne peccatum mortale.

Tertio, quotiescumque aliqua duo, genere diffrunt non potest unum esse dispositio ad aliud: sed peccatum veniale genere differt à peccato mortali: verbi gratia, peccatum ex genere suo veniale, genere differt à peccato mortali ex genere: ergo peccatum veniale non est dispositio ad mortale.

Conclusio
prima tri-
partita.

Probatur
prima pars
ex Scriptu-
ris.

Dico primò, peccatum veniale disponit semper aliquo modo ad peccatum mortale: sed non disponit tamen semper proximè ac directè: quamvis nihil omnino certum videatur quod voluntas committendi omnia peccata venialia quæ passim occurruunt sit peccatum mortale.

Prima pars expressa est sancti Thomæ art. 3. quem Theologi omnes sequuntur probantque primò ex Scripturis Ecclesiast. 19. *Qui spernit modica paulatim decideret*, quod de peccatis venialibus intelligendum esse putant S. Gregorius, S. Thomas & Lyranus & ibidem cap. 10. *In pigritiis humiliabitur conignatio, & in infirmitate manuum præfillabit dominus*; quod Cassianus Collat. 6. conuenire docet in eos qui negligunt minora peccata. Vnde tota postea spiritualis dominus collabitur. Vnde ibidem dicitur *Qui timet Deum nihil neglit. Luc. 16. Qui in modico infidelis est in magno infidelis erit.*

Ex Patrib.

Secundò probant ex Patribus præsertim ex Augustino, qui variis in locis id exaggerat, verbi gratia, serm. 44. de Tempore, Peccata venialia comparat guttis pluviarum, *Quæ licet exiguae sint, flumina temen completi ingentia, & moles trahunt, & arboreum radicibus suis*, & in Psalm. 66. comparat aquæ per rimulas intranti in nauim quæ paululum eam demergit & obruit, & in Psalm. 39. comparat arenæ quæ

nauim obruit suo pondere: verbi gratiâ S. Bernardus lib. de ordine vita, à minimis incipiunt qui in maxima prouent S. Greg. 3. p. Pastoralis admonit. 35. Chrysostom. 87. in Matth. Cito ex pars maxima sunt negligientia nostra: Basilius in constitut. monasticis c. 2. Danda opera in eo ejus, ne villa in re conscientia nostra nos condemnem, alios plures dabit Salas disp. 6. sect. 23. n. 6. 5.

Tertiò, ratio aperta est & consideratione dignissima Ex Ratio, quia vt aliquis perseveret in gratia, & illibaram s. ruer animam a graviis peccatis duo requiruntur sine quibus etiam si physicè loquendo perseverare aliquis possit, moraliter tamen non potest perseverare, neque de facto est perseveratus. Ex parte voluntatis necessarius est fervor charitatis, timor Dei, & inclinatio ad sequendam regulam rationis: Ex parte Dei gratia efficax etiam si necessaria non sit ad vitandum peccatum mortale, illa tamen sublata sine dubio peccabis, vt constat ex toto tractatu de gratia: sed per crebra peccata venialia certum est feroeum charitatis immunit. *Quia tepidus es in ipiam te euomere ex ore meo: timorem Dei sensum aterri, Qui enim timet Deum nihil negligit: & demum affluefcere paulatim animum ad non sequendam rationem, & excutiendū iugum diuinæ legis. Neque minus est certum quod irritatus crebris peccatis venialibus Deus etiam si auxilia suppeditet sufficientia, ea tamen quæ sunt efficacia profusa denegat, vt docent quasi certum Basil. orat. 3. de Ieiunio, Gregor. Magnus lib. 10. moralium cap. 14. Chrysostom. sermone de lexiū peccatorum periculis, & horis. 87. in Matthaeum. Bernardus serm. 59. in Cantica. Ergo certum est quod peccata venialia disponunt aliquo modo ad peccatum mortale. Deinde si peccatum, veniale sit solum ex indeliberatione vel paruitate materiæ, generat vitiulos habitus ad mortalia peccata inclinantes, potest veniale aliquid huiusmodi peccatum accidente deliberatione fieri mortale. Adde quod unum peccatum semper inclinat ad committendum aliud peccatum in natura omnino simile.*

Secunda pars quod peccatum veniale non disponit saltem semper proximè ac directè ad peccatum mortale debet explicari. Primum enim fateor quod peccatum veniale non per se ac directè, sed indirectè solum disponit & per accidens ad mortale; videturq; manifestum quia disponere directè ad peccatum est esse causam per se mouentem ad mortale, sed peccatum directè veniale non est causa per se mouens ad mortale; disponit enim ad illud duntaxat ut remouens timorem regat. Dei, feroeum charitatis, gratiam efficacem, ergo non directè unquam disponit ad peccatum mortale. Deinde vero fateor quod paucissima quadam peccata venialia non disponunt proximè ad peccatum mortale quia vbi est proxima dispositio ibi est semper forma vt patet, sed multi viri sancti quadam committunt peccata venialia, qui nunquam in peccatum mortale labuntur, ergo manifestum est, quod pauca quadam peccata venialia præsertim imperfectè voluntaria non sunt proxima dispositio ad peccatum mortale. Imò & alioqui sequeretur quod quilibet committens peccatum veniale peccaret mortaliter. Sed tertio tamen certum est quod plura peccata venialia præsertim facta ex malitia & perfecta deliberatione licet non disponant ad mortale nisi per accidens, proximè tamen ad illud disponunt, propter rationes quas attuli, semper enim & infallibiliter in mortalia peccata incidit, qui passim, & sine ullo Dei timore obvia quæque peccata veniali committit. Huc enim pertinent omnia quæ nuper attuli ex quibus etiam sequitur.

Tertia pars conclusionis, quod ille actus, nolo vitare peccata venialia, sed tantum mortalia, grava peccatum sit: ita enim docent communius Theologi quos dabunt Bonacina disp. 2. quæst. 3. part. 5. num. 17. Sanches

Secunda
pars pro-
batur.

Quid si
disponere
causa
ad mortale
est.

Tertia
pars pro-
batur.

De Natura & proprietatibus Peccati.

417

Sanches lib. 1. cap. 5. num. 4. Salas dis^p. 26. se^ct. 23. num. 67. Sotus, Antoninus, Angelus, Syluester, quia exponere se proximo & probabili periculo peccandi mortaliter, est peccatum mortale. Vnde addunt eum Religiosum peccare mortaliter qui statuit non seruare regulas quae non obligant sub mortali, quia tenetur vniuersique tendere ad perfectionem secundum suum statum, qui autem ita statuit peccare venialiter non tendit ad perfectionem secundum suum statum, ergo ille peccat mortaliter.

Solutio Ad primam Respondeo neminem teneri sub mortali vitare vlla peccata venialia determinata, sed illum tamen aetum, nolo vitare venialia esse peccatum mortale, quia quamvis nullum peccatum veniale determinatum, habeat euident periculum peccandi mortaliter, aetus tamen ille habet adiunctum periculum euident, atque licet obiectum huius actus non sit ex se mortale, tamen ex circumstantia est mortale. Vnde ad argumentum negatur illa maior, si hoc propositum esset peccatum mortale sequeretur quod tenemur sub mortali vitare aliqua peccata venialia; verum enim est quod teneor velle vitare aliqua indeterminata, id est teneor velle non committere omnia qua occurrit, sed non teneor sub mortali vitare aliqua venialia determinata.

Ad confirmat. Resp. peccare mortaliter cum qui committit omnia peccata venialia quae le offerunt quando aduertit periculum peccandi mortaliter, quod est inseparabile a voluntate committendi omnia pa- sim venialia.

Solutio Ad secundam Resp. voluntatem illam committendi omnia venialia esse incompossibilem cum voluntate firma & efficaci vitandi omnia mortalia, propter adiunctum periculum peccandi mortaliter, quod non est adiunctum vlli peccato venialia determinata.

Solutio Ad tertiam satis ex dictis liquet quomodo peccatum ex genere suo veniale disponat indirec-^te solū & per accidens ad peccatum mortale ex genere, licet ab eo specie differat, disponit enim per accidens, quia priuat hominem gratia efficaci & congrua, priuat furore charitatis, Dei timore, inclinatione ad sequendam rationem, & legem.

S. II.

Vtrum peccatum veniale fiat mortale aliquando ratione numeri, presertim in materia Iustitia.

S. Thom. art. 4.

Quot mo-
dis multa
peccata
venialia
possunt
coalescere
in vnum
mortale.

Dupliciter intelligi potest, quod multa peccata venialia efficer possint vnum peccatum mortale. Primo, quod illa omnia iuncta in vnum coalescent in vnum peccatum graue. Secundo, quod vnum aliquod peccatum quod de se non esset nisi veniale, incipiatur esse peccatum mortale quia sequitur multa peccata venialia. De priori modo vix est difficultas, de posteriori maior est controversia de qua dici fuisse solet in materia de iustitia quando explicatur qualiter furtum graue.

Ratio ergo dubitandi est prius, quia si aliquando esset verum quod multa peccata venialia, verbi gratia, multa fura modica efficiant vnum peccatum mortale, sequeretur quod semper hoc esset verum, verbi gratia, multa mendacia venialia, efficiant vnum graue peccatum. Sicut enim multa fura modica facta eidem homini, faciunt ei grauem iniuriam, sic multae iniuriæ leues Deo factæ, sunt vna iniuria grauis consequens autem illud falsum est, & a nemine admittitur, ergo falsum est quod multa, verbi gratia, modica fura faciant vnum peccatum mortale.

Tom. I.

Secundò, quando dicitur quod multa modica fura efficiunt vnum graue furtum, vel hoc intelligitur quod omnia illa peccata sint vnum peccatum mortale, quod est impossibile, quia quando priora illa modica fura facta sunt tunc fuerunt venialia, implicat autem ut peccatum quod fuit veniale, fiat peccatum mortale tunc quando non est: vel intelligitur quod priora fura fuerunt peccata venialia, ultimum autem sit peccatum mortale, quod etiam est absurdum, quia furtum istud volo esse vnius duntaxat teruncij, quod nemo dixerit esse mortale.

Tertiò, si verum esset quod multa modica fura efficiunt vnum peccatum mortale, sequeretur illum peccare mortaliter qui eodem die plura violaret vota rerum modicarum, quia materia illæ votorum tam inter se vniuntur quam materiæ leuium furorum hoc autem falsum, ergo, &c.

Dico secundò, multa venialia quantuncuuque in infinitum multiplicentur nunquam tamen possunt efficiere secundum se vnum peccatum mortale. Sed peccatum tamen veniale saepe fit mortale ob multa peccata venialia quae antecesserunt, si eorum materiæ vel effectus moraliter continuuntur & coalescant in vnum.

Prima pars censetur communiter esse de Fide quam tradit aperte S. Thomas art. 4. fusque probatur à Vasque dis^p. 145. Sanche lib. 1. cap. 4. Salas dis^p. 26. se^ct. 25. Quia peccatum veniale secundum se non habet repugnantiam vllam cum charitate, ergo infinita peccata venialia non possunt habere talen repugnantiam, sicut quia unus gradus caloris non habet oppositionem cum charitate, sic neque infiniti gradus caloris habent oppositionem cum illa. Deinde peccato veniali non debetur pena nisi finita secundum durationem, peccato autem mortali debetur pena æterna, sed nunquam ita possunt multiplicari venialia ut mereantur penam æternam, qua infinita est; ergo nunquam illa efficiere possunt vnum peccatum mortale. Cuius autem dixit Augustinus quod *Homines negligentes dum despiciunt peccata sua quia parva sunt crescentibus minutis, adduntur etiam minima, & cumulum faciunt, & demergunt: significare voluit tantum quod venialia peccata si multa sunt ratione possunt esse mortalia.*

Secunda pars priusquam probetur explicari debet, sciendum enim est quædam esse peccata venialia quæ licet in infinitum multiplicentur, eorum tamen materia, & effectus, nullo modo inter se continuantur, v. gr. multa mendacia iocosa, multa verba otiosa, multæ leues vanitates. Alia vero sunt quorum materiæ ac effectus continuantur & efficiunt moraliter loquendo aliquid vnum: v. gr. furoris eidem homini vnum assem millies, certum est quod ex illis omnibus sunt mille asses. Decies in die ieiunij parum comedis, ex illis omnibus fit fine dubio notabilis vna comedio, per plures ieiust leuissimos hominem interficis, patet quod effectus omnium illorum ieiuum, pariunt vnum damnum graue,

Dixi ergo quod si materiæ plurium leuium peccatorum non coalescent in vnum peccatum veniale non sit mortale ob multa peccata venialia que antecesserunt. Quia scilicet multa peccata venialia non possunt facere vnum peccatum mortale nisi vel secundum se, vel ratione continuatatis materiæ circa quam versantur: vnde certum est quod si quis parvam elemosinam, vel orationem dominicam voleat pro singulis sabbatis, non peccat mortaliter si eas saepius omissat, quia parvæ illæ materiæ tunc non vniuntur: sicut nec qui pluribus diebus ieiunij parvū comederet.

Si autem materiæ illæ vniuntur, tunc afferui peccatum veniale fieri mortale ob plura venialia peccata quæ antecesserunt. Ita enim docent citati superius

Ggg Doctores;

Secunda.

Tertia.

Conclusio
secunda
bipartita.

Ratio se-
condæ par-
tis.

Doctores; duplíciter enim potest quis velle materias peccatorum leuium, primò si vnico actu illas omnes velit, verbi gratiā, si dicat, volo millies furari vnum obolum: volo in die ieiunij decies modicum comedere: Ille actus est sine dubio peccatum mortale, quia obiectum illius actus est tota illa materia peccatorum venialium, quæ cum sit grauis, peccatum etiam est graue. Secundò si per plures actus interruptos, quorum vnu sit omnino independens ab aliis, velit illas omnes materias leues, quæ coniunctæ simul efficiunt grauem materiam, verbi gratia, hodie furaris aßem nihil de furro craftino cogitans, cras alterum furaris & sic deinceps adē ut grauis efficiatur quantitas, non est etiam mihi dubium, quin vltimum illud furum in quo completerur materia notabilis sit peccatum mortale.

Ratio est quia velle retinere materiam notabilem est peccatum graue, sed ille vltimus actus includit voluntatem retinendi materiam notabilem. Si enim haberes voluntatem restituendi statim paruam hanc materiam non peccares mortaliter, quia velle statim reddere id quod accipis non est notabile dampnum.

Sed de furtis modicis fusis dicam in tractatu de Iustitia, vbi præcipua difficultas est, vrum vltimum illud furtum sit peccatum mortale, non solum in ratione retentionis, sed etiam in ratione acceptio-nis quæ soluetur eo loco. Nunc addo tantum eandem etiam doctrinam extendi debere ad alia peccata leuiæ quorum materiæ inter se continuantur. Primum exemplum est in materia Temperantie, si enim per plures comedestes grauiter lœdatur tua sanitas, grauiter peccas in vltima illa comedione, quâ aduertis te accipere damnum graue. Idem dico de die Ieiunij in quo si sèpius modicè comedas grauiter peccas. Secundum exemplum si voto rei minimæ, si enim voleat aliquis singulis diebus recitare orationem dominicam, itavt singulis diebus non sit alligata sua obligatio, sed tantum præfigantur singuli dies tanquam terminus ultra quem non differatur voti exequitio, peccat ille mortaliter si per longum tempus omittat recitare orationem dominicam. Si singulis diebus affixa sit talis obligatio, ille mortaliter non peccat qui violat eam sèpius ut dixi nuper.

Solutio prima dubitationis.

Ad primam satis constat ex dictis quare non semper fiat vnum mortale peccatum ex multis venialibus, quorum effectus & materiæ non continuantur & coalescent in vnum. Plura peccata venialia sunt leues iniuriæ quæ in vnam non coalescent: plura furta materias habent quæ in vnam grauem summam coalescent.

Solutio secundæ.

Ad secundam constat etiam quod furtæ modica non coalescent in vnum peccatum graue, sed quod vltimum furtum leue vnu teruncij sit graue peccatum, quia est voluntas retinendi materiam grauem.

Solutio tertiae.

Ad tertiam Responder Sanches peccare mortaliter illum qui plura eodem die vota violat rerum modicarum. Sed hoc non placet quia cum disparata sint vota nullum inter se dicunt ordinem,

S. III.

An & quomodo peccatum veniale fiat mortale ratione contemptus, vel finis mali.

Prima ratione dubitandi.

Ratio dubitandi est primò, quia neque contemptus materialis, neque contemptus formalis sufficit ut peccatum veniale fiat mortale, ergo non sufficit ullus contemptus: antecedens patet quia, nullum est peccatum in quo non sit contemptus aliquis materialis. Ergo ad peccatum mortale non sufficit contemptus materialis. Poteſt etiam esse contem-

ptus formalis si renuam in aliquo speciali casu subiecti superiori, quia præcipit rem aliquam valde modicam, & tunc peccatum est autem veniale, ergo contemptus formalis esse potest sine peccato mortali.

Secundò, finis etiam malus non videtur sufficere, vt peccatum veniale fiat mortale nam si mentiaris ad furandum, tunc mendacium illud tuum non est nisi peccatum veniale alioqui duplex committetur peccatum mortale, alterum esset mendacium, alterum voluntas furandi.

Dico tertio, peccatum veniale transit sine dubio in peccatum mortale quoties vel fit ex contemptu formali non tantum secundum quid sed simpliciter, vel affumitur ut medium ad peccatum mortale.

Prima pars communis est inter Theologos & so-la eger explicatione, contemptus enim materialis appellatur, quando aliquis peccat videns se violare præceptum superioris, etiam si non idem peccet quia non vult subiici. Contemptus formalis vocatur quando aliquis idem peccat, quia renuit subiecti superiori vel legi quod valde differt ab eo peccato, quod fit ex indignatione, quando aliquis idem non obedit, quia vult disperire superiori, cuius persona iratus est: rursus autem contemptus formalis simpliciter dicitur quoties autoritatib, vel diuinæ, vel humanae à Deo constitutæ renuit aliquis subiecti, quod est sine dubio semper peccatum graue, si enim vel ipsum Deum, vel eum qui constitutus à Deo est, nolis agnoscere superiorem, tunc peccas grauiter, neque in huiusmodi inobedientia formalis, potest dari leuis materia. Contemptus vero formalis secundum quid appellatur, quando non absoluē renuit subiecti superiori aut legi, sed hic & nunc in eo speciali casu renuit subiecti, quia est rei modicæ præceptum, & tunc si præceptum sit humanum obligans tantum ad veniale, non est peccatum nisi veniale, si autem contemnas præceptum diuinum, præcisè quia est præceptum rei modicæ, non peccas etiam nisi venialiter, quod tamen affirmare non audet Sanches, lib. 1. cap. 5. num. 11.

Secunda pars patet ex dictis disputat. 4. vbi ostendi quomodo circumstantia refundit malitiam in actum, vnde constat quod si medium malum assumatur ad finem non malum, tunc intentio finis est mala: & si medium etiam bonum assumatur ad finem malum, tunc electio est mala.

Ad primam tota liquet responsio ex prima parte conclusionis, contemptus enim materialis & contemptus formalis secundum quid non sufficient ad peccatum mortale; sed tantum contemptus formalis simpliciter.

Ad secundam Resp. verum esse quod siue mentiaris ad furandum, siue fureris ad mentiendum, sola voluntas furandi est peccatum mortale & illam solam teneor exponere in confessione, nam mendacium quod est medium, vel finis talis furti non est peccatum mortale nisi ob illam voluntatem, neque habet malitiam grauem ab illa distinetam.

QVÆSTIO IV.

De generalibus peccatorum proprietatibus.

Quod finit sequi videntur proprietates, infinitas, contrarietas, connexio, inæqualitas. De infinitate plenè dictum est tertia parte cum egi de obiecto satisfactio-nis Christi. Contrarietas qualis sit facile colligitur ex dictis quæstione prima vbi constat quod habitus vitiiosus physice sumptus non est semper contrarius habitui

De Natura & Proprietatibus Peccati.

419

habitui virtutis, cum idem habitus physicus possit efficere actus aliquando bonos aut malos: consideratus autem moraliter habitus vitiosus opponitur contrariè, non priuatiè habitui virtutis, quia virtus est aliquid male afficiens naturam rationalem, virtus autem bene illam afficit. Peccatum etiam moraliter ut sic, cum actu virtutis habet oppositionem, physicè sumptum non habet: cum habitu virtutis oppositionem nullam habet, quia cum virtutibus acquisitis stare potest peccatum, quod cum aliquibus virtutibus infusi non potest stare, non quod oppositionem habeat cum illis, sed quia incompatibilitatem habet cum gratia, sine qua non sunt virtutes infusa, præter Fidem & Spem. Connexio peccatorum difficultatem non habet, quia cum peccata multa inter se sunt, non possunt esse inuicem connexa, in quo differunt à virtutibus, quae connexa sunt in prudencia, & in charitate. Sola igitur supereft inæqualitas, vbi circumstantia scandali p̄sertim videtur difficultis.

SECTIO I.

De inæqualitate peccatorum.

S. Thom. quæst. 73. art. 10.

Error fuit Stoicorum & Iouiniani peccata omnia esse paria, ut tradunt Hieronymus, lib. 2. contra eum, & Augustinus, lib. de Hæresib⁹ cap. 82.

Prima ratio dubitandi.

Ratio autem dubitandi esse primò potest, quia illa peccata sunt paria quibus pena æqualis debita est, sed omnium peccatorum mortalium æqualis est pena damni quæ præcipua & quasi essentialis est pena, omnia enim peccata mortalia eandem inducent priuationem gloriæ, ergo peccata omnia mortalia sunt æqualia inter se.

Secunda.

Secundò, ibi æqualis est culpa vbi est æqualis auerſio à Deo ut fine ultimo, in omnibus peccatis mortalibus æqualis auerſio est à Deo ut fine ultimo, ergo in omnibus æqualis est culpa. Confirm. quia sicut veritas ideo consistit in indiuisibili, quia est conformitas cognitionis cum obiecto, omnia enim vera sunt æqualiter vera. Sic etiam rectitudo consistit in indiuisibili cum sit conformitas actus cum recta ratione, ergo æqualia sunt omnia peccata.

Tertia.

Tertiò, si peccata essent inæqualia inter se, necesse esset ut illa inæqualitas peteretur ex inæqualitate virtutum quibus opponuntur peccata, consequens illud falsum est, quia fornicatio quæ opponitur in temperatia, grauius peccatum est, quam timiditas quæ opponitur fortitudini virtuti nobiliore, & grauius peccatum etiam est quam furtum oppositum iusticie. Imò quis neget homicidium grauius esse peccatum quam omissionem missæ in die festo?

Quarta.

Quarto, si peccata sunt inæqualia necesse est ut illa inæqualitas petatur ex circumstantiis, hoc autem falsum videtur quia persona circa quam peccatur non auget peccatum, si enim fureris principi, minus peccas quam si rustico fureris. Sed neque auget peccatum persona peccans, imò aliquando minuit, nam Princeps, verbi gratiæ, qui excedit in delictis corporis, vel qui arroganter est minus vituperatur quam vir ignobilis.

Prima conclusio.

Dico primò, certum est ex Fide, ac ex ratione quod non omnia peccata etiam mortalia paria sunt, sed alia sunt aliis longè grauiora.

Probatur.

Primò enim superfluum est adducere Scripturas & Patres, Qui me tradidit tibi maius peccatum habet: auditur fornicatio inter vos qualis nec inter gentes. Deinde aperta videtur esse ratio, quia peccati grauitas, ut statim dicam, sumitur ex rebus omnino inæqualibus

Tom. I,

inter se ut patebit statim, ergo sunt etiam inuicem inæqualia.

Dico secundò, inæqualitas peccatorum quæ opponuntur diuersæ virtuti, petitur ceteris paribus, ex inæqualitate virtutum quibus opponuntur peccata: inæqualitas autem peccatorum quæ virtuti eidem opponuntur petitur ex maiori oppositione cum tali virtute: adeò ut peccata illa sint grauiora ceteris paribus quæ perfectiori virtuti opponuntur, vel certè quæ magis opponuntur eidem virtuti.

Ratio vniuersim est, quia eo grauius sine dubio est peccatum quo maior est oppositio cum recta ratione, & natura rationali, sed maior tunc est oppositio cum natura rationali & ratione quando vel est oppositio cum maiori virtute, vel est major oppositio cum eadem virtute: maior enim virtus est maior conformitas cum recta ratione, ergo vbi est maior oppositio cum virtute, vel cum maiori virtute ibi est maius peccatum. Vnde concludit Optimè Sanctus Thomas peccata spiritualia grauiora esse quam peccata carnalia, quamvis carnalia sint infamia majoris, similiter peccata in Deum immediatè, grauiora esse alii peccatis, quia ex obiecto grauiora sunt, & melioribus opponuntur virtutibus.

Dixi tamen ceteris paribus si nimis æquales sint circumstantiae, & virtus æqualiter præcepta; nam si circumstantia inæquales fuerint, & virtus inferior sit magis præcepta, quam virtus superior sapientia contingit ut peccatum oppositum virtuti minori sit tamen grauius. Primo, enim ex circumstantiis aliquando peccatum ita crescit, ut quamvis opponatur virtuti minus perfectæ, maius tamen sit & grauius, si aduerteria & malitia plena fuerint & quantitas valde notabilis, verbi gratiæ, non est dubium quin homicidium grauius aliquando peccatum sit quam leue perierum.

Secundò, contingit aliquando ut virtus nobilior, minus tamen sit præcepta, quam virtus minus nobilis, verbi gratiæ, temperantia minus nobilis est virtus, quam fortitudo, & Iustitia, & tamen fornicatio est peccatum grauius quam timiditas & furitum. Ratio est quia non quidquid opponitur virtuti est peccatum, sed quidquid opponitur virtuti prout imperatæ, nam ille solus actus est malus qui opponitur rationi præscribenti aliquid esse faciendum aut omitendum, quod etiam magis patebit ex solutione difficultatum vbi etiam confabir quomodo verè dixerit Sanctus Thomas, quæst. 73. artic. 3. ad articulum 10. quod attendatur grauitas peccati ex obiecto, secundum dignitatem virtutum quibus opponitur secundum causas peccatorum, secundum circumstantias, secundum quantitatem nocimenti, secundum dignitatem personæ in quam peccatur, & personæ peccantis, nam illa non nisi accidentaliter augent peccatum, quod non augetur essentialiter nisi ex obiecto quod habet maiorem oppositionem cum ratione, tunc autem maiorem cum ratione haber oppositionem, quando hanc cum virtute haber repugnantiam quam dixi.

Ad primam Respon. negando illa peccata æqualia esse quibus æqualis debita est pena damni, sufficit enim ad inæqualitatem peccatorum quod inæqualis sit illis debita pena sensus.

Ad secundam Respon. Deum grauius contemni per peccatum grauius, atque ita esse in peccato grauius, et maiorem auerſionem à Deo ut fine ultimo. Ad Confirm. nego veritatem consistere in indiuisibili, falsum enim est quod omnia vera æqualiter sint vera, nam omnia vera sunt inæqualiter necessaria, fateor quod veritas est conformitas cognitionis cum obiecto, sed illa non consistit in indiuisibili, quia cog-

Secunda conclusio.

Peccata spiritualia grauiora sunt quam carnalia.

Explicatur conclusio.

Solutio prima difficultatis.

Ggg 2 nitio

420 Disp. I. De Peccatis. Quæst IV. Sect. I.

nitio potest magis esse disformis & magis conformis cum obiecto, vnde dicitur à Philolopho quod præmissæ demonstrationis sunt veriores quam conclusio.

Solutio
tertia. Ad tertiam patet ex secunda conclusione quomo-
do peccata maiora opponantur aliquando virtutibus
minus perfectis quando illæ magis sunt in præcepto
vt exposui nuper.

Solutio
quarta. Ad quartam Resp. peccatum crescere (vt dixi) ac-
cidentaliter ex circumstantiis quas per plures articu-
los explicat S. Thomas. Prima sit circumstantia perso-
næ peccantis vel circa quam peccatur, illa enim
aliquando se habet per accidens ad peccatum, & tunc
illud non auger, aliquando non se habet per accidens
& tunc auger peccatum: verbi gratiâ furari viro nobili
aut ignobili est per se loquendo idem peccatum per
accidens maius est peccatum furari viro ignobili si sit
pauper. Non est idem peccatum dare colaphum Re-
gi, & viro rustico. Deinde si peccet vir sanctior, pec-
catum grauius est quam si peccet vir minus sanctus,
quia propter maiorem gratiam facilius vitare poterat
peccatum, deinde quia maior in eo est ingratitudo: at
verò si princeps avarus sit, magis peccat quam rusti-
cus, minus autem peccat si delictis indulget, in qui-
bus est difficile regulam aliquam assignare generalem.
Secunda circumstantia est duratio ex qua videtur sequi
quod peccatum crescat in infinitum, quod in tractatu
de merito falso demonstratur, quia etiam si
actus bonus aut malus primò instanti mereantur præ-
mium aut peñam determinatam & diuisibilem, ta-
men in sequentibus instantibus non merentur nisi
indivisiibile præmij aut peñæ vt in illo tractatu ostendit
est, neque probare hoc loco vacat. Tertia cir-
cumstantia sunt causæ peccatorum nimis cognitio
& libertas, decrescit enim sine dubio peccatum ex
defectu cognitionis & ex passionis vehementia, vbi
autem maior cognitione est, & libertas maior, ibi ple-
nior est malitia. Quarta circumstantia est quantitas
documenti quod nascitur ex peccato, præsertim si no-
cumentum illud fuerit scandalum, de quo dicendum
hoc loco videtur accuratiū.

Circumstan-
tia quibus
augetur
peccatum
explican-
tur.

S E C T I O . I I .

An & quomodo peccatum augeatur ratione scandali.

Quid sit
scandalus.

Scandalum tunc est circumstantia tui peccati, quan-
de tuum illud peccatum est causa vel occasio, vt
proximus incidat in aliquid peccatum, v. gr. turpia
loqueris coram adolescenti qui prouocabitur inde
ad turpia cogitanda vel etiam facienda, peccas pecca-
to scandali. Sacerdos aut Religiosus comedit in Qua-
dragesima carnes coram Laicis, qui eo exemplo pro-
uocantur ad huiusmodi carnes comedendas, incidit si-
militer in peccatum scandali. Definitur enim scandalum
dicitum aut factum minus rectum tribuens Proxi-
mo ruinae occasionem: sive alter inducatur verbis &
confilii tuis ad peccandum, sive prouocetur exemplo
quia videt peccatum tuum: & illud est quod vocatur
scandalum actuum, & omnino proprium. Scandalum
verò passuum appellatur illud in quo labitur proximus
occasione accepta ex peccato tuo. Et quidem
illud si ex vero alterius scandalio oriatur dicitur scan-
dalum datum, si oriatur ex sola accipientis malitia,
vocatur scandalum acceptum.

An sit no-
num pec-
catum.

Difficultas igitur nunc est, vtrum circumstantia illa
scandali, cum quis ita peccat ut consilio, vel exem-
plio suo inducat alios ad peccatum non solum augeat
intra eandem speciem, sed addat etiam nouum pecca-
tum numero & specie diuersum, vtrum videlicet il-
lad peccatum scandali opponatur illi solum virtuti

contra quam peccat is qui patitur scandalum: an ve-
rò specialiter opponatur charitati quæ obligat ad vi-
tandam proximi ruinam. Vtrum videlicet ad speciale
peccatum scandali exigatur ut peccatum proximi sic
expresse volitum.

Ratio autem dubitandi est primò, quia scandalum
propterea tantum vitiosum est, quia opponitur illi vir-
tuti quæ obligat ad impedientiam proximi ruinam
spiritualem, sed sola charitas non autem temperan-
tia vel religio, verbi gratiâ, obligat ad impedientiam
proximi ruinam spiritualem, ergo scandalum sive sit
expresse, sive indirectè volitum semper opponitur
virtuti charitatis non autem virtuti temperantiae, vel
religioni, & sic scandalum etiam si non sit expresse vo-
litum semper opponitur virtuti charitatis, non autem
temperantiae, aut religioni. Confirm. quia si ad pec-
catum contra temperantiam sufficit voluntas solum
interpretativa, nulla ratio appetit cur eadem illa
non sufficiat ad peccatum contra charitatem.

Secundò, si scandalum quando non est expresse Secunda.
volitum, non est oppositum charitati proximi sequi-
tur quod quoties alius in confessione se accusat
quod turpia coram multis loquuntur sit, debet explicare
numerum & qualitatem personarum coram quibus
est loquutus, quod in praxi videtur esse durum, pro-
batur sequela quia tenoris in confessione dicere spe-
ciam tui peccati, sed si proximi coram quibus lo-
quutus es turpia sint Sacerdotes aut coniugati, diuer-
sum specie committent peccatum cui tuum peccatum
est simile, ergo tenoris dicere qualitatem personarum
coram quibus turpia loquutus es.

Tertiò, in aliis peccatis quæ committuntur contra
charitatem proximi non est necesse vt malum illud
expresse sit volitum, verbi gratiâ, qui peccat contra
correctionem fraternalis ad quam tenebatur ex chari-
tate, non committit illud specie peccatum, quod com-
mittitur ab eo, quem opporebat corriger, sed pec-
cat speciali peccato contra charitatem: ergo simili-
ter qui est causa ruine proximi, propter scandalum,
quod præbet, peccat specialiter contra charitatem,
non autem peccato eodem quod causatur in proximo.
Denique sequeretur cum qui prauo exemplo
suo inducit ad fugium teneri ad restitutionem, quia
peccat contra iustitiam.

Dico primò, circumstantia scandali semper addit
peccatum numero distinctum, sive illud sit expresse
volitum, sive indirectè duntaxat volitum sit. Ita com-
muniter Theologi omnes tradunt in materia de chari-
tate, videturque certum de Fide, cum in Scripturis &
Patribus, scandalum ybique damnetur, tanquam ma-
ximum & grauissimum peccatum. *V. a mundo à scanda-
lis: ut illi per quem scandalum venit.*

Ratio est quia, id est ille qui suatione aut consilio
procurat spiritualem alterius ruinam grauiter peccat,
quia tenetur quilibet non influere in alterius pecca-
tum, sed qui sciens & volens præbet alteri occasio-
nem peccandi causat spiritualem eius ruinam, videlicet
peccatum, ergo vere peccat & quidem mortaliter,
si peccatum quod præuidet committendum esse à
proximo fuerit mortale, committitque tot peccata
quot personas scandalizat, & quot præuidet peccata
esse ab illis committenda.

Fateor tamen cum Salas disp. 5. sect. 15. num. 32.
tunc solum contrahi malitiam mortalem scandali,
quando coniicimus quod dicto aut exemplo nostro
proximus in grauem temptationem inciderit cui non nisi
difficile non poterit resistere. Imò addit Sanchez statim
citandus multos sèpè non obligari ad confidemam
hanc circumstantiam, quia vel ipsi sunt adeò mali, vt
parum exemplo suo alios ad peccandum mouere
possint, vel certè illi coram quibus peccant sunt adeò
corrupti.

Proporu-
tus tres
tiones de
bitandi.
Prima.

Conclusio
Prima.

Probatur
conclusio.

Sententia
aliquorum
authorum.

De Natura & Proprietatibus Peccati. 42 I

corrupti ut parum alienis peccatis moueantur ad peccandum.

Secunda conclusio. Dico secundò, necesse omnino est ad speciale peccatum scandali quod charitati opponitur, ut directè intendatur Proximi peccatum; si autem illud praeuidatur duntaxat, & interpretatiè solum ac indirectè intendatur non committitur speciale peccatum scandali, sed eo solum peccatur peccato in quod proximus inducitur. Ita docent cum S. Thoma 2. 2. q. 43. art. 3. Vasques diff. 102. c. 4. Azor. tom. 1. l. 4. c. 7. q. 1. Sanches l. 1. c. 6. & 7. Suares diff. 10. de charitate sect. 2. contrarium pauci censent citati à de Lugo diff. 16. de penit. num. 151.

Ratio autem est primò, quia omnis virtus qua hominem obligat ad non commitendos actus illi opertos, obligat etiam illum ut non alios inducat ad committendos huiusmodi actus, ergo contra eandem virtutem peccat ille, qui propter scandalum causa est ut alter furetur, contra quam peccat ille qui furatur. Deinde implicitum & explicitum ad eandem pertinent virtutem; sed inducere alium explicitè ad furum est peccatum contra iustitiam, ergo etiam implicitè illum exemplo inducere peccatum est contra iustitiam. Denique in omni peccato speciali contra charitatem Dei & Proximi, necesse est ut damnum Dei vel Proximi sit expresse volitum, alioqui omnia peccata mortalia continerent duplēcē malitiam, omnia peccata mortalia in proximum essent etiam peccata contra charitatem.

Respondet ad pri- Ad primam Resp. negando illam maiorem scandalum idcō tantum virtuosum est, quia repugnat virtuti qua obligat ad impediendam spiritualē Proximi ruinam, scandalum enim non est malum ob solam Proximi ruinam; sed quia, ut dixi, virtus eadem qua te obligat ut ne illum violes, obligat etiam te ut ne facias illum ab aliis violari.

Ad confirm. Resp. rationem cur ad peccatum speciale intemperantia sufficiat voluntarium indirectum esse, quia malitia specialis intemperantia non est in eo sita, ut directè velis malitiam intemperantia, malitia vero specialis contraria charitati consistit in eo, quod velis directè malum Proximi, alioqui peccata omnia contra Proximum essent contra charitatem eius speciale, quod est absurdum, quia sicut specialis in eo sita est, ut expressè velis bonum Proximi, ut bonum eius est, sic speciale peccatum contra charitatem in eo consistit, quod velis malum eius, ut malum eius est.

Ad secundam. Ad secundam Resp. certum omnino est quod circumstantia scandali cuiuscunque speciei peccatum sit explicanda semper est in confessione, quamvis indirectè tantum volita sit, ut docent Ledesma, Vasques, Azor, & Sanches: utrum explicandus sit numerus & qualitas personarum coram quibus peccatur, non ita omnibus liquet. Affirmant omnino Diana tom. 2. tract. 4. resol. 114. Castro Palao tom. 1. tract. 6. d. 6. Bonacina de Sacramentis d. 5. q. 5. sect. 2. p. 2. Sanchez l. 1. c. 6. n. 8. Vasq. diff. 102. num. 19. & 20. & senè id esse prorsus per se loquendo necessarium conuincit allara ratio, sed fieri tamen potest per accidens, ut non sit necesse, si iudices probabiliter personas, quibus præbūisti scandalum non esse huiusmodi ut facile tuo exemplo induci potuerint ad peccandum.

Ad tertiam. Ad tertiam Resp. omissionem fraternalē correctio- nis non est peccatum speciale constat charitatem speciale virtutem nisi ea omisso sit expressè volita, qui enim tenetur corrigerem furem, & cum non corrigit, peccat contra iustitiam non contra charitatem; eadem enim virtus qua me obligat ut non eliciam actus contra illam, obligat etiam me aliquando ut impediā illos actus: non propterea tamen ille qui

eo modo peccat contra iustitiam præbendo scandala vel non corrigendo tenetur restituere, id quod alter furatus est, quia ille qui est occasio furti alterius propter scandalum, non directè violat iustitiam, sed indirectè tantum, & reductiè: nemo autem tenetur restituere nisi qui directè violat iustitiam.

D I S P U T A T I O II.

De causis Peccati.

S. Thom. à quest. 47. ad 81.

 X causis quatuor effectus cuiuslibet naturalis, hactenus exposita est causa formalis peccati, qua non potest esse aliud, quam eius quidditas: finalis nulla esse propriè potest, cum nemo intendens in manum possit operari, ut leximè tradit S. Dionysius. Subiectum nihil est necesse dicere, cum ex disputatis de moralitate liquidum sit, quod peccatum sumptum formaliter primariè est tantum in voluntate: in iis autem potentissimis que subduntur voluntati potest esse peccatum per denominationem à voluntate, sic enim dixi cogitationes in intellectu, motus pranos in appetitu vera peccata esse: In illis potentissimis quibus voluntas non imperat, cuiusmodi est potentia nutritiva, nunquam esse potest peccatum. Causam effectivam per se habere non potest peccatum, quam melius deficien- rem nominat S. Augustinus lib. 12. ciuit. cap. 7. tota ergo difficultas reducitur ad causam illam per accidens peccati effectivam, quam certum est esse aliquam, quia nihil de novo potest esse, quin accipiat de nouo illud esse ab aliqua causa, hæc autem peccati causa partim est interna homini peccanti, partim est exter- na, de utraque breuiter disputari potest.

Q V Ä S T I O I.

De causa interna effectiva peccati.

S. Thom. q. 75. 76. 77.

Sola voluntas hominis ex se bona, efficere potest peccatum, & illud efficiendo, efficitur verè mala, ut latè disputant Augustinus lib. contra Fortunatum, & sèpè alibi Gregor. Magnus lib. 3. Moral. c. 20. aliquè disputantes contra Manichæum, qui fingebat dari principium aliquod ex se malum à quo esset omne malum: imò esse in nobis duplēcē animam quarum una efficeret malum à principio malo deriuata: quia vero voluntas in nobis libera esse possit, quin efficer possit malum, quandiu visionem non habet summi boni. Alia igitur omnia qua causa dicuntur peccati, remorè duntaxat & per accidens illud causant, quatenus remouent illud quod impedit peccatum, vel quia voluntatem mouent ad faciendum peccatum: Finis cause internæ peccati ex parte intellectus ex parte peccantis.

S E C T I O I.

De Ignorantia prout est causa Peccati.

S. Thom. quest. 76.

Primum igitur quod multorum in nobis peccato- Ignorantia ex parte intellectus que ignorantia, quia remoueret scientiam quā posita est causa peccati, voluntas peccati,